

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Кафедра фінансового та податкового права

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Збірник тез доповідей учасників
Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
(12 березня 2024 року)

Ірпінь–2024

УДК 347.73(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)67.302я431
А43

Рекомендовано до видання
Вченою радою Навчально-наукового інститут права
Державного податкового університету
(від 08 квітня 2024 року, протокол № 15)

Редакційна колегія:

Марина ГЛУХ, к.ю.н., професор; Любов КАСЬЯНЕНКО, д.ю.н., професор;
Олена МЕЛЬНИК, к.ю.н., доцент.

Актуальні питання фінансового права: А43 матеріали Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції, м. Ірпінь, 12 березня 2024 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. 167 с.

У збірнику представлені наукові праці учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання фінансового права», яка відбулася 12 березня 2024 року.

До збірника увійшли тези доповідей учасників конференції, що відображають результати пошуків авторів із вказаної проблематики.

Збірник може бути корисним здобувачам вищої освіти та широкому колу читачів, які цікавляться питаннями фінансового права.

Тези доповідей подаються в авторській редакції. Відповідальність за зміст несе автор.

УДК 347.73(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)67.302я431
© ДПУ, 2024

ЗМІСТ

Анохіна Я. Державна митна політика на сучасному етапі.....	6
Анохіна Я. Бюджетна політика економічного зростання.....	10
Голодюк Д. Нормативно-правова база регламентації управління зовнішнім державним боргом в Україні.....	13
Горайчук А., Жовтий В. Державна митна політика в умовах воєнного стану.....	16
Д'ячкова Д. Деякі аспекти банківського законодавства України.....	20
Демчук М. Правове регулювання фінансового контролю в умовах воєнного стану.....	23
Димчуков В. Актуальні проблеми у реалізації принципів бюджетного процесу.....	28
Жовтий В. Фінансово-правова відповідальність у сфері бюджетних правовідносин.....	31
Задерей А. Цифрові фінанси та криптовалюти.....	34
Захарійченко В. Протидія порушенням бюджетного законодавства.....	38
Інгульська Д. Сучасний стан державного боргу України.....	42
Климчук С. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил.....	46
Климчук С. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства....	50
Ковальова А. Мінімальне податкове зобов'язання для фермерських господарств: проблемний аспект.....	53
Ковальчук Д., Голодюк Д. Правові засади створення та функціонування системи електронних платежів НБУ.....	58
Ковбасюк В. Фінансово-правова відповідальність за порушення бюджетного законодавства.....	62
Кондратюк В. Адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів фінансової звітності.....	65

Костиріна М., Риженко А. Сутність фінансової безпеки у межах національного законодавства.....	69
Крамар С. Перспективи цифрових грошей в Україні.....	72
Купріянова А. Правове регулювання валютних операцій в умовах глобалізації: виклики та перспективи.....	78
Лазаренко Д. Особливості ввезення на митну територію України військової техніки та зброї під час дії воєнного стану.....	82
Лазаренко Д. Фінансова звітність під час дії воєнного стану в Україні.....	86
Липницька А. Митна інтеграція України в умовах економічної та політичної нестабільності.....	89
Максимова Л. Наближення митної політики України до європейських стандартів.....	92
Медвецька Н. Поняття, зміст та принципи валютного регулювання.....	96
Мєдведєва М. Особливості інформаційної безпеки банківських установ....	99
Мозгова К. SWOT-аналіз державних облігацій в контексті валютного законодавства.....	104
Небеська Є. Еволюція фінансового права.....	108
Обруч Я. Застосування різноманітних форм митного контролю на сучасному етапі.....	111
Обруч Я. Класифікація кредитування бюджету.....	115
Романенкова А. Судовий збір як джерело надходжень до спеціального фонду державного бюджету України.....	119
Романенкова А. Державний борг України: вплив факторів та моніторинг стану.....	123
Романюк Б. Регулювання інтернет-краудфандингу в контексті фінансового права.....	127
Самгородська С. Правові аспекти розвитку зелених фінансів.....	131
Сербін Д. Податкові пільги при втраті або неможливості вивезення первинних документів під час війни.....	135

Степанов В. Особливості фінансування сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.....	140
Ткачук В. Вдосконалення механізмів адаптації національного законодавства до міжнародного фінансового права.....	144
Федчук М., Халімончук К. Фінансові ризики банківській системі та їх правове регулювання.....	146
Франко І. Роль бюджетного контролю в системі бюджетного процесу.....	149
Франко І. Фінансова система України: актуальність та проблематика.....	153
Шемчук Є., Якимчук О. Проблемні питання залучення інвестиційних ресурсів в економіку України в умовах війни.....	157
Зубко Х. Правове регулювання оподаткування у зарубіжних країнах.....	160
Динюк А., Кравчук О. Окремі аспекти цивільно-правової відповідальності за порушення інформаційних прав у сфері медичного обслуговування.....	164

Яна АНОХІНА
студентка групи ПБ-21-7,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана СЛАСТЬОНЕНКО
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНА МИТНА ПОЛІТИКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На сучасному етапі розвитку України спостерігається складна економічна ситуація, спричинена пандемічними впливами та військовим вторгненням росії на територію України. Безумовно, це впливає на усі сфери життєдіяльності українського суспільства, зокрема і на реалізацію державної митної політики. Питання державної митної політики аналізували такі вчені, як Годяк А.І, Білуха М.Т, Годованець О.С, Дорофєєва Л. М., Мартинюк В.П., Єфименко Т.І, Приймаченко Д.В., Сластьоненко О.О., Хомутич В. Ю. та інші. Їхні праці присвячені загальній проблематиці реалізації державної митної політики в Україні, ролі митниці в системі державних органів, управління митною діяльністю та здійсненню митного контролю. Зокрема, у своїх публікаціях автори акцентують увагу на питаннях державної митної політики, яка здійснюється в контексті зовнішньоекономічної діяльності та забезпечує реалізацію міжнародної торгівлі [1, с. 67-75].

Відповідно до ст.5 Митного кодексу України державна митна політика - це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики [2].

Динамічні зміни, які відбуваються в українському суспільстві на сьогодні, зокрема воєнні дії на території України, визначають необхідність глибинного та уніфікованого розуміння особливостей здійснення державної митної політики в контексті сучасних суспільних викликів. Це зумовлює потребу подальших

наукових досліджень у зазначеному напрямку. Особливої уваги потребує вивчення питання державної митної політики в контексті впровадження міжнародного досвіду здійснення митної політики, потреби уніфікації законодавчої митної бази та реалізації Україною євроінтеграційних прагнень.

Спеціалізованим кодифікованим нормативно-правовим актом, який стосується реалізації державної митної політики є Митний кодекс України. Відповідно до Митного кодексу України, державна митна політика покликана вирішувати такі завдання:

- захист економічних інтересів України, забезпечення виконання зобов'язань, що виникають із міжнародних договорів України стосовно митної справи;

- встановлення правових норм, які б забезпечували захист інтересів споживачів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку;

- забезпечення організації та функціонування єдиної, узгодженої, стабільної митної системи, закріплення правових механізмів взаємодії всіх її елементів;

- визначення загальних принципів регулювання митних відносин; – підвищення рівня організаційних і правових гарантій суб'єктів митних відносин, удосконалення системи їх відповідальності;

- створення умов для ефективної боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, контролю за валютними операціями [2].

Державна митна політика на сучасному етапі розвитку українського суспільства має ряд проблем, які мають як об'єктивне, так і суб'єктивне спрямування. До об'єктивних чинників, які впливають на розвиток державної митної політики, потрібно зарахувати: закономірності та тенденції розвитку міжнародних зв'язків та взаємовідносин між суб'єктами; тенденції, закономірності та умови соціально-економічного розвитку світової спільноти.

Поряд із об'єктивними, на розвиток державної митної політики впливають і суб'єктивні чинники, до яких належать: політика держави в конкретний

історичний період розвитку, яка визначає стратегію її розвитку та чинники, які безпосередньо пов'язані із функціонуванням національних митних органів.

Об'єктивні та суб'єктивні чинники впливу на державну митну політику України, визначають стратегію розвитку митної справи та загальний вектор розвитку держави. Особливість таких чинників для нашої держави визначається специфікою її економічної, соціальної та інших політик, зумовлених переходом до ринкової економіки.

Учасниками відносин у сфері державної митної політики є:

- суб'єкти господарювання - власники товарів, що переміщуються через митний кордон України;
- суб'єкти державного управління, що формують правила діяльності зовнішньоторговельних і митних суб'єктів (суб'єкти, що формують державну митну політику);
- митні органи (суб'єкти реалізації державної митної політики).

В цій системі відносин нас більшою мірою цікавлять друга та, перш за все, третя група учасників відносин у сфері державної митної політики. До другої групи належать: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України. Третю групу (суб'єкти реалізації державної митної політики) утворюють: Державна митна служба України та її службовці [3].

Ключовою проблемою державної митної політики є те, що митне адміністрування відстає від сучасних технологічних можливостей та світових стандартів управління товарами. Зважаючи зростання параметрів зовнішньоторговельної діяльності та посилення цих тенденцій, зростає потреба якісно нового підходу до здійснення контролю міжнародних вантажних потоків. Також невирішеною проблемою у митній сфері залишається контрабанда та значна кількість товарів, які переміщуються нелегальним шляхом. Потребує нагального вирішення ситуація, пов'язана із контрабандою зброї та наркотичних засобів. Необхідно мінімізувати кількість правопорушень у сфері інтелектуальної власності. Також не менш важливою проблемою сучасної

державної митної політики України є експортно-імпортні операції через офшорні зон.

З огляду на ці та багато інших негативних тенденцій, слід звернути увагу на наступні моменти. Основні напрями вдосконалення державної митної політики: впровадження міжнародних стандартів та вимог у напрямі підвищення рівня захисту національних інтересів держави; спрощення митних процедур, яке покликане зменшити кількість зловживань у зазначеній сфері; підвищення ефективності виявлення та протидії негативним явищам у середовищі зовнішньої торгівлі.

Отже, в результаті проведеного дослідження можемо зробити висновок, що державна митна політика на сучасному етапі спрямована на забезпечення економічної безпеки України, стимулювання зовнішньої торгівлі та на інтеграцію України до світового економічного простору. Перспективою подальших досліджень у цій сфері є обґрунтування стратегічних напрямів розвитку державної митної політики в умовах післявоєнного періоду.

Список використаних джерел

1. Годяк А.І. Деякі питання правового регулювання компромісу в справі про порушення митних правил. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична.* – Львів: 2020. – С.67-75.

2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. № 48, ст.552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 07.03.2024).

3. Клим Андрій-Віталій Володимирович. Митна політика України в контексті сучасних суспільних викликів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2022. Вип. 1. С. 128- 140. URL: <https://science.lpnu.ua/dg/all-volumes-and-issues/issue-129-2022/customs-policy-ukraine-context-modern-social-challenges> (дата звернення 07.03.2024).

Яна АНОХІНА,
студентка групи ПБ-21-7,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університету

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Сьогодні бюджетна політика відіграє надзвичайну роль у забезпеченні національної безпеки під час воєнного стану. Не зменшиться ця роль і в ході післявоєнного відновлення України. Тому формування та реалізація бюджетної політики, адекватної сучасним умовам, є надважливим завданням відповідних органів державної влади

Розвиток суспільства та стратегічні пріоритети України зумовлюють посилення уваги до обґрунтованості та дієвості бюджетної політики у системі державного регулювання економіки. Трансформація цілей і завдань бюджетної політики, що обумовлена посиленням впливу ендогенних та екзогенних факторів на соціально-економічні процеси в країні, актуалізує необхідність формування дієвого механізму реалізації бюджетної політики з метою забезпечення сталого економічного зростання.

Окремі аспекти питань бюджетної політики висвітлили у роботах такі науковці: З. Бойко, О. Василик, О. Гетманець, В. Кравченко, С. Львовчкін, І. Луніна, І. Лютий, Є. Макаренко, В. Опарін, Ц. Огонь, М. Петричко, В. Федосов та інші. Але кожен дослідник пропонує свій підхід, заснований на результатах проведених досліджень. [1, с.70-100].

Бюджетна політика – це цілеспрямована діяльність уповноважених органів та осіб щодо формування суспільних відносин у сфері контролю, формування та використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами

влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Основним завданням бюджетного регулювання є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць, однак при цьому важливою є підтримка у необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи.

Особливостями бюджетної політики економічного зростання є:

- стимулювання економічного зростання: збільшення державних видатків на інфраструктуру, освіту, науку, охорону здоров'я та інші сфери;
- зниження податків для стимулювання приватного сектору;
- перерозподіл доходів для зменшення нерівності та бідності;
- стабілізація економіки: використання бюджетних інструментів для регулювання інфляції, безробіття та інших макроекономічних показників;
- створення сприятливих умов для розвитку бізнесу: забезпечення доступності кредитів та інших фінансових ресурсів; створення прозорості та передбачуваної податкової системи; захист прав власності та інвестицій.

Бюджетна політика має на меті згладжувати коливання економічного циклу та базується на стимулюванні державою сукупного попиту шляхом збільшення видатків бюджету та зменшення податкового навантаження в період спаду, в результаті чого відбувається вирівнювання показників економічного розвитку. При зниженні рівня доходів бюджету доцільним є не зменшення видаткової частини бюджету, а фінансування зниження податкових надходжень через позикові інструменти [2].

Бюджетна політика може стимулювати економічне зростання через:

- 1) збільшення державних видатків: інвестування в інфраструктуру, освіту, науку, охорону здоров'я та інші сфери, що мають довгостроковий вплив на розвиток економіки;
- 2) зниження податків: стимулювання приватного сектору, заохочення інвестицій та споживання;

3) перерозподіл доходів: зменшення нерівності та бідності, що може призвести до більш стійкого та інклюзивного економічного зростання [2].

З правової точки зору, бюджетна політика та право тісно пов'язані між собою, адже правова система визначає рамки, в яких формується та реалізується бюджетна політика. З одного боку, бюджетна політика має відповідати чинному законодавству, а з іншого - вона може впливати на розвиток правової системи.

Основними викликами є:

- забезпечення стійкості бюджету: збалансування доходів та видатків, запобігання надмірному дефіциту та боргу;
- ефективність та прозорість бюджетних витрат: цільове використання бюджетних коштів, мінімізація корупції;
- справедливість та рівність: забезпечення доступності public services для всіх верств населення.

Правовими аспектами бюджетної політики економічного зростання:

- Бюджетний кодекс України визначає основні принципи бюджетної політики, включаючи принципи законності, єднання, збалансованості, самостійності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості та прозорості;
- Податковий кодекс України встановлює систему податків та зборів, що сплачуються до бюджетів усіх рівнів;
- інші закони та нормативно-правові акти регулюють окремі аспекти бюджетної політики, такі як державні закупівлі, державна допомога та іноземні інвестиції.

Правові ризики бюджетної політики економічного зростання: неефективне використання бюджетних коштів може призвести до їхнього розкрадання або нецільового використання; несприятливий інвестиційний клімат може стримувати іноземних та вітчизняних інвесторів; збільшення державного боргу може призвести до макроекономічної нестабільності. На нашу думку, шляхами подолання цієї проблеми є: підвищення прозорості та підзвітності бюджетного процесу; удосконалення системи державного аудиту; створення сприятливих

умов для ведення бізнесу; залучення громадськості до процесу прийняття бюджетних рішень.

Отже, бюджетна політика економічного зростання є дієвим інструментом державного регулювання, за умови її правомірного застосування та мінімізації правових ризиків. Для успішної реалізації цієї політики необхідне удосконалення законодавчої бази, підвищення кваліфікації відповідальних осіб та тісна співпраця між усіма зацікавленими особами.

Списки використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Канєва, М.Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2020. 354 с.

2. Аналіз бюджетної політики України. Одеса, 2019.
URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24_1_2019ua/23.pdf (дата звернення: 07.03.2024).

Денис ГОЛОДЮК,
студент групи ПБ-21-7
Державний податковий університет
Науковий керівник: Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГЛАМЕНТАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В УКРАЇНІ

Управління зовнішнім державним боргом є важливою складовою забезпечення економічної безпеки держави та підтримання макроекономічної стабільності. Для досягнення цієї мети необхідна чітка нормативно-правова база, яка регламентує процеси залучення, обслуговування та погашення зовнішніх запозичень. Від ефективності цього процесу залежить спроможність України

своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе боргові зобов'язання перед міжнародними кредиторами та інвесторами. Саме тому питання нормативно-правового регулювання управління зовнішнім державним боргом має велике значення.

Основним законодавчим актом, який регулює питання управління державним боргом в Україні, є Бюджетний кодекс України. Зокрема, у Кодексі визначаються поняття державного боргу, його складові (внутрішній та зовнішній борг), а також встановлюються принципи управління державним боргом [1]. Кодекс також регулює повноваження органів державної влади у сфері управління державним боргом. Безпосередньо питання управління зовнішнім державним боргом регламентується Законом України «Про регламент Верховної Ради України» та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з управлінням державним боргом». Ці акти визначають повноваження Верховної Ради та Кабінету Міністрів у сфері зовнішніх запозичень, а також встановлюють процедури контролю за ризиками державного боргу [2].

Окремі питання управління зовнішнім державним боргом регламентуються Бюджетним кодексом та Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Розмір граничного державного боргу встановлюється на кожний бюджетний рік у Законі України «Про Державний бюджет України». Ці законодавчі акти встановлюють основні принципи управління державним боргом, визначають інструменти та механізми його обслуговування та погашення [1].

Також нормативно-правові акти можна розділити на такі категорії:

- міжнародні угоди, ратифіковані Україною, які мають обов'язкову юридичну силу на території держави;
- закони, прийняті Верховною Радою України як вищим законодавчим органом країни;
- укази Президента України, які видаються в межах його повноважень як глави держави;

- акти, видані центральними органами виконавчої влади, такими як постанови, розпорядження та накази міністерств і відомств;

акти, прийняті місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на регіональному та локальному рівнях, наприклад, розпорядження голів обласних і районних адміністрацій, рішення міських рад тощо [1].

Важливу роль у регулюванні питань зовнішнього державного боргу відіграють міжнародні угоди, ратифіковані Верховною Радою України. Зокрема, це угоди про реструктуризацію боргових зобов'язань, про залучення кредитних ресурсів від міжнародних фінансових організацій, тощо. Наприклад, це Угода про асоціацію між Україною та ЄС, а також угоди з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними фінансовими організаціями [1].

На підставі аналізу правової бази для управління зовнішнім боргом в Україні знайдені деякі проблеми. Зокрема, на законодавчому рівні не прописані механізми захисту прав та інтересів кредиторів, перед якими Україна має боргові зобов'язання [3]. Також законодавчо не врегульовані питання реструктуризації чи списання державного боргу у випадку неспроможності держави вчасно погашати борг чи сплачувати відсотки за ним. Недосконалість правового регулювання у цій сфері підвищує ризики для іноземних кредиторів, адже їхні права не захищені належним чином, а держава не надає реальних гарантій повернення запозичених коштів [3].

Отже, сучасна нормативно-правова база України у сфері управління зовнішнім державним боргом є достатньо розвиненою та охоплює широке коло питань – від загальних принципів здійснення запозичень до деталізованих процедур обслуговування і погашення боргових зобов'язань. Водночас, вона потребує постійного вдосконалення з урахуванням змін у фінансово-економічній ситуації, вимог міжнародних фінансових організацій та кращих світових практик боргового менеджменту. Також аналіз правової бази для управління зовнішнім боргом в Україні виявив низку проблем. Зокрема, відсутні механізми захисту

прав та інтересів кредиторів, перед якими Україна має боргові зобов'язання, потрібно і далі вдосконалювати правову базу управління зовнішнім боргом в Україні.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 18 лип. 2010 р. № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010 (дата звернення: 03.03.2024).
2. Державний борг України. Міністерство фінансів України. <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov> (дата звернення: 03.03.2024).
3. Порядок відображення операцій, пов'язаних з державним боргом, у разі планування та виконання державного бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 28 січ. 2004 р. № 42. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0228-04#Text>. (дата звернення: 05.03.2024).

Анастасія ГОРАЙЧУК,
студентка групи ПБ-21-7,
Владислав ЖОВТИЙ,
студент групи ПБ-21-7,

Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана СЛАСТЬОНЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНА МИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну виникла необхідність переглянути окремі аспекти вітчизняної економіки. Особливу увагу сьогодні необхідно приділити питанням державної митної політики, особливо її реалізації в умовах воєнного стану. Зовнішні фактори створюють ризики для зовнішньоекономічної діяльності та фінансової системи. Тому виникла гостра потреба у розробці та впровадженні нових підходів до реалізації державної митної політики, які б забезпечили її ефективність в умовах війни.

З початком повномасштабного вторгнення росії та введенням режиму воєнного стану перед Україною постало завдання не лише адаптувати митну систему до нових умов, але й використовувати її як інструмент для підтримки економіки та боротьби з агресором. У результаті російської агресії, значно змінилася організація роботи Державної митної служби України (далі – Держмитслужба), що проявилось у прийнятті та зміні цілої низки нормативно-правових документів.

24 лютого 2022 року, у перший день повномасштабного вторгнення росії в Україну, Держмитслужба закрила всі пункти пропуску на кордонах з агресором та його союзником білоруссю. Це рішення було прийнято з метою посилення безпеки та запобігання контрабанді та регламентовано Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 188-р від 26.02.2022. Пріоритетом влади було забезпечення обороноздатності країни та захист населення. Основні рішення щодо державної митної політики в Україні було прийнято пізніше, адже лише після об'єктивної оцінки стану справ та потенційних ризиків, влада могла здійснити виважені кроки по стабілізації внутрішньої ситуації.

Парламент, Уряд України та профільні органи виконавчої влади ухвалили значну кількість нормативно-правових актів, що не лише спрощують порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів, а й надають певні пільги для імпортерів. Ці заходи спрямовані на оперативне, безперешкодне та повноцінне забезпечення населення України та Збройних Сил України всім необхідним у такий складний час. Новації митного оформлення товарів стосуються імпортерів та експортних операцій, порядку роботи митних органів, правового регулювання ввезення деяких товарів тощо [2].

У березні Верховна Рада України прийняла зміни до норм податкового та митного законодавства, спрямовані на забезпечення майже безперешкодного ввезення з-за кордону вантажів, які є особливо актуальними в умовах воєнного стану (гуманітарна допомога, товари першої необхідності, продукти харчування, паливо та інші) [1].

Дослідження тематики гуманітарної допомоги в контексті воєнного стану в Україні є актуальним і важливим аспектом. Гуманітарна допомога визначається як цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги [3].

Важливим кроком, на наш погляд, був перегляд можливостей завезення гуманітарної допомоги. Товари визнаються гуманітарною допомогою за декларативним принципом, їх пропуск здійснюється за місцем перетину митного кордону України на підставі декларації, заповненої особою, що перевозить товар, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), зокрема, ліцензування та квотування. Для ввезення товарів гуманітарної допомоги на період воєнного стану не застосовуються стандартні порядки митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги, що діяли до початку війни [2].

Однак, для оптимізації та удосконалення системи надання гуманітарної допомоги Кабінет Міністрів з 1 грудня запровадив новий порядок ввезення гуманітарної допомоги в країну, затверджений постановою КМУ №953 від 5 вересня 2023 року. Цей новий порядок має на меті спростити та унормувати процес ввезення гуманітарної допомоги в країну, що є кроком до покращення гуманітарної ситуації та ефективного реагування на потреби населення. Перш за все новий порядок передбачає обов'язкову реєстрацію та контроль для організацій, що надають допомогу. Це сприятиме ефективному моніторингу та координації постачання гуманітарної допомоги. Також, новий порядок встановлює стандарти якості та безпеки для гуманітарної допомоги з метою забезпечення безпеки отримувачів та уникнення поширення небезпечних товарів. Крім того, ця ініціатива спрямована на покращення прозорості та взаємодії між органами влади, гуманітарними організаціями та іншими

зацікавленими сторонами з метою ефективного розподілу допомоги та запобігання корупційних схем [4].

В результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що Держмитслужба попри складні умови продовжує працювати та виконувати свої функції. Зокрема, вона відіграє важливу роль у контролі та регулюванні ввезення гуманітарної допомоги до країни, адже це питання залишається вкрай актуальним. Майже половина українців через війну, розв'язану росією, потребує такої допомоги. Нововведення в контексті гуманітарної допомоги забезпечують більш ефективний та прозорий процес отримання та є кроком до покращення системи надання допомоги та реагування на гуманітарні потреби населення. Цей крок спрямований на упорядкування процедур, забезпечення якості та безпеки отримувачам допомоги, а також на покращення прозорості та ефективності розподілу поставок.

Список використаних джерел

1. Митна реформа під час війни.
URL:<https://www.unian.ua/economics/transport/mitna-reforma-v-ukrajini-mitna-reforma-pid-chas-viyni-v-ukrajini-novini-ukrajina-11775787.html> (дата звернення 28.02.2024 р)
2. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovarv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu(дата звернення 28.02.2024 р)
3. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22 жовтня 1999 р. № 51.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14> (дата звернення: 28.02.2024 р)
4. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану : Постанова Каб. Міністрів України від 05.09.2023 р. № 953 : станом на 22 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-p#Text> (дата звернення: 04.03.2024).

Дар'я Д'ЯЧКОВА,
студентка групи 12,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Оксана МУЗИКА-СТЕФАНЧУК,
доктор юридичних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДЕЯКІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження зумовлена євроінтеграційними процесами, які вимагають від України досконалого законодавства у банківській сфері.

Основою нормативно-правовою базою регулювання банківських відносин є Закон України «Про банки і банківську діяльність», прийнятий 7 грудня 2000 року [1], та Закон України «Про Національний банк України», прийнятий 20 травня 1999 року [2].

Передусім, вітчизняні науковці О. Костюченко, Д. Кирилук, Є. Карманов, В. Кротюк виокремлюють перелік негативних рис вітчизняного банківського законодавства, а саме:

- багаторівневий характер правового регулювання, існування значної кількості підзаконних нормативно-правових актів;
- внесення досить частих змін та доповнень до нормативно-правових актів;
- відсутність єдиного кодифікованого акта з банківської діяльності;
- обмежений доступ до інформації, яка стосується правотворчої діяльності уповноважених органів [3, с. 128].

Усунути вищезазначені недоліки можливо за рахунок створення профільного закону та підзаконних нормативно-правових актів.

Крім наведених теоретичних положень також варто звернутись до судової практики. В Україні починаючи з 2014 року почались судові процеси пов'язані з «Українським інноваційним банком» (далі - ПАТ «УкрІнБанк»).

ПАТ «УкрІнБанк» був віднесений до категорії неплатоспроможних 24.12.2015 (на підставі чого Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – ФГВФО) в цей же день прийняв рішення про введення тимчасової адміністрації), а 22.03.2016 правління НБУ на підставі пропозиції ФГВФО ухвалило рішення про ліквідацію ПАТ «УкрІнБанку».

Однак постановою Окружного адміністративного суду міста Києва від 16.03.2016 р. по справі №826/1162/16 [4], яка залишена без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 14.04.2016 р. визнано незаконними та скасовано постанову Правління Національного банку України від 24.12.2015 р. №934 та рішення виконавчої дирекції ФГВФО від 24.12.2015 №239.

За таких обставин, постанова НБУ від 22.03.2016 р. №180 та рішення ФГВФО від 22.03.2016 р. №385 є протиправними та підлягають скасуванню, оскільки прийняті на підставі пропозиції ФГВФО щодо відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку в зв'язку з закінченням строку тимчасової адміністрації, що була введена на підставі рішення №239 від 24.12.2015 р., яке визнано незаконним та скасовано судом.

Суд зобов'язав НБУ вчинити всі необхідні дії щодо відновлення функціонування ПАТ «УкрІнБанк» у якості банківської установи - в обсязі та стані, який існував на 22 березня 2016 року[5]. Однак, НБУ фактично проігнорував судові рішення вказавши на відсутність процедури.

У 2016 році було зареєстровано юридичну особу ПАТ «Українська інноваційна компанія» (далі – ПАТ «УкрІнком») з тим самим кодом ЄДРПОУ як ПАТ «УкрІнБанк».

10 грудня 2019 року Велика Палата Верховного Суду ухвалила рішення № 925/698/16, яким відмовила фінансовій компанії у задоволенні позовних вимог. У даному рішенні Суд встановив, що ПАТ "УкрІнком" не набув прав "УкрІнБанку", отже, не є його правонаступником [5]. Суд зазначив, що банківське законодавство не передбачає правонаступництва у разі ліквідації банку.

Велика Палата Верховного Суду ухвалила рішення у справі №909/578/17[6], де також не знайшла правових підстав для перегляду попередньої судової практики та залишила без розгляду скаргу ПАТ "Укрінком" щодо відступу від попередніх правових висновків, зроблених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 10 грудня 2019 року.

Таким чином, є позиція ФГВФО, який посилається на рішення ВС від 10 грудня 2019 року. А також позиція ПАТ «Укрінком», яка полягає у тому, що вони лише здійснили перейменування, однак реорганізації не відбулось. Таким чином, бракує юридичної визначеності щодо процедури банкрутства. Фактично, ПАТ «Укрінком» і ПАТ «УкрІнБанк» мають один код ЄДРПОУ, однак Верховний Суд визнав їх різними юридичними особами. Варто зазначити, що даний кейс демонструє прогалини у банківському законодавстві та у правозастосовній практиці.

Таким чином, проаналізовано основні теоретичні проблеми у сфері банківського законодавства. Крім того, на прикладі ПАТ «УкрІнБанк» можна побачити вади у національному законодавстві, а також невиконання судових рішень, що нівелює значення правосуддя.

Список використаних джерел

1. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 04.03.2024).
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 04.03.2024).
3. Карманов Є. Банківський кодекс України – об’єктивна необхідність: підручник, Київ. Право, 2005. С. 44–46.
4. Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва від 16 березня 2016 року по адміністративній справі № 826/1162/16// Єдиний державний реєстр

судових рішень // [Електронний ресурс] URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/56487439> (дата звернення: 04.03.2024).

5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 10 грудня 2019 року по господарській справі № 925/698/16// Єдиний державний реєстр судових рішень // [Електронний ресурс] URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/87393947> (дата звернення: 04.03.2024).

6. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 19 липня 2023 року по господарській справі № 909/578/17// Єдиний державний реєстр судових рішень./[Електронний ресурс] URL: Єдиний державний реєстр судових рішень (court.gov.ua) (дата звернення: 04.03.2024).

Марія ДЕМЧУК,
студентка групи ПБ 21-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день, побудова та удосконалення системи фінансового контролю в Україні набуває особливого значення, адже від цього залежить фінансова стабільність держави, яка гарантує їй належну обороноздатність в умовах воєнного стану. Окрім цього, без належного фінансового контролю неможливо підвищити ефективність та конкурентоспроможність різних галузей національної економіки, зменшити рівень тіньової економіки та корупційних правопорушень. Актуальність цього дослідження полягає в тому, що своєчасне реагування на зміни в законодавстві у сфері фінансового контролю дозволить оцінити його ефективність та надасть можливість ознайомитися з оновленими процедурами його проведення.

Особливості правового регулювання фінансового контролю в умовах воєнного стану досліджувались багатьма провідними науковцями і практиками, зокрема: Біленко В.А., Бойко В.С., Дацій Н.В., Кириленко О.П., Малахова Т.В., Погріщук Г.Б., Пристремський О.С., Птащенко Л.О., Рябчук О.Г. та інші.

Фінансовий контроль – це комплексна діяльність органів фінансового контролю, їх підрозділів або уповноважених осіб, спрямована на перевірку відповідності фінансової діяльності об'єкта контролю вимогам чинного законодавства. Основна мета фінансового контролю полягає в встановленні фактичного стану справ досліджуваного об'єкту щодо його фінансової діяльності [1, с. 441].

Указом Президента України № 64/2022, 24 лютого 2022 року було введено воєнний стан на всій території України [2]. Одним із найголовніших завдань в таких особливих умовах, є забезпечення контролю за дотриманням законодавства держави у стані війни, особливо у сфері економіки. З початку введення воєнного стану нормативно-правове регулювання у фінансовому секторі зазнало значних змін.

12 жовтня 2023 року набрав чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану». Цим Законом було відновлено дію механізмів фінансового контролю, а саме електронне декларування та відкритий доступ (з урахуванням безпекових заходів) до реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [3]. Декларації, які подають особи, будуть перевірятися на логічні та арифметичні помилки, а також на наявність потенційних ризикових показників, що можуть вказувати на необхідність проведення повної перевірки.

Згідно з роз'ясненням Національного агентства з питань запобігання корупції, щодо фінансової доброчесності: застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому

стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку), особи, такі як військовослужбовці, які боронять країну, люди, які перебувають на окупованих територіях або де ведуться активні бойові дії, а також ті, хто отримав поранення та перебуває на лікуванні, мають право подати декларацію пізніше - протягом 90 днів з моменту зміни обставин, що дає право на зазначене відтермінування [4].

Варто зазначити, що кампанія декларування за 2023 рік триватиме до 1 квітня 2024 року. Окрім вищезазначених осіб, які можуть відтермінувати час подачі декларацій, є ті, хто не відноситься до цієї категорії. Декларації будуть подаватись особами, що проходять військову службу на посадах керівників центральних органів виконавчої влади, в апаратах міністерств, міністрів, на посадах військово – лікарських комісій, територіальних центрів комплектування, а також ті, хто бере участь у закупівлях у сфері оборони або має відрядження на такі посади.

Також з набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану», було відновлено проведення спеціальних перевірок. Відтепер, спецперевірки осіб, призначених у період дії воєнного стану (якщо такі перевірки не проводилися), здійснюються, починаючи з 12 жовтня 2023 року, залежно від наявності декларації особи в Реєстрі та відповідних документів. Граничним строком проведення спецперевірки є 1 березня 2024 року [5]. НАЗК здійснює спецперевірку, щоб з'ясувати достовірність відомостей, які особа зазначила у декларації за минулий рік. Спецперевірка здійснюється щодо кандидатів на посади, які мають високу або особливо високу відповідальність, або на посади, зі збільшеним ризиком вчинення корупційних правопорушень. Слід зазначити, що особи, які не подадуть декларацію та інші необхідні документи для спеціальної перевірки або не пройдуть успішно цю перевірку, будуть звільнені з посади протягом трьох робочих днів з моменту виникнення цих обставин.

Більш того, після відновлення електронного декларування та функцій НАЗК з перевірки декларацій, був впроваджений новий підхід до відбору та перевірки декларацій, що ґрунтується на оцінці ризиків з використанням покращеного ЛАК. Згідно з цим підходом, декларації з найвищим рейтингом ризику піддаються повній перевірці, тоді як «неризикові» декларації, що становлять третину від кількості усіх поданих, проходять автоматизовану перевірку. Це дозволяє здійснити ефективний фінансовий контроль за більшістю декларацій та зосередити увагу на деклараціях із ознаками корупційних правопорушень чи необґрунтованості активів, що збільшує ефективність проведених перевірок.

Важливо також згадати особливості повноважень Державної аудиторської служби та її міжрегіональних територіальних органів під час воєнного стану. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України про «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану», то під час дії воєнного стану та протягом місяця після його припинення/скасування, до завдань Державної аудиторської служби та її уповноважених органів належать: проведення заходів фінансового контролю, що узгоджені з умовами воєнного стану; тривалість таких заходів, як інспектування, державний фінансовий аудит та перевірка закупівель, не включає період, коли вони не проводилися через воєнний стан; пред'явлення документів, зустрічі для перевірок, збір інформації та документування процесів контролю відбуваються як у паперовій, так і у електронній формі [6].

Отже, під час дії воєнного стану, фінансовий контроль стає невід'ємною складовою системи державного управління, адже від цього залежить стійкість та самостійність держави. Проаналізувавши зміни, що відбулись в сфері фінансового контролю на законодавчому рівні, з початку повномасштабного вторгнення, варто зазначити, що фінансовий контроль, здебільшого, використовується для покращення ефективності управління фінансовими ресурсами держави. Ключовим завданням фінансового контролю є запобігання та припинення порушень законодавства з метою раціонального використання державних фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Попов Д.І., Хомин М.А. Ефективність та роль фінансового контролю у здійсненні фінансової діяльності держави. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення* : матеріали наук. конф. студентів, м. Львів 1-2 черв. 2022 р. Львів. С. 441-442.

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 24.02.2024).

3. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану: Закон України від 20.09.2023 р. № 3384-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-20#Text> (дата звернення: 24.02.2024).

4. Щодо фінансової доброчесності: застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку): Роз'яснення НАЗК від 13.11.2023 р. № 4. URL: https://ips.ligazakon.net/document/FN079827?ed=2023_11_13 (дата звернення: 29.02.2024).

5. Відновлено спеціальні перевірки: що змінилося? *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/vidnovleno-spetsialni-perevirky-shho-zminylosya/> (дата звернення: 29.02.2024).

6. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022. № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.02.2024).

Віталій ДИМЧУКОВ,
студент групи ПБ-21-3,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність теми дослідження. Бюджетний процес є невід'ємною ознакою у функціонуванні кожної держави. Виходячи із положень національного законодавства (п. 10 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України) [1] можемо відзначити, що бюджетний процес – це комплексна та багатоаспектна категорія, яка включає різні види діяльності (складання, розгляд, затвердження, виконання бюджетів; звітування про виконання бюджетів; здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства тощо).

При цьому, як і будь-яка інша діяльність, бюджетний процес ґрунтується на певних принципах. Дослідження принципів бюджетного процесу, на наше переконання, завжди буде важливим, оскільки воно дає розуміння: яким чином побудована та функціонує система під назвою «бюджетний процес». Разом із тим, враховуючи те, що недостатньо досліджувати лише теоретичні аспекти принципів бюджетного процесу, актуальним, вважаємо, є виокремлення практичних проблем у реалізації принципів бюджетного процесу. Підсилюють актуальність цього дослідження також військово-політичні події, які відбуваються на території нашої держави та які, безумовно, впливають на перебіг бюджетного процесу.

Виклад основної інформації. На нашу думку, проблематику щодо реалізації принципів бюджетного процесу можна висвітлити через два основні аспекти: проблематика загального характеру та проблематика спеціального характеру.

Щодо першого аспекту, то у чинному Бюджетному кодексі України міститься поняття «принципи бюджетної системи». Натомість про поняття «принципи бюджетного процесу» не йдеться. Хоча, у наукових джерелах при характеристиці принципів бюджетного процесу науковці звертаються саме до ст. 7 Бюджетного кодексу України «Принципи бюджетної системи України» [1]. На наше переконання, ототожнення цих категорій та характеристика однієї через іншу призводить до плутанини, що не може не впливати на реалізацію принципів бюджетного процесу. Отож, доцільно окремо визначити принципи бюджетного процесу, для того щоб суб'єкти правотворчості та правозастосування чітко розуміли, на яких керівних ідеях має функціонувати бюджетний процес.

Другий аспект нами названий як спеціальний, оскільки він вже безпосередньо пов'язаний із проблемами реалізації окремих принципів бюджетного процесу. На сьогодні, найбільш проблематичною, на нашу думку, є реалізація принципу цільового використання бюджетних коштів. Зокрема, науковці Хомутенко В.П. та Хомутенко А.В. привертають увагу до проблеми недобросовісної діяльності окремих управлінців, яка виявляється у здійсненні публічних закупівель за завищеними цінами, нарахуванні мільйонних премій та проведення неправомірних видатків [3, с. 350].

Іншим принципом бюджетного процесу, повноцінної реалізації якого складно досягти в існуючих умовах, є принцип ефективності. Проблематика реалізації принципу ефективності в Україні, вважаємо, першочергово пов'язана із високим рівнем корупції, яка зумовлює викривлення структури видатків бюджету, погіршення якості та доступності суспільних послуг, зростання вартості суспільних благ тощо [2, с. 291].

Ще одним принципом, який, на нашу думку, реалізується не в повній мірі є принцип прозорості та публічності бюджетного процесу. Цілком погоджуємося із позицією науковця Парпан У.М. та Слюз А.Я., які наголошують, по-перше, на нечіткості формулювання положень цього принципу (надмірна кількість оціночних понять, які не розкривають його суті) та підкреслюють необхідність

зміни суто формального ставлення органів публічної влади до реалізації цього принципу [2, с. 198-199].

Висновки. Таким чином, проблеми реалізації принципів бюджетного процесу породжені як суспільно-економічними проблемами, так і необхідністю належної правової регламентації як самих принципів бюджетного процесу, так і положень, які дозволяють реалізувати їх в повній мірі.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 року. № 2456-VI. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 07.03.2024)
2. Кириленко О.П. Вплив корупції на ефективність видатків бюджетів держав із різним рівнем демократії. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2019. 1 (28). С. 290-301. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i28.163927> (дата звернення: 07.03.2024)
3. Хомутенко В.П., Хомутенко А.В. Нецільове використання бюджетних коштів в умовах воєнних викликів: проблематика проведення судових експертиз. 2022. С. 350-356. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-43> (дата звернення: 07.03.2024)
4. Парпан У. М., Слюз А. Я. Реалізація принципу публічності та прозорості бюджетної системи. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. 2021. Випуск 29. С. 195-200. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5727458> (дата звернення: 07.03.2024)

Владислав ЖОВТИЙ,
студент групи ПБ-21-7,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Олена ШАКІРОВА,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ БЮДЖЕТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Ефективна правова система є невід'ємною складовою демократичної, соціальної та правової держави. У сфері бюджетних правовідносин процес створення законів повинен бути заснований на конституційних принципах, таких як верховенство права та соціальна орієнтація ринкових відносин. Ефективне правове регулювання є також важливим, особливо в контексті публічних фінансів, які є основою для всіх складових економічної безпеки держави.

Питання фінансово-правової відповідальності перед законом є однією з найбільш дискусійних тем у правовій науці України. Це викликає суперечності, як щодо самого існування фінансово-правової відповідальності, так і щодо питань, що стосуються її природи, застосування та визначення ознак і складу фінансового правопорушення. У зв'язку з цим, аналіз фінансово-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності є одним із пріоритетних напрямків досліджень, необхідних для підвищення ролі фінансового права як галузі права на сучасному етапі.

Дослідженню окремих питань розмежування фінансово-правової відповідальності як виду юридичної відповідальності за правопорушення у бюджетній сфері, приділялася увага в працях вітчизняних та закордонних дослідників, зокрема: В. Авер'янова, А. Берлача, Л. Воронової, О. Гетманець, Е. Дмитренко, О. Кузьменко, О. Музики-Стефанчук, О. Остапенка, П. Пацурківського, Ю. Ровинського, Л. Савченко, І. Сікорської та ін. Проте відсутність у юридичній науковій думці єдиного погляду на правову природу

відповідальності в бюджетній сфері зумовлюють додаткову актуальність зазначеного питання.

Поняття «фінансово-правова відповідальність» у наш час увійшло в науковий обіг, хоч її сутність і місце в системі права залишається предметом дискусій. Наявність фінансово-правової відповідальності та її ознаки пов'язують із застосуванням заходів державного примусу за порушення фінансово-правових норм [1, с. 34–36].

Суттєвим кроком у розробці концепції відповідальності за порушення бюджетного законодавства було прийняття нової редакції Бюджетного кодексу України (далі – БКУ), який визначає поняття бюджетного законодавства та юридичні заходи відповідальності за них [2, с. 24-27].

Порушенням бюджетного законодавства вважається невиконання учасником бюджетного процесу визначених БКУ або іншими бюджетними законами норм, що стосуються складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання.

Такі порушення можуть бути наступними:

- порушення встановленого порядку або термінів розгляду проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);

- порушення вимог БКУ щодо затвердження державного бюджету (місцевого бюджету) з дефіцитом або профіцитом;

- порушення порядку або термінів подання, розгляду і затвердження кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету, затвердження у кошторисах показників, не підтверджених розрахунками та економічними обґрунтуваннями;

- порушення вимог БКУ при здійсненні попередньої оплати за товари, роботи та послуги за рахунок бюджетних коштів, а також порушення порядку і термінів здійснення такої оплати;

- порушення встановлених порядку або термінів подання фінансової і бюджетної звітності бюджетних установ, а також подання такої звітності у неповному обсязі [3].

Фінансово-правова відповідальність у сфері бюджетних правовідносин включає в себе заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, які мають примусовий характер та передбачені бюджетним законодавством. Ці заходи застосовуються у встановленому процесуальному порядку уповноваженими державою органами до суб'єктів, які вчинили порушення бюджетного законодавства, і зумовлюють настання для них негативних наслідків фінансового та організаційного характеру, а також обов'язку усунути порушення та мінімізувати його негативні наслідки.

За порушення бюджетного законодавства можуть застосовуватися такі юридичні заходи впливу:

- 1) попередження;
- 2) зупинення операцій з бюджетними коштами;
- 3) призупинення бюджетних асигнувань;
- 4) зменшення бюджетних асигнувань;
- 5) повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету;
- 6) зупинення дії рішення про місцевий бюджет;
- 7) безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів;
- 8) інші заходи впливу [4, с. 221-225].

Основними функціями цієї відповідальності є: регулятивна, превентивна, каральна, відновлювальна, виховна. Саме завдяки цим функціям фінансово-правова відповідальність реалізує своє призначення, а тому вони тісно пов'язані з фінансово-правовими санкціями та соціальними і майновими наслідками, які виникають в результаті їх застосування.

Також, посадові особи, з вини яких допущено порушення бюджетного законодавства, можуть нести цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законом.

Отже, фінансово-правова відповідальність є важливою складовою ефективного функціонування економічної системи, оскільки вона регулює фінансові відносини та створює умови для збереження фінансової стабільності. Застосування фінансово-правової відповідальності забезпечує дотримання законодавства, а також створює умови для збереження правопорядку в економічній сфері.

Список використаних джерел

1. Іванський А. Й. Фінансова відповідальність: теоретичний аналіз: монографія. О. : Юридична література, 2008. 504 с.
2. Гетманець О. П. Сутність і значення фінансово-правової відповідальності в бюджетному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 30(2). С. 24-27.
3. Бюджетний кодекс України: ЗУ від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
4. Губа М. Правові засади застосування санкцій за порушення бюджетного законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №12. С. 221-225.

Анастасія ЗАДЕРЕЙ,
студентка групи ПБ 21-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІ ФІНАНСИ ТА КРИПТОВАЛЮТИ

Тема цифрових фінансів та криптовалют на сьогодні є однією з найбільш актуальних у сфері фінансового права. Оскільки технологічний прогрес швидко розвивається, законодавство має відповідати цим змінам та регулювати нові види

фінансових послуг, таких як криптовалюти, блокчейн технології та інші фінансові інновації.

Нині поняття цифрового активу та його правове розуміння перебуває ще в стадії формування. У законодавствах більшості країн світу немає усталеного поняття цифрового активу та його видів. Здебільшого правове регулювання отримав такий вид цифрових активів, як криптовалюти.

Криптовалюти – децентралізовані конвертовані цифрові валюти, що ґрунтуються на математичних принципах, які генеруються та управляються автоматично за допомогою програмного забезпечення. Паралельно зі впровадженням криптовалюти широко розповсюдилася і технологія блокчейн, на основі якої функціонує найпопулярніша криптовалюта у світі – біткоїн [1, с. 170].

Технологія блокчейн - це розподілена база даних, що містить послідовний ланцюжок записів, відомих як блоки, який постійно збільшується. Кожен блок містить часову позначку, хеш попереднього блоку та дані транзакцій, які подаються у вигляді хеш-дерева. Зазвичай інформація про транзакції доступна відкрито, без шифрування. Для захисту від підробки або змінення блоку, хеш цілого блоку включається у наступний блок. Це означає, що внесення змін у один блок вимагає внесення відповідних змін у всі наступні блоки, що зазвичай є дуже складним або дорогим процесом.

У сучасний час технологія блокчейн широко використовується як в Україні, так і в усьому світі. Наприклад, 8 червня 2017 року Державне підприємство Міністерства юстиції України "СЕТАМ" (система електронних торгів арештованим майном), Державне агентство з питань електронного урядування України та компанія Bitfury Group уклали меморандум про співпрацю у впровадженні інноваційної децентралізованої технології блокчейн. Крім того, 6 вересня 2017 року відбулася презентація першої в світі системи аукціонів, що використовує інноваційну криптографічну технологію блокчейн, яку впровадило державне підприємство "СЕТАМ"[2].

Уже в найближчому майбутньому використання нових технологій, ймовірно, призведе до значного зменшення часу і витрат на проведення банківських операцій і валових розрахунків у реальному часі (RTGS). Транзакції будуть здійснюватися безпосередньо між двома сторонами за допомогою децентралізованих комп'ютерних мереж Peer-to-Peer (P2P). Наприклад, банки UniCredit та UBS вже використовують платформу (протокол) Ripple для розрахунків, що дозволяє проводити міжнародні транзакції за 3–5 хвилин. Крім того, такі гранди міжнародних грошових переказів, як MoneyGram та Western Union, вже з 2018 року проводять тестування системи блокчейн.

У вересні 2019 року в Україні було створено Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри) з метою впровадження сучасних комп'ютерних, цифрових та електронних технологій. Міністерство забезпечує формування та реалізацію державної політики в таких сферах, як цифровізація, цифровий розвиток, цифрова економіка, цифрові інновації, електронне урядування та електронна демократія, розвиток інформаційного суспільства та інформатизація. Крім того, Міністерство відповідає за розвиток цифрових навичок та цифрових прав громадян, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвиток інфраструктури широкопasmового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронну комерцію та бізнес, надання електронних та адміністративних послуг, електронні довірчі послуги та електронну ідентифікацію, а також розвиток ІТ-індустрії[3].

Комітетом Верховної Ради України з питань цифрової трансформації був розроблений Закон України "Про віртуальні активи", прийнятий 17 лютого 2022 року № 2074-ІХ, але ще не набрав чинності і досі!!!

Правове регулювання цифрових фінансових послуг стає все більш актуальним у сучасному світі. Ось деякі ключові аспекти цього процесу:

1. Регулювання криптовалют: Визначення правового статусу криптовалют та їх операцій, встановлення вимог до обмінників та платформ для торгівлі криптовалютами, а також встановлення механізмів контролю за їх

використанням для незаконних цілей, таких як фінансування тероризму або відмивання грошей.

2. Блокчейн технології: Розробка законодавства, яке регулює використання блокчейн технологій у фінансовому секторі. Це включає в себе правила збереження та передачі цифрових активів на основі блокчейн, а також механізми забезпечення безпеки та конфіденційності даних.

3. Фінансові технології (Fintech): Розробка законодавства для регулювання фінансових технологій, які використовуються у сучасному фінансовому секторі, таких як мобільні платежі, розумні контракти та інші інновації. Важливо створити правила, що сприяють розвитку інновацій та забезпечують захист споживачів.

4. Міжнародне співробітництво: Розробка міжнародних стандартів та механізмів співробітництва для забезпечення гармонізації законодавства з питань цифрових фінансових послуг на міжнародному рівні.

Отже, враховуючи вищеприписане, Україна може з часом стати сильним регіональним ІТ-центром центральної Європи, просуваючи діджиталізацію та розвиток цифрових активів. Зазначений закон дійсно відкриє нові можливості в електронній комерції, спростивши роботу українського офлайн-бізнесу і стимулюючи просування та розвиток цифрових активів в мережі Інтернет.

Список використаних джерел

1. Казначеева Д. В., Дорош А. О. Криптовалюта: проблеми правового регулювання. Вісник кримінологічної асоціації України. 2020. № 2(23). С. 170-176.

2. SETAM став першим у світі аукціоном на blockchain та змінив назву на openmarket. URL: <https://setam.gov.ua/article/setam-stav-pershim-u-sviti-auksionom-na-blockchain-ta-zminiv-nazvu-na-openmarket> (дата звернення: 07.03.202).

3. Положення Про міністерство цифрової трансформації України :
Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 року № 856.
Офіційний вісник України. 2019. № 80. Ст. 7.

Вікторія ЗАХАРІЙЧЕНКО,
студентка групи ПБ 21-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРОТИДІЯ ПОРУШЕННЯМ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Порушення бюджетного законодавства – об’єктивно наявне негативне соціальне явище, яке потребує протидії з боку компетентних органів. На думку О. Тильчика, термін «протидія» наразі використовують для позначення діяльності по боротьбі з різними видами злочинів (включно корупційними злочинами, легалізацією злочинних доходів (відмиванням) тощо). Найчастіше його використовують для позначення діяльності, спрямованої проти тінізації економіки [1, с. 130].

Поняття "протидія" використовується як у законодавстві, так і в наукових дослідженнях представниками різних галузей знань і професій. На законодавчому рівні до категорії «протидія» віднесено механізми, що впливають на такі негативні явища, як легалізація злочинних доходів (відмивання), фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення, торгівля людьми та насильство в сім’ї. Можна прийти до висновку, що визначення поняття протидії порушенням бюджетного законодавства не закріплено в нормативно-правовій базі.

Регулювання діяльності органів фінансового контролю здійснюється на базі різних законів (таких як Закон України «Про основні засади державного фінансового контролю в Україні» [2] та Закон України «Про Рахункову палату»

[3]), зокрема й бюджетне законодавство також містить низку положень про бюджет, зокрема й Бюджетний кодекс України. Крім того, у Бюджетному кодексі України [4] використовується поняття «заходи впливу на порушення бюджетного законодавства», застосування якого розглядають насамперед як основний прояв фінансово-правової відповідальності [5, с. 20].

О.М. Бандурка та О.М. Литвинов розглядають протидію злочинності як особливий інтегрований, багатоступеневий об'єкт соціального управління. Його напрямок спрямовується на пошук шляхів, можливих засобів та інших можливостей для здійснення ефективного впливу на таке явище, як злочинність. Діяльність якого здійснюється з метою зменшення інтенсивності виявлення злочинності на всіх можливих рівнях і нейтралізації подальших дій, причин та умов. На відміну від попередньої точки зору, О.Г. Кальман конструює контроль над злочинністю шляхом розмежування двох різних зусиль суспільства і держави (запобігання злочинності та втручання у злочинність), спрямованих на утримання злочинності в соціально прийнятних межах [6, с. 15]. М. Туркот підтримує цю точку зору та зазначає, що контроль над злочинністю є складним процесом, що включає діяльність, спрямовану на усунення причин і умов злочинності, припинення злочинів, що вчиняються, та запобігання майбутнім злочинним діянням [7, с. 44].

І.Ю. Петрик зазначає, що система суб'єктів боротьби з порушеннями бюджетного законодавства має складну структуру, елементами якої є державні органи, уповноважені вживати заходів щодо попередження та припинення таких порушень, а також притягнення винних осіб до юридичної відповідальності [8, с. 195]. О.В. Герман називає наступних суб'єктів боротьби з порушеннями Бюджетного кодексу: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, органи бюджетного контролю (Департамент аудиту Міністерства фінансів України, регіональні фінансові органи, Державна фіскальна служба України, Державна аудиторська служба України), правоохоронні органи (Національна поліція, Державне антикорупційне бюро,

Національна слідча служба, Служба безпеки України, Податкова служба, прокуратура) та суди.

Велика частина науковців у своїх дослідженнях називають Верховну Раду України суб'єктом протидії злочинності на підставі формування та надійної реалізації політики у сфері протидії злочинності, регулюванням суспільних відносин у цьому напрямі, а також визначенням кадрового складу та порядку взаємодії між такими суб'єктами контролю [9, с. 235].

Стосовно органів, утворених Верховною Радою України, Комісія Верховної Ради України бере участь у попередньому розгляді Бюджетної декларації та проекту закону про Державний бюджет України, а також у попередньому розгляді звіту про виконання Державного бюджету України в частині, що належить до компетенції Комісії (у тому числі висновків і рекомендацій Головного контрольно-ревізійного управління за результатами перевірок дотримання вимог Бюджетного кодексу).

Президент України та Кабінет Міністрів є органами, відповідальними за визначення стратегічних і тактичних заходів боротьби з порушеннями бюджетного законодавства відповідно до законодавства, прийнятого Верховною Радою, а також за координацію діяльності безпосередніх виконавців цих заходів. Указом Президента України було затверджено стратегічний документ, що містить положення, спрямовані на підвищення ефективності боротьби з бюджетною заборгованістю.

На думку Шевчука, діяльність правоохоронних органів у сфері бюджетних відносин є не менш важливою, ніж діяльність органів бюджетного контролю, для забезпечення ефективного функціонування фінансової системи. Саме правоохоронні органи запобігають, виявляють, припиняють і розслідують злочини, що порушують відносини з використання бюджетних коштів (статті 210 і 211 Кримінального кодексу України).

Як основний орган боротьби з порушеннями бюджетного законодавства, суди здійснюють свої повноваження шляхом забезпечення правосуддя у кримінальних справах за статтями 210 і 211 Кримінального кодексу України та

у справах про адміністративні правопорушення за статтею 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також при розгляді окремих публічно-правових спорів у бюджетній сфері.

Таким чином, на основі аналізу цієї класифікації можна провести подальший аналіз системи суб'єктів боротьби з порушеннями бюджетного законодавства. На нашу думку, така класифікація суб'єктів боротьби з правопорушеннями заслуговує на підтримку, оскільки вона відображає функціональні завдання кожного суб'єкта, а також дозволяє визначити місце правоохоронних органів у цій системі. Проблема взаємодії цих інституцій залишається актуальною через наявність у системі протидії порушенням бюджетного законодавства інституцій різних державних відомств з різним функціональним спрямуванням та різними завданнями.

Список використаних джерел

1. Тильчик О. В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: теорія і практика: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2018. 477 с.
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.
3. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 року.
4. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 36. Ст. 360.
5. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
6. Назар Ю. С. Протидія порушенням бюджетного законодавства України : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2021. 453 с.
7. Герман О. В. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії суб'єктів протидії порушенням бюджетного законодавства : дис... д-ра філософ.: 12.00.07. Львів, 2021. 206 с.

8. Шевчук М. В. Відносини щодо використання бюджетних коштів як об'єкт правової охорони : дис... д-ра філософ. : 12.00.07. Львів, 2020. 206 с.

9. Доценко О. С. Верховна Рада України як суб'єкт протидії організованій злочинності в Україні. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 3. С. 232-236.

Діана ІНГУЛЬСЬКА,
студентка групи ПБ-21-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

У сучасному світі економіка визначається як одна з найбільш важливих галузей діяльності кожної держави, а її фінансовий стан визначається різними факторами, серед яких ключовим є державний борг. Цей елемент фінансової системи стає необхідною складовою для більшості країн світу, враховуючи його вплив на економічну стабільність та конкурентоздатність на міжнародній арені. У зазначених умовах державний борг визнається як невід'ємна складова фінансових систем, адже практично всі країни світу мають певний рівень державної заборгованості. Це відображається в його ролі як інструменту, що може бути використаний для забезпечення розвитку інфраструктури, соціальних програм та інших пріоритетних напрямків, сприяючи стабільності економіки та загальному процесу консолідації країни в глобальному економічному просторі.

Внаслідок вторгнення росії на територію України, державні фінанси пережили значні зміни. Збільшення видатків на оборону та безпеку призвело до зростання дефіциту бюджету і збільшення державного боргу. Уряд активно

шукає фінансову допомогу від міжнародних партнерів та використовує військові облігації. Керування державним боргом у таких умовах потребує нових методів та стратегій, що вимагає ретельного аналізу та пошуку ефективних рішень для забезпечення фінансової стійкості країни.

Проблема державного боргу завжди залишалася в центрі уваги як представників із західної, так і вітчизняної науки. Серед визначних вчених, які внесли значний внесок у розвиток теорії державного боргу та оцінку його наслідків, можна виокремити Дж. Стігліца, Р. Барро, А. Сміта, К. Маркса, В. Федосова, В. Андрущенко, О. Кириленка, Г. Трофімова, В. Базилевича та ін.

На сьогодні серед вчених відсутні консенсусні погляди на те, як визначити сутність державного боргу. На думку М. Карліна, «Державний борг – це сукупність усіх боргових зобов'язань держави перед своїми кредиторами» [1, с. 55]. Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України «державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення» [2].

Розглядаючи дані таблиці 1 щодо державного боргу, варто відзначити, що розмір державного боргу України поступово збільшувався. Економічне становище України наразі значно погіршилося через тривалий військовий конфлікт на сході країни, початок якого було зафіксовано у 2014 році, через пандемію COVID-19, спалах якої в Україні розпочався у 2020 році та повномасштабне вторгнення російської федерації у 2022 році. Ці події призвели до критичного зростання державного боргу України у 2023 році, що спричинило новий історичний максимум цього показника. За даними Міністерства фінансів України, з 24 лютого 2022 року і до сьогоднішнього дня джерелами фінансування державного бюджету є військові облігації, кредити від Міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти [4].

Таблиця 1

Динаміка державного боргу України.

Роки	2013	2014	2020	2021	2022	2023
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу (млрд дол. США)	73,1	69,8	90,3	98,0	111,9	145,3
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу (млрд грн)	584,1	1100,6	2551,9	2672,0	4072,9	5 519,5

Джерело: складено за даними [3].

Зростання державного боргу може призвести до серії негативних наслідків для економіки країни. Це включає збільшення витрат на обслуговування боргу, що може виснажити фінансові ресурси; залежність від зовнішніх кредиторів, що може обмежити автономію країни у виборі економічних стратегій; зниження привабливості країни для інвесторів, що може призвести до обмеження потоку капіталу; втрату довіри до внутрішніх фінансових інституцій, що впливає на фінансову стабільність [5, с. 281]. Ці фактори, у взаємодії, можуть створити негативний цикл, загрожуючи загальному економічному розвитку та благополуччю населення. Такий розвиток подій може визвати загрози для економічної самостійності, призвести до девальвації національної валюти, суттєвого погіршення загального рівня життя населення тощо. Отже, необхідно вживати ефективних заходів управління державним боргом та розробляти стратегії для зменшення його впливу на стійкість та розвиток країни.

Серйозні економічні виклики, пов'язані з умовами війни та значним обсягом державного боргу, ставлять Україну перед необхідністю активного втручання та стратегічного управління фінансовими ресурсами. Знаходячись у важкій економічній ситуації, експерти висловлюють думку, що Україні слід активно працювати над реструктуризацією свого державного боргу. Фактор

війни з росією може слугувати важливим форс-мажором для переговорів з кредиторами та досягнення більш вигідних умов списання боргу. Експерти, зокрема, рекомендують домагатися списання 50% боргу та реструктуризації залишкової суми на тривалий термін, щоб зменшити обтяження для державного бюджету. Заплановані заходи можуть привести до економії, але важливо врахувати, що після завершення конфлікту кредитори можуть вимагати повного погашення боргових зобов'язань. Міністр фінансів України також висловив сподівання на успішну реалізацію реструктуризаційних заходів, що сприятиме економії бюджетних коштів та дозволить Україні повернутися на ринок зовнішніх запозичень, забезпечуючи тим самим економічну стабільність та можливість залучення капіталу на вигідних умовах [6].

Динаміка державного боргу є важливим показником економічного стану країни. Зростання боргу, особливо в умовах воєнного конфлікту, може мати серйозні наслідки для фінансової стабільності та розвитку. Реструктуризація боргу та пошук нових джерел фінансування є важливими стратегіями для забезпечення економічної стійкості та подолання фінансових викликів, перед якими стоїть Україна в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Карлін М. Державні фінанси України: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 348 с.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 24. 02. 2024 р.).
3. Державний борг та гарантований державою борг. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 24. 02. 2024 р.)
4. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL:

https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435 (дата звернення: 24. 02. 2024 р.)

5. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXIII Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Паола (Мальта): ГО «ВАДНД», 07 червня 2023 р. 400 с.

6. Держборг України встановив новий історичний рекорд. Корреспондент.net.: веб-сайт. URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4660416-derzhborh-ukrainy-vstanovyy-novy-i-storychnyi-rekord> (дата звернення: 25. 02. 2024 р.)

Соломія КЛИМЧУК,
студентка групи ПБ – 21-6,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана СЛАСТЬОНЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

У сучасному світі митниця стала однією з ключових інституцій, що забезпечує контроль за переміщенням товарів через державний кордон. Дотримання митних правил та норм сприяє належному функціонуванню економіки, захисту національних інтересів та підтримці безпеки суспільства. Митні правила є важливою складовою системи контролю та регулювання міжнародної торгівлі. Їхнє порушення може спричинити серйозні наслідки як для економіки країни, так і для безпеки її громадян. Тому одним із способів забезпечення дотримання митних правил є приділення уваги інституту адміністративної відповідальності за їх порушення, адже санкції його норм

спрямовані на гарантування дотримання вимог митного законодавства щодо переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України [1, с. 44].

Оскільки законодавство про адміністративні правопорушення митних правил є дуже великим за обсягом і нестабільним, то Митний кодекс України – один із нормативних актів, до якого найчастіше вносять зміни та доповнення.

У ст. 458 Митного кодексу України зазначено, що «Порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [2].

У главі 68 Митного кодексу України зазначаються види порушень митних правил та відповідальність за такі правопорушення. Відповідно до цього виділяють різні види порушення, такі як недекларування товарів, подання недостовірної інформації, спроби контрабанди, ухилення від сплати митних платежів або порушення режиму зони митного контролю тощо. Порушення може бути виявлене під час митного оформлення товарів, під час їх переміщення через митний кордон або під час митного контролю на території країни.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил є процедурою, за якою особа, що порушила встановлені митні норми, підлягає штрафу або іншим адміністративним санкціям. Така відповідальність може застосовуватися як до фізичних осіб, так і до юридичних осіб, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Кожне з цих порушень призводить до адміністративної відповідальності, яка може виявитися у вигляді накладення штрафу, попередження або конфіскації.

«Попередження як адміністративне стягнення за порушення митних правил є офіційним попередженням правопорушника стосовно недопустимості таких діянь у майбутньому. Попередження виносяться у формі постанови про накладення адміністративного стягнення.

Штраф – це обов’язок сплатити грошові кошти до державного бюджету, який покладається на особу, що притягується до адміністративної відповідальності за вчинене правопорушення. Сума штрафу визначається згідно з положеннями Митного кодексу в залежності від виду та характеру порушення.

Наступною формою стягнення за порушення митних правил є конфіскація, яка полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів, зазначених у пункті 3 статті 461 Митного кодексу, і безоплатній передачі їх у власність держави» [2].

Початок російською федерацією збройної агресії проти суверенної України створило термінову необхідність удосконалити регулювання адміністративної відповідальності громадян. Це було відображено у прийнятті Закону України №2058-IX (набрав чинності 16 червня 2022 року), який був спрямований на внесення змін до Митного кодексу України. У цьому законі встановлюються нові правила стосовно притягнення громадян до адміністративної відповідальності за порушення декларування товарів, які переміщуються через митний кордон України, включаючи такі, що ввозяться за допомогою «зеленого коридору». Також Законом були внесені зміни до статті 366 Митного кодексу України, які зазначають, що початком проходження каналу, позначеного зеленим кольором, є декларування, яке здійснюється шляхом вчинення відповідних дій громадянином. Такі дії підтверджують, що товари, які громадянин переміщує, не підлягають письмовому декларуванню, оподаткуванню митними платежами, і не потрапляють під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію

України або вивезення за її межі. У ст. 471 Митного кодексу України, була змінена назва та її зміст, яка відображає адміністративну відповідальність за недекларування товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України [3].

В результаті проведеного дослідження можемо зробити висновок, що адміністративна відповідальність відіграє першочергову роль у запобіганні та припиненні порушень митних правил. Вона надає можливість ефективно боротися з такими явищами, як намагання перемістити предмети через митний кордон України з ухиленням від митного контролю, не доставлення товарів та документів до митного органу, або недекларування товарів. Також важливо відмітити, що застосування норм про адміністративну відповідальність за порушення митних правил має позитивний вплив на профілактику злочинів, зокрема контрабанди, сприяючи створенню негативного об'єктивного фактору для потенційних правопорушників.

Список використаних джерел

1. Грачова О. Ю. Адміністративна відповідальність за порушення митного законодавства в умовах воєнного стану. *Актуальні питання адміністративного права та процесу*: матеріали всеукраїнської наукової конференція молодих вчених (Кропивницький, 02 грудня 2022 р.). Кропивницький, 2022. С. 229. URL: <https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/12/zbirnyk-konferencziyi-02.12.2022.pdf#page=43> (дата звернення: 05.03.2024 р.)
2. Митний Кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 05.03.2024 р.)
3. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо адміністративної відповідальності громадян за порушення митних правил: Закон України від 16.02.2022 №2058-IX. Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2058-20#Text> (дата звернення: 05.03.2024 р.).

Соломія КЛИМЧУК,
студентка групи ПБ – 21-6,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Бюджетне законодавство є важливою складовою правової системи кожної країни, на підставі якого уповноваженими органами публічної адміністрації здійснюється контроль за формуванням, використанням та виконанням державного або місцевих бюджетів. Бюджетні правопорушення завдають шкоди нормальному функціонуванню бюджетної системи та перешкоджають послідовному здійсненню бюджетного процесу. Саме через це правова відповідальність за такі порушення відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання бюджетної дисципліни та ефективного управління фінансами.

Згідно з Бюджетним кодексом 2001 р., який втратив чинність у 2010 р., підставою для застосування відповідальності за порушення бюджетного законодавства визнавалося бюджетне правопорушення, визначення якого містилося ст. 116 Бюджетного кодексу України (далі – Кодекс), а саме: «бюджетним правопорушенням є недотримання учасником бюджетного процесу встановленого цим Кодексом та іншими нормативно-правовим актами порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету» [1]. Водночас слід зазначити, що законодавство з часом змінювалось, і у 2010 році був прийнятий новий Бюджетний кодекс, у якому поняття «бюджетне правопорушення» законодавець замінив на «порушення бюджетного законодавства» і надав йому таке визначення: «Порушенням бюджетного законодавства визнається порушення учасником бюджетного процесу встановлених цим Кодексом чи іншим бюджетним законодавством

норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання, а саме ...».

Відповідно до положень Бюджетного кодексу України визначено різні види порушень бюджетних правил, які можуть бути виявлені під час порушення бюджетного процесу на державному та місцевому рівнях і включають всі ознаки правопорушень. Сюди входить включення недостовірних даних до бюджетних запитів; порушення встановлених термінів подання бюджетних запитів або їх неподання; визначення недостовірних обсягів бюджетних коштів при плануванні бюджетних показників тощо.

У Бюджетному кодексі не тільки зазначаються конкретні порушення бюджетного законодавства, а й передбачаються певні заходи впливу у випадку їх вчинення. Але процедура застосування цих заходів регламентується на рівні підзаконних нормативно-правових актів, а не безпосередньо Бюджетним кодексом України [2, с. 35].

Відповідно до ст. 117 БКУ до учасників бюджетного процесу за порушення бюджетного законодавства можуть застосовуватися такі заходи впливу як: 1) попередження; 2) зменшення бюджетних асигнувань; 3) зупинення операцій з бюджетними коштами; 4) повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету та інші заходи впливу [3].

Найпоширенішим заходом впливу є попередження, оскільки воно застосовується у всіх випадках порушення бюджетного законодавства. Однак, якщо виявлені порушення бюджетного законодавства не будуть усунені протягом 30 днів, то застосовуються інші заходи впливу, передбачені БКУ.

Посадові особи, винні у порушенні бюджетного законодавства, можуть нести дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальності. Це означає, що порушення бюджетного законодавства здійснене керівником або отримувачем бюджетних коштів, може бути підставою для притягнення до відповідальності згідно з законами України їх керівника або інших відповідальних посадових осіб, залежно від характеру їх дій.

Крім того, відповідальність за порушення бюджетного законодавства передбачається і Кримінальним кодексом України та Кодексом про адміністративні правопорушення.

Наприклад, у ст. 210 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів, здійснення витрат з бюджету або надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищеннями, не дотримуючись вимог БКУ чи закону України про Державний бюджет України на відповідний рік. Ця відповідальність настає у випадку, якщо об'єктом таких дій є бюджетні кошти в значних обсягах [4].

Щодо адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства, відповідно до статті 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення, передбачається нарахування штрафу на посадових осіб [5].

Отже, на підставі аналізу чинної нормативно-правової бази нами було встановлено, що система відповідальності за порушення бюджетного законодавства регулюється різними видами санкцій, а застосування конкретного виду відповідальності залежить від характеру порушення та можливих наслідків. Таким чином, різні види юридичної відповідальності та санкцій допомагають забезпечити фінансову дисципліну суб'єктів бюджетних правовідносин та відшкодувати завдані державі збитки.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2001 р. №2542-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. №37. Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2542-14#Text> (дата звернення: 04.03.2024 р.) (Кодекс втратив чинність на підставі Кодексу № 2456-VI від 08.07.2010).
2. Сідор М.І. Правові засади відповідальності за порушення бюджетного законодавства в Україні. Міжнародна науково-практична конференція. 2020. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dae165e6-07ac-4fc3-bb0b-838d4bed2bc8/content> (дата звернення: 04.03.2024 р.).

3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50. С. 1778. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 04.03.2024 р.).
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 04.03.2024 р.).
5. Кодекс про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.84 №8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). 1984, додаток до №51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 04.03.2024 р.).
6. Гарбінська-Руденко А.В. Правові аспекти відповідальності за порушення бюджетного законодавства. Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 71. URL: file:///C:/Users/Admin777/Downloads/71_2023.pdf (дата звернення: 04.03.2024 р.).

Алла КОВАЛЬОВА,
студентка 2 курсу ОС «Бакалавр»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Оксана МУЗИКА-СТЕФАНЧУК,
доктор юридичних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МІНІМАЛЬНЕ ПОДАТКОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЛЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ: ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що мінімальне податкове зобов'язання є відносно новим поняттям у вітчизняному податковому законодавстві. Норми кодексів та законів, які стосуються МПЗ включають у себе колізії та деформації. Відносна новизна цього поняття зумовлює існування багатьох незручностей для підприємців у тому числі для фермерських господарств, які далі більш детально описуються у даній роботі.

Для початку розкриємо поняття «мінімальне податкове зобов'язання». Відповідно до ст. 14.1.114-2 Податкового кодексу України МПЗ – це мінімальна

величина податкового зобов'язання із сплати податків, зборів, платежів, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи, пов'язаних з виробництвом та реалізацією власної сільськогосподарської продукції та/або з власністю та/або користуванням (орендою, суборендою, емфітевзисом, постійним користуванням) земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь, розрахована відповідно до цього Кодексу. [2].

Відповідно до ст. 170.14.3 ПКУ контролюючий податковий орган має надіслати податкове повідомлення-рішення, де детально розраховано суму позитивного значення різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та сумою сплачених протягом податкового року податків, зборів, платежів. Дане позитивне значення різниці між двома сумами сплачених податків є частиною зобов'язань з податку на доходи фізичних осіб.

Як зазначалось на початку цієї роботи, мінімальне податкове зобов'язання є відносно новим поняттям для законодавства України, тому існує багато колізій і прогалин у нормативно-правовому регулюванні цього поняття, з якими мають справу різні платники, на яких покладене зобов'язання його сплати, зокрема фермерські господарства, проблематиці яких присвячено найбільше уваги у даній праці.

Однією з таких проблем є те, що фермерські господарства, які використовують в своїй діяльності земельні ділянки, які належать на праві власності або постійного користування членам цього господарства, без укладення договору оренди, сплачують МПЗ як члени фермерського господарства як фізичні особи, хоча фермерське господарство існує як юридична особа, що дозволено згідно з ст. 12 Закону України «Про фермерське господарство» та ст. 31 Земельного кодексу України.

Чому сплата мінімального податкового зобов'язання фізичною особою є проблемою? Всі податки, збори, платежі сплачує юридична особа, а МПЗ має сплачувати фізична особа, бо лише за наявності державної реєстрації правом власності або правом оренди, суб'єктом сплати є юридична особа. Ці фактори зумовлюють те, що у фермерського господарства немає можливості зменшити

мінімальне податкове зобов'язання на суму сплачених податків, яка згадується у ст. 117.14 Податкового кодексу України.

Ще однією проблемою є те, що фермерські господарства не завжди можуть надати достатні підстави для внесення змін до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру. Якщо фермер отримав землю після того, як створював господарство, чи після створення фермерського господарства, чи під час створення формувався статут і в статуті напевно було передбачено, що до складу фермерського господарства входить така ділянка, то реєстратори мають внести таку земельну ділянку чи інформацію про таку земельну ділянку в державний реєстр і відповідно з моменту реєстрації платником МПЗ буде фермерське господарство. Але є причина відмови державного реєстратора фермерському господарству в реєстрації.

Відмова державного реєстратора фермерському господарству в реєстрації зумовлена тим, що ділянки, що у власності члена фермерського господарства, можна зареєструвати, а ті ділянки, які знаходяться в оренді земель державно-комунальної власності, – неможна, бо є заборона на суборенду державної/комунальної власності відповідно до п. 288.6 Податкового кодексу України, і ті ділянки, які знаходяться в постійному користуванні членів фермерського господарства, також неможливо зареєструвати. Такі ділянки відносяться до державної/комунальної власності, бо у 90-х земля виділялась у постійне користування фізичній особі для створення фермерського господарства, або надавалась в оренду, тобто є договір оренди або договір постійного користування. Паї також не реєструються.

У судовій практиці у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 30.06.2020 року по справі №927/79/19 зазначається, що права та обов'язки орендаря земельної ділянки державної та комунальної власності для ведення фермерського господарства з дня проведення державної реєстрації переходять від фізичної особи до фермерського господарства.

Згідно з ч. 5 ст. 13 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» зазначено, що висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках

Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права [1].

Але державні реєстратори відмовляють у реєстрації. Ці органи пояснюють своє рішення на основі Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та на основі постанови Кабінету Міністрів України №1127 від 25.12.2015 р., що має таку ж назву. Наприклад, у рішенні від 02.02.2021 р. у справі №912/3542/20 Господарського суду Кіровоградської області реєстратори відмовили правомірно, бо з державного акту на право постійного користування земельною ділянкою та інших документів, які подало фермерське господарство, не виникають достатні підстави для встановлення факту набуття господарством права постійного користування земельною ділянкою з відповідним кадастровим номером.

Одним із способів вирішення проблеми реєстрації права постійного користування земельною ділянкою для ведення фермерських господарств є звернення із заявою про реєстрацію права користування та отримати відмову, на основі якої звернутись до господарського суду за місцем знаходження земельної ділянки із позовною заявою. У відповідній позовній заяві слід зазначити намір фермерського господарства зареєструвати право постійного користування на земельну ділянку та зобов'язати реєстратора здійснити державну реєстрацію. Після того, як суд прийняв рішення, яке набрало законної сили, ФГ може звернутись до реєстратора, щоб на підставі цього рішення земельну ділянку було зареєстровано відповідно до п. 9 ч.1 ст. 27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Таким чином, одна з найбільших проблем, з якою щодня стикаються фермерські господарства це те, що державний реєстратор відмовляється зареєструвати право володіння та/або користування земельними ділянками у власність фермерському господарству, як юридичній особі, натомість право користування або/та володіння цими земельними ділянками мають фізичні особи, як члени господарства. Також ці фізичні особи сплачують МПЗ, а всі інші

податки і збори сплачує юридична особа – фермерське господарство, тому контролюючий податковий орган не надсилає податкове повідомлення-рішення, де детально розраховано суму позитивного значення різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та сумою сплачених протягом податкового року податків, зборів, платежів.

Причиною цієї проблеми є відмови державного реєстратора у реєстрації земельної ділянки, що суперечать позиції Верховного Суду. Нині на практиці найпоширенішими рішеннями цієї проблеми є звернення до суду та отримання судового рішення, що оскаржує дії органів Державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Отже, законодавство України потребує внесення змін до Податкового кодексу України, Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та до однойменної постанови КМУ.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про судоустрій та статус суддів». Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (Дата звернення: 20.11.2023)
2. Податковий кодекс України. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Дата звернення: 20.11.2023)
3. Реєстрація права постійного користування землею фермерським господарством: адвокат Ян Білоголовий. Advokat post: веб-сайт. URL: <https://advokatpost.com/reiestratsiia-prava-postijnoho-korystuvannia-zemleiu-fermerskym-hospodarstvom-advokat-ian-biloholovyj/> (Дата звернення: 20.11.2023)

Даша КОВАЛЬЧУК,
студентка групи ПБ-21-7
Денис ГОЛОДЮК,
студент групи ПБ-21-7,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ НБУ

Система електронних платежів Національного банку України (СЕП) є державною банківською платіжною системою, яка створена з метою проведення міжбанківського переказу коштів в Україні в національній валюті через кореспондентські рахунки банків-резидентів та рахунки інших установ – учасників СЕП, відкриті в Національному банку України [1]. СЕП гарантує високий рівень безпеки й надійності переказів між банками, підтримуючи стабільність та ефективність вітчизняної платіжної інфраструктури. Вона є системно важливою, обслуговуючи понад 98% міжбанківських платежів у державі.

Запровадження СЕП стало нагальною необхідністю після проголошення незалежності України у 1991 році. На той час платежі між підприємствами могли затримуватися до 20 днів, а також було поширеним використання підроблених паперових авізо, що створювало ризики для банківської системи. Тому у стислі терміни – до 5 серпня 1993 року – Національний банк України розробив та впровадив СЕП як складний і унікальний програмно-технічний комплекс, створений вітчизняними фахівцями. Запуск СЕП суттєво прискорив обіг коштів в економіці, що мало позитивний вплив на економічний розвиток України у середині 1990-х років. До кінця 1993 року практично всі банки та їхні філії були підключені до Системи електронних платежів, а з початку 1994 року паперові та телеграфні авізо у міжбанківських розрахунках були повністю скасовані.

Створення СЕП дозволило запровадити в Україні електронний грошовий обіг та безготівкові розрахунки, забезпечити економіку грошима, посилити фінансову дисципліну, скоротити паперовий документообіг та припинити шахрайські схеми [2].

Також функціонування СЕП НБУ регламентується низкою нормативно-правових актів та технологічної документації. Ця нормативна база регулює різноманітні аспекти діяльності СЕП, такі як виконання міжбанківських платіжних операцій, тарифи на послуги, особливості роботи в особливих періодах, безготівкові розрахунки, забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем, питання інформаційної безпеки, технологічні регламенти та інтерфейси взаємодії.

СЕП використовує такі нормативно-правові акти як [3]:

1. Інструкція про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління Національного банку України від 03.03.2023 № 16.

2. Тарифи на послуги (операції), що надаються (здійснюються) Національним банком України в системі електронних платежів та у сфері розрахунково-касового обслуговування, затверджені постановою Правління Національного банку України від 12.08.2003 № 333, зареєстровані в Міністерстві юстиції України 10.09.2003 за № 784/8105 зі змінами.

3. Положення про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті в особливий період, затверджене постановою Правління Національного банку України від 23.12.2003 № 576, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 14.01.2004 за № 39/8638 зі змінами.

4. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг, затверджена постановою Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 163.

5. Положення про функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків в особливий період, затверджене постановою Правління Національного банку України від 21.04.2004 № 175, зареєстроване в Міністерстві

юстиції України 17.05.2004 за № 618/9217 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 02.02.2009 № 39) зі змінами.

6. Положення про забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.06.2004 № 265, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 09.07.2004 за № 857/9456 зі змінами.

7. Інструкція щодо організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі, затверджена постановою Правління Національного банку України від 22.07.2014 № 435 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 24.06.2016 № 349).

8. Постанова Правління Національного банку України від 26.11.2015 № 829 «Про затвердження нормативно-правових актів з питань інформаційної безпеки».

9. Технологічний регламент роботи системи електронних платежів Національного банку України.

10. Опис інтерфейсу між системою автоматизації банку і СЕП НБУ.

Функціонування СЕП НБУ можна оцінити як позитивне та ефективне, оскільки СЕП забезпечує безперебійні, швидкі, безпечні та надійні розрахунки між банками та їхніми клієнтами у гривні в межах України. СЕП є системою валових розрахунків у режимі реального часу (RTGS), що означає, що кожна платіжна операція виконується окремо та негайно, без очікування на настання певного часу або накопичення певної суми [3]. Така система мінімізує кредитний та ліквідний ризики, а також сприяє стабільності та ефективності платіжної системи країни.

СЕП НБУ постійно вдосконалюється та модернізується відповідно до змін у платіжному ринку, технологічних інновацій, міжнародних стандартів та рекомендацій. У квітні 2023 року СЕП запустила нову версію СЕП-4.0, яка працює на стандарті ISO 20022 у режимі 24/7/365. СЕП може обробляти в 10 разів

більше платежів, ніж зараз. СЕП також дозволяє платити з рахунків небанківських надавачів платіжних послуг.

Упродовж 2023 року система електронних платежів НБУ надійно та безперебійно задовольняла потреби української банківської системи і її клієнтів у розрахунках у національній валюті. СЕП обробила 423 млн платежів на 210 трлн грн, що на 16,5% та 58% більше, ніж у 2022 році. 94% платежів були від клієнтів банків. Більшість платежів у СЕП були від банків України та їхніх філій – 96%. Невеликі платежі (до 100 тис. грн) становили 96% за кількістю, а великі платежі (від 100 тис. грн) – 98,6% за сумою. НБУ працює над наступною версією СЕП-4.1, яка матиме функціонал миттєвих платежів, мультивалютності, трекінг-сервісу та іншого. СЕП-4.1 планується запуснути до 2025 року [4].

Отже, Система електронних платежів Національного банку України відіграє критично важливу роль у підтримці ефективного, безпечного та стабільного міжбанківського переказу коштів у національній валюті. СЕП постійно оновлюється та модернізується згідно з технологічними інноваціями та міжнародними стандартами. Нормативно-правова база для регулювання функціонування СЕП НБУ є достатньою та всеохоплюючою. Вона складається з низки законів, постанов, інструкцій та положень, що регламентують різноманітні аспекти діяльності СЕП – від виконання міжбанківських платежів до питань інформаційної безпеки та технологічних регламентів.

Список використаних джерел

1. Правила системи електронних платежів Національного банку України: рішення Ради Платіжної організації СЕП НБУ від 13.07.2017 року протокол № 1 (із змінами та доповненнями). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/PB17139> (дата звернення: 06.03.2024).

2. Шабан О. Системі електронних платежів НБУ – 30 років: як в Україні розвивалися безготівкові розрахунки. URL: <https://delo.ua/banks/sistemi-elektronnix-plateziv-nbu-30-rokiv-yak-v-ukrayini-rozvivalisya-bezgotivkovi-rozrahunki-422077/> (дата звернення: 06.03.2024).

3. Система електронних платежів. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/sep> (дата звернення: 06.03.2024).

4. Система електронних платежів НБУ торік обробила 423 млн платежів на 210 трлн грн. URL: <https://fintechinsider.com.ua/systema-elektronnyh-platezhiv-nbu-torik-obrobyla-423-mln-platezhiv-na-210-trln-grn/> (дата звернення: 06.03.2024).

Вікторія КОВБАСЮК,
студентка групи ПБ-21-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У сучасній Україні, де триває війна, актуальною є проблема порушення бюджетного законодавства. Дійсно, адже бюджетні кошти є важливим ресурсом для розвитку держави. Особливо важливо, наразі забезпечити військовий бюджет нашої держави. Проте внаслідок численних правопорушень в бюджетній сфері, страждає фінансова система держави, і оборонна, зокрема. Як зазначає Державна аудиторська служба України у своєму статистичному звіті за 2023 рік, загальна сума виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, становить майже 211,0 млрд грн, з них коштів бюджетів усіх рівнів та бюджетних установ – близько 43,1 млрд грн, що є беззаперечним аргументом на користь нашого твердження [1]. Саме тому важливим є питання протидії порушенням бюджетного законодавства.

Зауважимо, що у редакції Бюджетного кодексу України 21.06.2001 р., була законодавчо закріплена дефініція «бюджетне правопорушення». Натомість з нової (теперішньої) редакції, цю дефініцію було вилучено і замінено новою – «порушення бюджетного законодавства», що на думку наукової спільноти,

обумовлено тим, що нова дефініція охоплює значно більшу кількість правопорушень. Відповідно до ч. 1 ст. 116 БК України, порушенням бюджетного законодавства є порушення учасником бюджетного процесу встановлених цим Кодексом чи іншим бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 121 БК України, посадові особи, з вини яких допущено порушення бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законом [2].

Ми поділяємо думку А. В. Гарбінської-Руденко, яка вказує, що «в Бюджетному кодексі України закладені правові підстави для розгляду бюджетної відповідальності як різновиду фінансово-правової» [3, с. 32]. Проте як бачимо, у БК України не закріплюється фінансово-правова відповідальність. Варто зауважити щодо дискусійності питання фінансово-правової відповідальності, як самостійного виду юридичної відповідальності. Адже в українській науці існують протилежні табори – одні вважають фінансово-правову відповідальність самостійним видом юридичної відповідальності, інші науковці наголошують на тому, що це різновид адміністративної відповідальності. Ми є прихильниками першої точки зору, з огляду на самостійність предмета та метода правового регулювання фінансового права. Можемо стверджувати, що зважаючи на зміст окремих положень БКУ, беззаперечним є факт її існування. Так, деякі вчені вказують на фінансово-правовий зміст ст. 117 БК «Заходи впливу за порушення бюджетного законодавства» [2]. Але варто зауважити, що у ст.111 Податкового кодексу України [4] за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються на фінансова відповідальність. Тобто вона визнана.

Таким чином, в рамках фінансово-правової відповідальності у сфері бюджетних правовідносин можна визначити її характерні риси. Передусім,

характерною рисою фінансово-правової відповідальності є порушення бюджетного законодавства як об'єкт фінансово-правової відповідальності, а також суб'єкти – учасники бюджетного процесу. Л. В. Міщенко серед таких особливостей також виокремлює фінансово-правовий зміст заходів впливу, а також попереджувальні заходи [5, с. 193].

На нашу думку, для підвищення ефективності застосування фінансово-правової відповідальності, важливо не тільки посилювати контроль за дотриманням бюджетного законодавства, а й підвищувати рівень обізнаності суб'єктів бюджетних правовідносин про їх відповідальність за порушення норм бюджетного законодавства, тобто здійснювати профілактичні заходи у цій сфері.

Отже, фінансово-правова відповідальність за порушення бюджетного законодавства є важливим інструментом забезпечення законності та ефективності бюджетних відносин в Україні. Її застосування сприятиме більш раціональному та економному використанню бюджетних коштів, а також забезпечуватиме більші надходження до бюджету. Наразі в бюджетному законодавстві не існує конкретних положень про притягнення до фінансово-правової відповідальності, проте деякі санкції за порушення бюджетного законодавства мають фінансово-правовий зміст. Саме тому, вважаємо, що фінансово-правова відповідальність потребує легального визначення у бюджетному законодавстві, з окресленням конкретних заходів і розширенням їхнього переліку.

Список використаних джерел

1. Державна аудиторська служба України | Статистичні звіти за 2023 рік. *Державна аудиторська служба України*. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3517> (дата звернення: 06.03.2024)
2. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI: станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 08.03.2024)

3. Гарбінська-Руденко А.В. Бюджетне право: навч. посіб. Ірпінь: Держ. податк. ун-т, 2023. 340 с

4. Податковий кодекс України: Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 7.03.2024).

5. Міщенко Л.В. Особливості притягнення до фінансово-правової відповідальності за бюджетні правопорушення. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С.189–193.

Вікторія КОНДРАТЮК,
студентка групи ПБ – 21-6,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В умовах сучасності гармонізація та стандартизація фінансової звітності стають важливими завданнями для забезпечення прозорості, довіри та достовірності фінансової інформації. У цьому контексті, є необхідною адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), адже це дозволяє створити однорідні умови для фінансової звітності та забезпечити її відповідність сучасним вимогам.

Фінансова звітність в Україні являє собою бухгалтерську звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [1, с. 322]. Метою фінансової звітності є забезпечення потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів та надання їм повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, для прийняття неупереджених управлінських рішень. Фінансова звітність складається з: балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові

результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності [2].

Міжнародні стандарти відіграють фундаментальну роль для національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності багатьох зарубіжних країн, проте за своєю суттю носять рекомендаційний характер та не домінують над національним законодавством. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», міжнародні стандарти фінансової звітності - прийняті Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності [3]. Більш розгорнуте визначення цьому поняттю надав дослідник Голов Сергій Федорович, охарактеризувавши МСФЗ як цілісну, постійно вдосконалювану систему обліку та фінансової звітності, що узагальнює принципи і правила фінансових звітів, яка виникла в результаті посилення процесів економічної інтеграції країн і спрямована на зближення методології обліку та звітності в різних країнах світу [4].

Міжнародні стандарти фінансової звітності почали розроблятися з 29 червня 1973 року Комітетом з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (згодом перетвореним на Раду з міжнародних стандартів фінансової звітності) [1, с. 321]. Вони включають в себе: 1) Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS); 2) Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS); 3) Інтерпретації, розроблені Комітетом з інтерпретації міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRIC) або колишнім Постійним Комітетом з інтерпретації (SIC) [1, с. 321]. Перший Міжнародний стандарт фінансової звітності було затверджено 19 червня 2003 року, який поширився на фінансову звітність, починаючи з 2004 року.

Україна зробила перші кроки до переходу на МСФЗ у 1998 році, коли постановою КМУ від 28.10.1998 р. № 1706 була затверджена Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів [1, с. 322]. Процес гармонізації національної фінансової звітності до вимог міжнародних стандартів повинен мати цілеспрямований та поступовий

характер. І важливою запорукою успішності даного процесу виступає перебудова вітчизняної системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності без радикального порушення її цілісності [5, с. 237].

Зазначимо основні нормативно-правові акти, що пов'язані з адаптацією МСФЗ: 1) Указ Президента України «Про перехід України до загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку та статистики»; 2) постанова КМУ «Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів»; 3) Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»; 4) розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні»; 5) наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; 6) Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», яким було визначено порядок застосування міжнародних стандартів та перелік суб'єктів, що зобов'язані їх використовувати для складення фінансової звітності.

Необхідність адаптації та гармонізації національної фінансової звітності України до МСФЗ та законодавства ЄС досліджували у своїх роботах такі вчені та фахівці, як: С. Голов, Ф. Бутинець, В. Костюченко, Г. Лютова, О. Мельникова, О. Олійник, В. Сопко. Хоча в роботах вчених досліджуються особливості регулювання вітчизняної фінансової звітності та проблеми наближення національних стандартів до МСФЗ, проте ще наявні певні проблемні питання та неузгодженості, які потребують подальших наукових досліджень.

Розвиток вітчизняної фінансової звітності та її адаптація до МСФЗ завжди були тісно пов'язані з євроінтеграцією. Міністерство фінансів України активно працює над гармонізацією національних стандартів у відповідності з міжнародними, регулярно вносить зміни до вітчизняних стандартів у напрямку їх наближення до міжнародних норм, і таким чином скорочує різницю між системою обліку України та загальноприйнятою світовою практикою.

Трансформація вітчизняної фінансової звітності згідно з МСФЗ здійснюється за наступними етапами:

✓ проведення аналізу застосування облікової політики та стану бухгалтерського обліку на підприємстві;

✓ розробка та затвердження облікової політики та Плану рахунків у відповідності до МСФЗ;

✓ аналіз відповідності положень облікової політики вимогам МСФЗ; підготовка форм фінансової звітності та розкриття інформації до них [6].

Отже, наразі гармонізація та адаптація фінансової звітності до МСФЗ стають ключовими завданнями для забезпечення відкритості та достовірності фінансової інформації, що сприятиме підвищенню прозорості та ефективності фінансового обліку. Адаптація національного законодавства до МСФЗ передбачає перегляд та модифікацію національних правил та положень у відповідності з міжнародними стандартами, що сприяє уніфікації підходів до складання фінансової звітності та її порівнянню як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Впровадження МСФЗ в Україні, незважаючи на певні проблемні питання та неузгодженості, є невід'ємною складовою процесу покращення фінансової системи та євроінтеграції країни.

Список використаних джерел

1. Лукановська І. Адаптація фінансової звітності України до вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. С. 321–324.

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1. Загальні вимоги до фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Дата оновлення: 03.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 08.03.2024).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 08.03.2024).

4. Голов С.Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні: Автореф. дис д-ра екон. наук: 08.00.09. Київ. нац. екон. ун.-т ім. В Гетьмана. К., 2008. 40 с.

5. Світлична В., Малик С. Гармонізація національної фінансової звітності з міжнародними стандартами: актуальність, порядок та перспективи. *Науково-технічний збірник №100*. С. 234–240. URL: https://eprints.kname.edu.ua/22468/1/234-241_Світлична_ВЮ.pdf (дата звернення: 07.03.2024).

6. Новодворська В., Бондарева О. Фінансова звітність та її адаптація до міжнародних стандартів. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін та сталого економічного розвитку*: Матеріали міжнар. науково-практ. інтернет-конф., ЛНТУ, м. Луцьк, 27 берез. 2015 р. Тернопіль: Крок, 2015. С. 73–75. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/9291.pdf> (дата звернення: 06.03.2024).

**Марія КОСТИРІНА,
Альона РИЖЕНКО,**
студентки групи ПБ-21-3,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У МЕЖАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

В умовах сучасної практики, зокрема військової агресії з боку РФ, фінансова безпека країни виступає невід'ємною частиною економічної безпеки держави. Так, під фінансовою безпекою слід розуміти захищеність фінансових

інтересів на всіх рівнях фінансових відносин; певний рівень незалежності, стабільності й стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання.

Слушною думка є М.С. Зварича, який зазначає, що фінансова безпека є ґрунтовною складовою економічної безпеки держави, у свою чергу фінанси – «кров економічної системи держави». В даному трактуванні обґрунтовується необхідність забезпечення та підтримки фінансової безпеки держави, тому що вона стосується не лише держави в цілому, а й усіх галузей національного господарства, приватних підприємців, усього суспільства. Нехтування станом фінансової безпеки може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду галузей, банкрутства підприємств і, зрештою, підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою втратою її суверенітету [1, с. 26].

Зазначимо також думку Д. В. Коробцової, яка «під фінансовою безпекою держави розуміє надійно захищену фінансову систему країни від внутрішніх та зовнішніх загроз, що перешкоджають ефективному використанню її фінансових ресурсів в інтересах окремої людини і суспільства» [2, с. 142].

Цікавою думку є В.С. Чубаня, який стверджує, що система фінансової безпеки відіграє роль надсистеми, одночасно вона є і підсистемою економічної безпеки держави (яка, в свою чергу є складовою національної безпеки держави та міжнародної економічної безпеки). Саме фінансова безпека є надзвичайно складною багаторівневою системою, яку утворюють ряд підсистем (секторів), кожна з яких має власну структуру і логіку розвитку [3, с. 153].

Звернемось до твердження Т. О. Корнієнка та І.О. Корнеєвої, які слушно підкреслюють, що при належному рівні фінансової безпеки забезпечується гарантія незалежності держави, виконується умова здійснення стабільної та ефективної життєдіяльності суспільства, досягається успіх у зовнішньоекономічній діяльності. Уникнення негативних наслідків,

забезпечення конкурентоспроможності галузей, захищеність вітчизняної фінансової сфери, ефективна взаємодія з міжнародними економічними та фінансовими структурами, захист національних інтересів країни буде можливим при створенні потужної системи фінансової безпеки на різних управлінських рівнях [4, с. 48].

У розрізі даного питання, варто звернути увагу, що фінансова безпека регулюється чинними законодавством, наприклад, Законом України «Про національну безпеку України» [5], так як саме фінансова частина держави є її невід'ємним елементом. У свою чергу, забезпечення фінансової безпеки держави особливо актуально для країн з транзитивною економікою, в яких система державних фінансів не є досить стійкою, що, зокрема, стосується і України.

Варто додати, що фінансова безпека України, яка знаходиться у війні, визначається станом обігу фінансових ресурсів з метою забезпечення фінансування армії, оборонної галузі, здатністю підприємств, регіонів, суб'єктів підприємницької діяльності отримати та направити фінансові ресурси на захист країни, на забезпечення систематичного відтворення матеріального виробництва. Так, забезпечення фінансової безпеки держави у стані війни потребує подальшого визначення правових засад стабільного функціонування бюджетної системи, державного регулювання банківської системи та підприємництва [2, с. 145].

Таким чином, фінансова безпека у контексті національного законодавства представляє собою актуальне питання в сучасних умовах. Системні виклики, які постають перед країною, вимагають ефективних та гнучких механізмів, визначених законодавством, для забезпечення стабільності та захисту фінансових інтересів держави.

Список використаних джерел

1. Зварич М.С. Механізм забезпечення фінансової безпеки домогосподарств в Україні. *Дисертація*. Київ. 2020. С. 23-35.

2. Коробцова, Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 141-146.

3. Чубань В.С. Теоретико-правові аспекти фінансової безпеки України. *Матеріали круглого столу*. 2019.С. 152-156.

4. Корнієнко Т. О., Корнєєва І. О. Фінансова безпека як складова економічної безпеки України. *The XI International Science Conference «Theoretical approaches of Fundamental Sciences. Theory, Practice and prospects»*. 2021. С. 47-48.

5. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Дата оновлення 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 05.03.2024 р.)

Софія КРАМАР,
студентка 2 курсу 11 групи,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Оксана МУЗИКА-СТЕФАНЧУК,
доктор юридичних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

Е-гривня – електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк України (далі – НБУ). За своїми властивостями е-гривня відповідає світовому поняттю цифрової валюти центрального банку (далі – ЦВЦБ) (англ. – Central Bank Digital Currency). ЦВЦБ є цифровою формою фіатних грошей, яка випущена центральним банком і виконує функції законного платіжного засобу [3, с. 5].

Наразі законодавство України встановлює лише загальні засади випуску та використання цифрових грошей НБУ.

1 серпня 2022 року набув чинності підп. г п. п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції» (далі – Закону № 2473), відповідно до якого до національної валюти (гривні), поряд з грошовими знаками гривні, коштами на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражених у гривні, та електронними грошима, номінованими у гривні, належать цифрові гроші НБУ. Статус національної валюти робить цифрові гроші, перш за все, єдиним законним платіжним засобом в Україні, що приймається без обмежень на всій території України для проведення розрахунків згідно ч. 2 ст. 5 Закону № 2473.

Першу законодавчу дефініцію цифрових грошей було викладено в Законі України «Про платіжні послуги» (далі – Закон № 1591). Так, відповідно до п. 95 ч. 1 ст. 1 Закону № 1591 цифрові гроші НБУ – електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є НБУ. Проте даний Закон встановлює лише загальні засади регулювання цифрових грошей, натомість згідно ст. 62 Закону № 1591 порядок випуску, зберігання та погашення цифрових грошей, а також особливості виконання платіжних операцій із застосуванням цифрових грошей визначаються нормативно-правовими актами НБУ. При цьому вимоги щодо випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з електронними грошима не поширюються на емісію цифрових грошей та виконання платіжних операцій з цифровими грошима. На сьогодні НБУ було прийнято лише методологічні та розпорядчі документи, що регулюють проведення пілотного проєкту «Електронна гривня».

Варто зазначити, що не можна ототожнювати поняття цифрових грошей і криптовалюти, оскільки вони відрізняються як за властивостями, так і в аспекті правового регулювання. 17 лютого 2022 року було прийнято Закон України «Про віртуальні активи» (далі – Закон № 2074), що набере чинності з дня набрання чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами згідно ст. 1 «Прикінцевих та перехідних положень» Закону № 2074. Даний Закон визначає віртуальний актив як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі (п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону

№ 2074), а незабезпечений віртуальний актив як віртуальний актив, що не посвідчує жодних майнових або немайнових прав (п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону № 2074). Таким чином, криптовалюта є незабезпеченим віртуальним активом, з огляду на такі основні ознаки криптовалюти як непідкріпленість фізичними активами, існування в цифровій формі, а також волатильність та децентралізованість. Окрім цього, згідно ч. 7 ст. 4 Закону № 2074 віртуальні активи не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно та роботи, що є основною відмінністю криптовалюти від цифрових грошей, які є законним засобом платежу.

Таким чином, використання цифрових грошей залишається досить нерегульованим. Хоча на сьогодні, оскільки НБУ знаходиться на етапі розроблення е-гривні та проведення другого пілотного проєкту, відсутність детального правового регулювання не становить нагальної проблеми.

Згідно з останнім опитуванням центральних банків, проведеним Банком міжнародних розрахунків (далі – БМР), що охопило 86 центральних банків, частка банків, що займаються дослідженням ЦВЦБ складає 93% (станом на 10 червня 2023 року), а чотири країни, Багамські острови, Східні Карибські острови, Ямайка і Нігерія, вже ввели ЦВЦБ в обіг.

Можливо виділити два різновиди ЦВЦБ – роздрібні ЦВЦБ (англ. – retail CBDC), що призначені для широкого використання як цифровий еквівалент готівки, та оптові ЦВЦБ (англ. – wholesale CBDC), що призначені для міжбанківських розрахунків (таку класифікацію використовують, зокрема, БМР і Міжнародний валютний фонд). При цьому більше 70% опитаних банків, серед яких, наприклад, банки Китаю, Швеції, Данії, Норвегії, концентрують увагу на впровадженні роздрібних ЦВЦБ, тобто цифрової валюти як еквіваленту готівки. Натомість, такі країни, як Швейцарія, Канада, Сінгапур і Тайланд, розглядають ЦВЦБ виключно для міжбанківських розрахунків.

Доцільним видається розглянути досвід країн, що займають відмінні позиції з приводу впровадження ЦВЦБ.

Одним із найуспішніших пілотних проєктів було впровадження китайської цифрової валюти. Проєкт було розпочато в квітні 2020 року, а в жовтні 2022 року китайські урядовці повідомляли, що обсяги здійснених транзакцій під час пілотної фази впровадження ЦВЦБ Китаю досягли позначки 14 млрд дол. (100,04 млрд юанів), при цьому кількість транзакцій, здійснених у рамках пілотної програми, досягла 360 млн, 5,6 млн магазинів уже використовують цифровий юань як законний платіжний засіб [5, с. 4].

Можна виділити декілька факторів, що сприяли успішності впровадження ЦВЦБ в Китаї. По-перше, негативне ставлення китайських регуляторів до криптовалют – у 2021 році Центральний банк Китаю оголосив всі криптовалютні транзакції незаконними (що, тим не менш, не зумовило їх припинення, а лише вивело за правове поле). По-друге, успіх забезпечила планованість реалізації цифрових трансформацій. Так, цифрові трансформації розгорталися у декілька етапів: етап досліджень розпочався ще у 2014 році, у 2016 році Національний банк Китаю створив Інститут цифрової валюти, у 2018 році було затверджено структуру досліджень щодо впровадження цифрового юаня, після чого було розпочато пілотний проєкт у 2020 році, та у кінці 2022 року відбувалась в цілому активізація цифрового переходу (5 стаття). По-третє, важливим фактором стала гармонізація нормативної бази використання цифрової валюти. Ще під час досліджень ЦВЦБ Народний банк Китаю почав формування нормативного підґрунтя. По-четверте, стимулюючу роль зіграла державна політика (наприклад, надання субсидювання у ЦВЦБ). Також на успіх китайської ЦВЦБ вплинула ситуація у світі станом на 2020 рік, а саме період пандемії, коли суспільство активно використовувало всі цифрові можливості.

Вартим уваги є дослідження ЦВЦБ Швейцарії, що демонструє протилежну позицію щодо ЦВЦБ. У грудні 2023 року Національний банк Швейцарії та шість комерційних банків розпочали пілотний проєкт ЦВЦБ виключно для міжбанківських розрахунків («Project Helvetia III»). При цьому Національний банк Швейцарії оголосив, що поки не планує впровадження ЦВЦБ для загального (роздрібного) використання, обґрунтовуючи це тим, що ризики від

випуску роздрібного ЦВЦБ переважають переваги для Швейцарії. Зокрема існує ризик зміни дворівневої структури поточної фінансової системи та зміни ролі центрального банку. На сьогодні Національний банк Швейцарії є «банком банків», а банки, в свою чергу, взаємодіють з приватним сектором. Натомість роздрібна ЦВЦБ може поставити під загрозу посередницьку роль комерційних банків і надати центральному банку невластиві йому функції [11].

Як викладено в Проєкті концепції впровадження е-гривні НБУ планує використовувати е-гривню для роздрібних платежів, для використання у сфері обігу віртуальних активів (для обміну, випуску та інших операцій з віртуальними активами) і для транскордонних платежів [4, с. 9], тобто як цифровий еквівалент готівки, що зберігатиме риси, притаманні готівковим коштам.

Як висновок можна зазначити, що е-гривня – це цифрова форма грошей, що випускається НБУ; характеризується як національна цифрова валюта, яка є фіатними грошима; має обмінюватися без обмежень на готівкові чи безготівкові кошти у співвідношенні 1:1; є засобом платежу [1, с. 20]. У разі успішного проведення другого пілотного проєкту і прийняття рішення щодо впровадження е-гривні як повноцінного засобу платежу перед НБУ постане питання створення законодавчої бази, що буде вичерпно регулювати випуск і використання цифрових грошей.

Список використаних джерел

1. Аналітична записка за результатами пілотного проєкту «Е-гривня». Національний банк України. 2019. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/pXFPBARsHQjfnAV>
2. Anneke Kosse and Ilaria Mattei. BIS Papers № 136. Making headway – Results of the 2022 BIS survey on central bank digital currencies and crypto. Monetary and Economic Department. 2023. URL: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bisrap136.pdf>
3. Cryptocurrencies and tokens, ECB FXCG update. URL: https://www.ecb.europa.eu/paym/groups/pdf/fxcg/2018/20180906/Item_2a_-_Cryptocurrencies_and_tokens.pdf

4. Е-гривня – цифрові гроші Національного банку України. Проект концепції впровадження. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Draft_vision_introducing_e-hryvnia_2023.pdf

5. Kornivska V. Success Factors of the Central Bank Digital Currency Implementation Pilot Project in China. Characteristics and trends of socioeconomic development at the macro- and micro-levels. 2023. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-306-4-2>

6. Khodakevich S., Ponomarenko K., Urvantseva S. Digital currencies of central banks: essence and prospects of implementation. Strategy of Economic Development of Ukraine. 2022. № 50. С. 71–81. URL: <https://doi.org/10.33111/sedu.2022.50.071.081>

7. New Forms of Digital Money: Implications for Monetary and Financial Stability. Remarks by IMF Deputy Managing Director Tao Zhang CAFIN Webinar Series on “Financial Risks, Innovation and Inclusion in a Post-COVID” World. 2020. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/10/30/sp103020-new-forms-of-digital-money>

8. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>

9. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

10. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

11. Why the Swiss National Bank is examining the usability of CBDCs. finance.swiss. URL: <https://finance.swiss/en/news-and-events/why-the-swiss-national-bank-is-examining-the-usability-of-cbdcs/>

Анастасія КУПРІЯНОВА,
студентка групи ОБП-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Глобалізація – це процес взаємозв'язку та інтеграції держав у глобальну систему економічних, політичних, соціокультурних та технологічних відносин [1].

Цей процес впливає на усі аспекти життя суспільства, включаючи валютні операції. Глобалізація дозволяє бізнесу здійснювати міжнародні операції швидше та ефективніше за рахунок розвитку інформаційних технологій та зменшення бюрократичних обмежень. Україна, як частина глобального ринку, також відчуває вплив глобалізації на свої валютні операції. Один з основних впливів глобалізації на валютні операції в Україні полягає в посиленні конкуренції на міжнародному ринку. Це може призвести до нестабільності валютного курсу гривні та втрати довіри іноземних інвесторів. Крім того, глобалізація може призвести до зростання обсягів міжнародних фінансових транзакцій, що вимагає забезпечення стабільності та ефективності валютного ринку України [1].

Адже, валютні операції в Україні регулюється законодавством, яке встановлює правила та вимоги. Основні закони, що регулюють валютні операції в Україні, включають:

1. Закон України «Про валюту та валютні операції» [2]: встановлює загальні принципи та правила здійснення валютних операцій в Україні. Він визначає правовий статус національної валюти, регулює порядок обміну валют, а також встановлює правила для резидентів та нерезидентів щодо здійснення валютних операцій.

2. Закон України «Про Національний банк України» [3]: визначає функції та повноваження Національного банку України (НБУ) у сфері валютного регулювання. НБУ відповідає за встановлення та здійснення валютної політики, контроль за валютним ринком, встановлення курсу національної валюти та інші аспекти валютного регулювання.

3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [4]: встановлює правила та умови здійснення банківської діяльності в Україні, включаючи валютні операції. Він визначає вимоги до банків щодо здійснення валютних операцій, контроль за дотриманням валютного законодавства та інші аспекти валютного регулювання.

4. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [5]: загальні принципи та правила здійснення фінансових послуг, включаючи валютні операції. Він регулює діяльність фінансових установ, включаючи банки, щодо здійснення валютних операцій та дотримання валютного законодавства.

Всі ці закони встановлюють правову базу для регулювання валютних операцій в Україні та визначають вимоги та обмеження, які повинні дотримуватися при здійсненні таких операцій. Дотримання цих законів є важливим для забезпечення фінансової стабільності та захисту інтересів учасників валютного ринку в Україні.

Зокрема, фінансова інтеграція України є неминуча, яка вносить ризики та виклики, які потребують уваги та адекватних заходів для їх управління [1]:

– перш за все, важливо забезпечити фінансову стабільність, оскільки зростання фінансової інтеграції може збільшити вразливість фінансової системи до зовнішніх шоків та коливань. Уряд та регуляторні органи повинні вживати заходів для зміцнення банківського сектору та управління ризиками;

– друга важлива проблема полягає в контролі над капіталом. З одного боку, зростання потоку капіталу може бути корисним для залучення іноземних інвестицій, але з іншого – може призвести до зростання фінансової залежності та втрати контролю над економікою.

Також слід враховувати можливе зростання злочинної діяльності, такої як відмивання грошей та фінансування тероризму. Уряд повинен розробити ефективні механізми контролю над капіталом для забезпечення балансу між інвестиціями та захистом національних інтересів.

Загалом, ефективне управління фінансовою інтеграцією вимагає комплексного підходу та співпраці всіх зацікавлених сторін. Сприятливий бізнесовий клімат та стабільна економічна ситуація можуть бути досягнуті за умови правильного регулювання та ретельного моніторингу фінансових процесів.

Зростання фінансової інтеграції в Україні має потенціал для розвитку економіки та залучення іноземних інвестицій [1], зокрема:

1. Однією з перспектив розвитку валютного регулювання в Україні під час глобалізаційних процесів є подальше зближення з міжнародними стандартами та нормами. Це означає, що Україна може працювати над удосконаленням свого законодавства та регуляторного середовища, щоб відповідати вимогам міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд та Організація економічного співробітництва і розвитку. Це може сприяти залученню іноземних інвестицій, підвищенню довіри до фінансової системи та полегшенню міжнародних фінансових операцій.

2. Іншою перспективою є розвиток цифрових валют та блокчейн-технологій. Україна може розглядати можливості використання цифрових валют, таких як Bitcoin та Ethereum, як інструментів для здійснення валютних операцій та залучення інвестицій. Зокрема, в Україні вже були прийняті деякі законодавчі акти, спрямовані на розвиток цифрових валют та блокчейн-технологій.

Наприклад, Закон «Про валюту та валютні операції» [2] визнає криптовалюту як цифрове представлення вартості та встановлює правила щодо її обігу та обміну. Також було прийнято Закон «Про віртуальні активи» [6], який регулює використання блокчейн-технологій та віртуальних активів в Україні.

Важливо зазначити, що розвиток валютного регулювання в Україні під час глобалізаційних процесів потребує уважного балансу між стимулюванням

економічного зростання та забезпеченням фінансової стабільності. Тому важливо проводити аналіз ризиків та вживати заходів для їх мінімізації, а також забезпечувати ефективний нагляд та контроль за валютними операціями.

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що Україна може розвивати своє валютне регулювання, спираючись на міжнародні стандарти та норми, зміцнювати контроль та протидію фінансовим ризикам, розглядати можливості використання цифрових валют та блокчейн-технологій, а також забезпечувати баланс між стимулюванням економічного зростання та забезпеченням фінансової стабільності. Для цього важливо продовжувати аналізувати глобальні тенденції та співпрацювати з міжнародними партнерами для обміну досвідом та впровадження найкращих практик у сфері валютного регулювання.

Список використаних джерел

1. Довгаль О. В., Андрусів У. Я., Ткаліч О. В., Павленко О. С. Глобальна економіка: підручник. Івано-Франківськ: Університетська книга, 2019. 262 с. URL:

<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5469/1/Globaln%20ekonomika.pdf> (дата звернення 22.02.2024).

2. Про валюту та валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473. URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення 23.02.2024).

3. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679. URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення 23.02.2024).

4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121. URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 23.02.2024).

5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664. URL:

<https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>_____ (дата звернення 25.02.2024).

6. Про віртуальні активи: Закон України від 17.03.2022 р. № 2074. URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення 25.02.2024).

Денис ЛАЗАРЕНКО,
студент групи ПБ-21- 6,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана СЛАСТЬОНЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ВВЕЗЕННЯ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ЗБРОЇ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні значної уваги набуває питання ввезення на митну територію України військової техніки та зброї в контексті введення воєнного стану. У зв'язку зі складністю та відповідальністю, пов'язаною з ввезенням військового обладнання, процес його ввезення належить до особливих. Здійснення контролю відбувається відповідно до вимог міжнародного та національного законодавства, що сприяє забезпеченню ефективного та безпечного ввезення військової техніки та зброї на територію України.

Так, з початку введення воєнного стану були внесені численні зміни до національного законодавства. Першим нормативно-правовим актом, який адаптував Митне законодавства в сфері ввезення на митну територію України військової техніки та зброї можна вважати ЗУ «Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо сприяння ввезенню на митну територію України безпілотних літальних апаратів та деяких інших товарів». Він на період дії воєнного стану в країні звільняє від мита при імпортуванні безпілотні літальні апарати та інші товари визначенні цим

законом, які призначені для захисту безпеки країни. До таких товарів також належать переносні радіостанції, оптичні, коліаторні та приціли нічного бачення, тепловізійні біноклі тощо [1]. Слідом за цим законом було введено іншим, але уже який містив більший список змін. Так, відповідно до ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо особливостей ввезення на митну територію України товарів для потреб безпеки і оборони у період воєнного стану» пункт 4-1 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» було доповнено вісьмома новими абзацами та пункт 2 викладено в новій редакції. Наприклад, згідно з новими п'ятим абзацом цього пункту товари, які мають не лише виключно військове спрямування, зокрема скло безпечне, включаючи скло зміцнене (загартоване) або багатошарове, безпілотні літальні апарати без озброєння, метеостанції тощо, на період бойових дій на території України також звільняються від оподаткування при ввезенні на митну територію України, якщо кінцевим отримувачем є державні органи, добровольчі формування або інші суб'єкти, які беруть участь у стримуванні і відсічі збройної агресії росії проти України [2]. Окрім того подібну зміну вніс також ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом окремих товарів оборонного призначення, товарів для потреб виробництва та/або ремонту безпілотних систем». Так, матеріали, вузли, агрегати, устаткування та комплектувальні вироби звільняються від мита, якщо вони імпортуються для підприємств з метою виготовлення або ремонту військових суден та безпілотних літальних апаратів військового призначення [3]. Також список товарів військового призначення, які можуть ввозитися на митну територію без оподаткування ввізним митом України було розширено законом «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо особливостей ввезення на митну територію України товарів для потреб безпеки і оборони» від 28.07.2023 [4].

Особливої уваги потребує ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо уніфікації з європейськими та північноатлантичними стандартами процедур декларування військової техніки

та інших товарів», який як зазначається в назві самого нормативно-правового акту стосується порядку декларування товарів військового призначення. Основним нововведенням, яке наближає національне законодавство до зарубіжного, є форма 302, яка, окрім імпорту, стосується також експорту. Вона є альтернативою митної декларації у випадках митних режимів тимчасового ввезення або реекспорту, або транзиту. При тому її форма визначається країною з якої направляються або направлялися відповідні товари. Окрім того цим законом встановлюється, що при імпорті визначених в пункті 9-32 у розділі XXI Митного кодексу товарів, наприклад, добрива мінеральні або хімічні, азотні, окрім документів, визначених ч. 1 ст. 42 Митного Кодексу, декларант або інша уповноважена на це особа повинні надати документи, які підтверджують якісні характеристики товару, надані виробником товару, та документи і відомості, визначені ст. 335 Митного кодексу, що підтверджують маршрут постачання товару від виробника до підприємства, що є одержувачем згідно з контрактом [5].

Отже, в результаті проведеного дослідження можемо констатувати, що на фоні введення воєнного стану, національне законодавство було активно модифіковано з метою оптимізації процедур та сприяння потребам безпеки та оборони. Основні зміни запроваджуються законами про внесення змін до Митного кодексу, де визначаються особливості та умови ввезення, включаючи звільнення від митних платежів деяких товарів, а також деталізуються процедури декларування та контролю. Ці кроки демонструють здатність національного законодавства реагувати на складні ситуації та адаптуватися до змін у суспільстві, забезпечуючи ефективну та безпечну процедуру ввезення військової техніки та зброї на територію України.

Список використаних джерел

1. Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо сприяння ввезенню на митну територію України безпілотних літальних апаратів та деяких інших товарів :

Закон України від 06.02.2023 № 2907-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2907-20> (дата звернення: 03.03.2024)

2. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо особливостей ввезення на митну територію України товарів для потреб безпеки і оборони у період воєнного стану : Закон України від 10.04.2023 № 3020-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3020-20> (дата звернення: 03.03.2024)

3. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом окремих товарів оборонного призначення, товарів для потреб виробництва та/або ремонту безпілотних систем : Закон України від 29.05.2023 № 3124-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3124-20> (дата звернення: 03.03.2024)

4. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо особливостей ввезення на митну територію України товарів для потреб безпеки і оборони : Закон України від 28.07.2023 № 3288-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3288-20> (дата звернення: 03.03.2024)

5. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо уніфікації з європейськими та північноатлантичними стандартами процедур декларування військової техніки та інших товарів : Закон України від 23.08.2023 № 3345-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3345-20> (дата звернення: 03.03.2024)

Денис ЛАЗАРЕНКО,
студент групи ПБ 21-6,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Під час дії воєнного стану в Україні фінансова звітність набуває важливого значення, стаючи ключовим інструментом для ефективного управління фінансовими ресурсами. Оскільки під час цього періоду виникають випробування не лише для воєнної сфери, а й у цивільному житті, зокрема у фінансовому секторі. Тому враховуючи особливості воєнного стану, правова база для складання та представлення фінансової звітності повинна адаптуватися відповідно до змін для забезпечення ефективного функціонування фінансової системи та забезпечення потреб як оборони та безпеки країни, так і суспільства в цілому.

Так, з початку розгортання бойових дій на сході країни законодавцем було прийнято два основних нормативно-правових актів щодо регулювання складання та подання фінансової звітності під час дії воєнного стану, а саме ЗУ “Про внесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” ЗУ “Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни”. Однак слід зауважити, що адаптування законодавства в цій сфері не завершилося виключно на цих двох документах, наприклад, хоча останній закон із вище зазначених був прийнятий 03.03.2022, але він продовжує зазнавати змін до сих пір, остання із яких була 20.09.2023.

Відповідно до ЗУ “Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни” підприємці звільняються від юридичної відповідальності за неподання фінансової звітності в строки, визначені законодавством, при умові виконання відповідних дій у

тримісячний термін після закінчення дії воєнного стану в Україні. Однак слід зауважити, що цією пільгою підприємства можуть скористатися лише частково. Оскільки згідно підпункту 5 цього закону його положення не стосуються податкових правовідносин або ті, на які поширюється дія ЗУ “Про запобігання корупції”. Тобто, незважаючи на воєнний стан, залишається зобов'язання при складанні податкової декларації додавати до неї фінансову звітність. Також такі пільги не розповсюджуються на підприємства, які наділені бюджетними повноваженнями згідно із законодавством [1].

Також в результаті набрання чинності ЗУ “Про внесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”” відповідний закон зазнав змін. Зокрема в статті 1 даного закону було додано два нових тлумачення слів, а саме “група” та “документооборот”. Також в законі була надана класифікацію поділу на великі, середні та малі підприємства, які контролюють інші підприємства (материнські підприємства). Так, малими підприємствами вважаються такі, які відповідають наступним вимогам: “балансова вартість активів - до 4 мільйонів євро включно; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 8 мільйонів євро включно; середня кількість працівників - до 50 осіб включно”, для середнього підприємства ці цифри уже становлять до 20 мільйонів включно, до 40 мільйонів включно та до 250 включно відповідно. Великим підприємство рахується якщо його активи, дохід та штат перевищує вище зазначені цифри. При тому слід зауважити, що для визначення відповідності критеріям, встановленим у євро, застосовується “офіційний курс гривні до іноземних валют (середній за період), розрахований на підставі офіційних валютних курсів Національного банку України, що встановлювалися для євро протягом відповідного року”. Підприємство переходить з одного виду в інший при умові, якщо його показники річної консолідованої фінансової звітності протягом двох років поспіль не відповідають щонайменше двом критеріям. Окрім того, даним законом малим та середнім групам (крім груп, у складі яких є підприємства, що становлять

суспільний інтерес) було надано звільнення від обов'язкового подання консолідованого звіту про управління та консолідованої фінансової звітності [2].

Також хотілося би звернути увагу на інформаційний лист Ради АПУ від 18.03.2022 р. “Щодо впливу військової агресії Російської Федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти”, зокрема на частину про наслідки для бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Так, в ньому зазначається, що фінансова звітність повинна складатися на основі даних, отриманих від бухгалтерського обліку, питанням якого займається власник підприємства або уповноважена на те особа відповідно до установчих актів або національного законодавства. При тому в листі зазначається, що війна, в тому числі її економічні наслідки, може стати тим чинником, який негативно впливатиме на можливість фіксування фактів здійснення будь-яких господарських операцій, та здійснення бухгалтерського обліку та звітності всіх груп компаній. Такий вплив залежить від наступних чинників: “залежність від російського чи білоруського ринків; наявність дочірніх компаній або активів в Росії, Білорусі або в зоні бойових дій; пов'язаність з особами, що перебувають під санкціями”. Такий вплив необхідно регулярно переглядати, оскільки майбутній розвиток, тривалість та вплив війни неможливо передбачити. Також Рада АПУ наголошує на необхідності повного дотримання застосовних стандартів МСФЗ або ПСБО стосовно розгляду подій після звітного періоду та оцінки безперервності діяльності [3].

Отже, фінансова звітність в період дії воєнного стану в Україні виявляється не лише ключовим інструментом управління фінансовими ресурсами, але й вимагає адаптації правових норм та стандартів до особливостей конфліктної ситуації. Набуття чинності відповідних законодавчих актів сприяє створенню рамок для складання та подання фінансової звітності, проте постійна актуалізація та удосконалення є необхідними у зв'язку зі змінною ситуацією на передовій. Також врахування впливу військових подій на бухгалтерський облік та фінансову звітність є важливою складовою для забезпечення об'єктивності та надійності фінансової інформації. Регулярний моніторинг та аналіз цих аспектів

допомагають управлінцям та аудиторам приймати обґрунтовані рішення та забезпечувати стабільність фінансової системи в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни : Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2115-20> (дата звернення: 07.03.2024).

2. Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" : Закон України від 19.07.2022 № 2435-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2435-20> (дата звернення: 07.03.2024).

3. Інформаційний лист Ради АПУ від 18.03.2022 р. "Щодо впливу військової агресії Російської Федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти". URL : <https://document.vobu.ua/doc/11113> (дата звернення: 07.03.2024).

Аліна ЛИПНИЦЬКА,
студентка групи ПБ-21-7,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана СЛАСТЬОНЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

МИТНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані ще в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуєчої в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України. Це стало початком, коли наша країна постала свідком економічної та політичної нестабільності. І навіть через багато років боротьби за незалежність, Україна все ще перебуває свідком нестабільності та викликів на своєму шляху до розвитку. Стратегія інтеграції України до ЄС була затверджена

з метою реалізації стратегічного курсу України на об'єднання з ЄС, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства у ЄС. Основні ідеї і цілі Стратегії, сформульовані в 1998 році, включали утвердження України як впливової європейської держави та отримання статусу члена ЄС. Проте, завдання отримання членства в ЄС не було досягнуто у 2004 та 2007 роках, коли до ЄС вступили держави Центральної та Східної Європи [1].

Ризики та проблеми, пов'язані з митною інтеграцією України в умовах економічної та політичної нестабільності, можна прослідкувати у звіті про роботу Державної митної служби України за 2023 рік. Зокрема, в цьому звіті вказується на складнощі у здійсненні митного контролю через непередбачені зміни у законодавстві та постійні зміни у вимогах міжнародних партнерів. Також відзначається низка проблем, пов'язаних з організацією роботи митниць, включаючи корупцію, неефективність та недостатню автоматизацію процесів [2].

Департамент міжнародної взаємодії Державної митної служби України активно співпрацює з митними адміністраціями іноземних держав та міжнародними організаціями з метою вирішення цих проблем. Співробітництво з Європейським Союзом, Всесвітньою митною організацією та іншими партнерами є важливим елементом у здійсненні митної інтеграції України.

Існує кілька можливих варіантів вирішення проблем, пов'язаних з митною інтеграцією України в умовах економічної та політичної нестабільності:

1. Зміцнення міжнародних партнерств. Розвиток співпраці з міжнародними союзниками та партнерами може допомогти Україні отримати підтримку та захист у складних міжнародних умовах.

2. Посилення боротьби з корупцією. Ефективна боротьба з корупцією в митній сфері є важливим елементом успішної митної інтеграції. Уряд повинен прийняти ефективні заходи для запобігання корупції та забезпечення прозорості і чесності у митних процедурах.

3. Інвестиції у розвиток інфраструктури. Розвиток митної інфраструктури, зокрема пунктів пропуску на кордонах, може покращити ефективність митної інтеграції та зменшити час та витрати на митні процедури.

4. Запровадження технологій інформаційної безпеки. Використання сучасних технологій інформаційної безпеки може допомогти у запобіганні шахрайства та незаконних дій на митницях, забезпечуючи безпеку та надійність митних процедур [3].

Ці заходи можуть допомогти зменшити ризики та проблеми, пов'язані з митною інтеграцією України в умовах економічної та політичної нестабільності, та сприяти успішному впровадженню інтеграційних процесів з Європейським Союзом.

В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що складнощі та ризики, з якими зіткнулася Україна під час митної інтеграції в умовах економічної та політичної нестабільності, є значними та впливають на різноманітні аспекти розвитку країни. Проте, співпраця з міжнародними партнерами та постійні зусилля національних владних органів можуть допомогти подолати ці виклики та забезпечити успішну інтеграцію України до європейського простору.

Список використаних джерел

1. Юліана Палагнюк. Модуль 1. розділ 6. Україна та політика європейської інтеграції: eugov.chmnu.edu.ua. *Головна: eugov.chmnu.edu.ua*. URL: <https://eugov.chmnu.edu.ua/miltymediinyi-posibnyk/moduly-1-rozdil-6-ukraina-ta-politika-ev/> (дата звернення: 04.03.2024).

2. Державна митна служба України. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2023 рік. Київ, 2024. 161 с. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti> (дата звернення: 04.03.2024).

3. Міжнародна співпраця | державна митна служба. *Державна Митна Служба*. URL: <https://customs.gov.ua/mizhnarodna-spivprazia> (дата звернення: 04.03.2024).

Лілія МАКСИМОВА,
студентка групи ОБП-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

НАБЛИЖЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Інтеграція України до митного простору ЄС вимагає наближення митної політики до європейських стандартів і впровадження ІТ-інструментів у роботу українських митниць.

Адже, сучасне законодавство та процедури, при переході до Європейських стандартів, вимагають сучасних електронних інструментів. Спрощення взаємовідносин між митницею та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності допомагає мінімізувати людську діяльність на митницях і, як наслідок, зменшиться рівень корупції, спростяться та прискоряться процеси митного контролю та обліку, а також підвищиться довіра до митних служб України з боку ЄС [1].

Наразі для наближення митної політики до європейських стандартів було введено такі найважливіші інновації:

1. Для підвищення стійкості митних інформаційних систем України, особливо в умовах постійної загрози руйнування росією критичної інфраструктури України, Державна митна служба разом з європейськими партнерами реалізувала проект зі створення резервного центру опрацювання даних. Це гарантує, що у разі виходу з ладу основного дата-центру всі дані Державної митної служби будуть збережені, а сервіси будуть доступні [1].

2. 30 серпня 2022 року вийшов Закон України «про приєднання України до Конвенції суспільного транзиту». Іншими словами, митна служба України приєдналася до «безвізового режиму» з європейськими країнами та розпочала

експлуатацію нової комп'ютеризованої системи митного оформлення (NCTS) [2].

Також NCTS дозволяє суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності подавати митні декларації в електронному вигляді та розміщувати товари під загальні транзитні процедури. Це зменшує витрати та час, необхідні для митного оформлення, а також створює умови для зменшення черг на кордоні. Уповноважені компанії можуть користуватися однією транзитною декларацією та гарантією, також уповноважені компанії можуть відправляти та отримувати товари у своїх приміщеннях без необхідності відвідувати митний термінал [1, 2].

3. Наразі українські компанії, які доводять високу надійність та якість своєї діяльності, активно отримують статуси Авторизованих економічних операторів (АЕО) – це особливий статус, який засвідчує високий ступінь довіри до суб'єкта господарювання та надає значні спрощення митних процедур. Залежно від ролі компанії в міжнародній торгівлі, вона може самостійно обрати один з двох типів авторизації або обидва одночасно: АЕО-С (надає право на застосування спеціальних спрощень) і АЕО-В (підтверджує безпеку та надійність). Сертифікація АЕО надається безкоштовно та діє безстроково, але акредитація АЕО може бути призупинена або анульована відповідно до статей 17 та 18 Митного кодексу України [3,8].

4. 29 червня 2023 р. зроблено ще один крок до митних стандартів ЄС – «процедури випуску за місцезнаходженням», що було засвідчено в наказі Міністерства фінансів про затвердження особливостей виконання митних формальностей під час застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням» та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України. Реалізація такого європейського підходу до ведення митної справи можлива завдяки доопрацюванню Автоматизованої системи митного оформлення (АСМО) [4,5].

Також Державна митна служба запровадила нову, повністю електронну, систему управління гарантіями (GMS), яка дозволяє гарантам передавати всі види гарантій в електронному вигляді, а також вносити зміни і відкликати

гарантії в безпаперовій формі, але, за певних умов, дозволяється подання гарантії в паперовій формі [6].

5. Нещодавно Державна митна служба запустила бот у соціальній мережі «Telegram» для отримання повідомлень про статус поданих митних декларацій та для запиту інформації про залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку. Але важливо, що через бот не передається конфіденційна інформація [1].

6. Податкові та митні органи надали один одному доступ до інформаційних баз даних, що дозволяє оперативно виявляти та припиняти порушення законодавства з боку платників податків, які ввозять та реалізують товари на митній території України [7].

Крім того, також є багато ще нереалізованих проєктів митниці, які планують запровадити в найближчі роки для створення міцної основи для спрощення і прискорення митних процедур, розвитку торговельних відносин з об'єднаним ринком ЄС, наближення і подальшої економічної інтеграції України до Євросоюзу, що первісно задумувався і був реалізований як насамперед митний союз. До найважливіших проєктів входять: допрацювання відомчої комунікаційної мережі Державної митної служби; закупівля активного мережевого обладнання для комп'ютерних мереж митних органів та їхніх підрозділів; створення автоматизованої системи митного оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень; створення умов для забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту [1].

Також, на період 2024-2026 років Державна митна служба розробила багаторічний стратегічний план митниці (MASP-C) [1].

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що всі ці інновації української митниці – є важливим етапом переходу до здійснення митних формальностей у відповідності до стандартів Євросоюзу, що проводиться в важких умовах війни.

Список використаних джерел

1. Інтеграція України у митний простір ЄС передбачає як гармонізацію нашого митного законодавства, так і наближення митних практик до європейських стандартів. *Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-technology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegracii-ukrainskoi-mitnici.html> (дата звернення: 07.03.2024)

2. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 р. № 2555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text> (дата звернення: 02.03.2024)

3. Запровадження в Україні інституту авторизованого економічного оператора (АЕО) сприяє наближенню митного законодавства України до європейських стандартів. *Авторизовані економічні оператори*: веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/authorized_economic_operators-470 (дата звернення: 02.03.2024).

4. Про затвердження Особливостей виконання митних формальностей під час застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням» та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України: наказ Міністерства фінансів України від 11.08.2023 р. № 1378/40434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-23#Text> (дата звернення: 03.03.2024).

5. Мінфіном врегульовано порядок виконання митних формальностей під час застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням». *Наказом Мінфіну від 29.06.2023 №355 врегульовано порядок виконання митних формальностей під час застосування спрощення "процедура випуску за місцезнаходженням"*: веб-сайт. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2023/customs-formalities-simplification-procedure-of-issuance-bylocation.html> (дата звернення: 03.03.2024).

6. Держмитслужба надає можливість тестувати нове програмне рішення для фінансових гарантів-Електронну систему управління фінансовими гарантіями

(GMS). *Електронну систему управління фінансовими гарантіями (GMS)*: веб-сайт. URL: <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/derzhmitsluzhba-nadaie-mozhlivist-testuvati-nove-programne-rishennia-dlia-finansovikh-garantiv-elektronnu-sistemu-upravlinnia-finansovimi-garantiami-gms-496> (дата звернення: 04.03.2024).

7. Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів, порядок і умови застосування її систем: наказ Міністерства фінансів України від 03.07.2023 р. № 1132/40188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1132-23#Text> (дата звернення: 06.03.2024).

8. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів: Закон України від 02.10.2019 р. № 141-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-IX#Text> (дата звернення: 06.03.2024).

Наталія МЕДВЕЦЬКА,
студентка групи ОПСБ – 23 – 1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ПРИНЦИПИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Валютне регулювання є невід’ємною складовою державного регулювання економіки і грошово-кредитної політики центральних банків, методи якого прийнято поділяти на економічні та адміністративні.

Зокрема, валютне регулювання являє собою сукупність взаємопов’язаних заходів, форм, принципів, методів, інструментів, які реалізуються державою та міжнародними організаціями у сфері валютних відносин. Якщо звернутись до його змісту, то можна визначити, що він розкривається через основні функції, якими є: реалізація валютної політики, спрямованої на зміцнення валютно-фінансового положення країн, підтримка на високому рівні їх

кредитоспроможності й платоспроможності, зміцнення національної валюти, надходження іноземних інвестицій, забезпечення руху валюти в зовнішньоекономічній діяльності [1].

Відповідно до законодавства суб'єктом, який уповноважений застосовувати весь арсенал як економічних, так і адміністративних методів валютного регулювання є Національний Банк України.

На сьогодні валютне регулювання Національним банком України здійснюється у відповідності до Законів України «Про Національний банк України» та «Про валюту та валютні операції», останній є основним, базовим законом який визначає повноваження Національного банку України [2].

Дослідженню теоретичних засад валютного регулювання присвячено багато наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких М. Багері, Ту Конг, Л. Гурал, М. Ейперен, Дж. Кіршнер, С.Я. Боринець, О.В. Ємелін.

Адже, вчені по-різному визначають зміст поняття «валютного регулювання», що пов'язано з особливостями політичного устрою, економічного розвитку країни та валютної політики певних держав.

Так, британець М. Багері вважає регулювання валютних операцій прерогативою держави, але тільки в кризових ситуаціях й коли банки не в змозі самі контролювати власну діяльність [1].

Ту Конг визначає регулювання валютних операцій виключно як завдання держави при повній централізації валютних відносин у країні, які перебувають під контролем відповідного органу валютної влади [1].

Також, валютне регулювання визначають як комплекс заходів, які застосовуються державою, в особі уповноважених нею органів у сфері впорядкування та регламентації міжнародних розрахунків, операцій з валютою та валютними цінностями, на базі відповідного нормативно-правового та інформаційного забезпечення [3].

В базові поняття теоретичної концепції валютного регулювання економіки входять науково обґрунтовані принципи, що мають бути покладені в основу формування системи валютного регулювання, серед яких визначається принцип

цілісності та комплексності [4]. Комплексність валютного регулювання на стадії його формування означає взаємоузгодженість, взаємозумовленість елементів його системи, що забезпечує її розвиток як єдиного цілого. Тобто взаємозв'язок валютного регулювання з елементами валютної політики та інструментами системи державного регулювання економіки в цілому. Другий принцип – принцип доцільності – забезпечення економічної безпеки України через дотримання безпеки на макроекономічному рівні, виключення невиправданого впливу держави та уповноважених органів на валютні операції резидентів і нерезидентів. Доктрина справедливості – забезпечення державою захисту прав та економічних інтересів резидентів і нерезидентів при здійсненні валютних операцій. Наступний, принцип гнучкого реагування – здійснення постійного моніторингу валютного ринку, координація дій на національному та світовому ринках. Принцип упорядкування показує максимальну гармонізацію економічних інтересів суб'єктів валютного ринку, є пріоритетом економічних заходів реалізації державної політики у сфері валютного регулювання. Безперервність контролю – вживання своєчасних заходів відносно узгодження поточних операцій платіжного балансу, з регламентації банківських операцій з валютними цінностями. Стимулювання розвитку міжнародного економічного співробітництва з метою поліпшення інвестиційного клімату в країні та вирівнювання платіжного балансу. Принцип стабілізації полягає у незмінності механізму дії валютного контролю в цілому, протягом певного періоду часу. Такий підхід буде однією із закріплених законом гарантій дотримання прав та законних інтересів підконтрольних суб'єктів. Принцип єдності це єдність зовнішньої та внутрішньої політики держави, єдність системи валютного регулювання та валютного контролю [4].

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що валютне регулювання це система заходів, спрямованих на контроль за валютними операціями та валютним курсом. Воно має важливе значення для забезпечення стійкості національної валюти, захисту економічного суверенітету країни, збереження та примноження валютних резервів, а також протидії легалізації

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

Список використаних джерел

1. Товкун Л. В., Правові особливості валютного регулювання за сферами його здійснення: *Електронний журнал «Юридичні науки»*. Харків, 2023. 3 ст. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4384/> (дата звернення 04.03.2024).

2. Вагіна Н., Ключові особливості нового валютного регулювання. Національний банк України. Київ, 2021. 30 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Vagina_pr_23-24.12.2021.pdf?v (дата звернення 04.03.2024).

3. Бабін І., Вакарюк Л., Правова природа валютного регулювання: *STUDIA IURIDICA TORUNIENSIA* tom XIX. Чернівці, 2020. 14 с.

4. Макаренко М. І., Артеменко А. С., Міжнародний досвід лібералізації валютного регулювання: *Електронний журнал «Ефективна економіка»* № 12. Суми, 2020. 5 с.

Марія МЄДВЕЄВА,
студентка групи МПБ-21-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Тетяна СУБІНА,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Особливості інформаційної безпеки банківських установ визначаються специфікою самої банківської інформації та системи її оброблення.

Особливостями інформаційної безпеки банківських установ є:

– збереження й оброблювання в банківських системах інформації, що є величезною фінансовою цінністю, а саме інформація про стан рахунків та клієнтів. Зрозуміло, що незаконне маніпулювання такою інформацією може зацікавити шахраїв і призвести до серйозних збитків;

– інформація в банківських системах зачіпає інтереси великої кількості клієнтів – фізичних та юридичних осіб і, як правило, вона є конфіденційною, тому банк зобов'язаний відповідати перед своїми клієнтами за забезпечення необхідного ступеня таємності. Підроблення або витік інформації можуть призвести до серйозних наслідків (для банку та його клієнтів);

– клієнт повинен мати можливість швидко, без перешкод розпоряджатися своїми грошима які знаходяться на рахунках, йому має бути зручно працювати з банком [1].

У режимі реального часу (on-line), а саме інформаційно-комунікаційними засобами підвищують імовірність злочинного проникнення в інформаційні системи банківської установи. На сьогоднішній день високопродуктивні інтегровані системи повинні працювати в режимі безперервного і безвідмовного оброблення інформації з використанням специфічного програмного забезпечення та систем управління базами даних. Банківські установи які повинні забезпечувати не лише багатофункціональність, а й надійність і цілісність банківської інформації [2].

Банківська інформація повинна забезпечуватися інформаційній безпеці у діяльності банківської установи. Діяльність банківської установи розкриває, що в її організації чітко виявляються два напрямки в чому і виражається особливість, а саме:

а) постійний моніторинг і аудит інформації, яка циркулює в інформаційному просторі і стосується діяльності та інтересів банківських установ;

б) відповідні оперативні дії сил розвідки щодо додаткового збору інформації з метою забезпечення укладання конкретних комерційних угод, здійснення операцій, важливих комерційних заходів. Система аналізу

банківських установ безпосередньо зосереджується в основному навколо інформаційно-аналітичної роботи і забезпечується шляхом збору інформації з відкритих джерел та її дослідження [3].

Банківські установи забезпечують роботу сил безпеки у всіх сферах інформаційної уваги та використовують інформацію: сфери інтересів і як стратегічну для прийняття рішень щодо довгострокових угод, договорів, планування перспектив розвитку банку; сфери впливу - як тактичну для прийняття рішень щодо співробітництва з партнерами, інвестування (вкладення) коштів у нові проекти, протидії недобросовісній конкуренції, визначення поведінки на ринку в той чи інший проміжок часу; сфери безпосередньої інформаційної діяльності - як оперативну для прийняття рішень щодо безпосереднього здійснення конкретної операції, укладання конкретної угоди.

Особливостями інформаційної безпеки в організації банківських установ є визначення сфер і об'єктів інформаційної уваги, оскільки це дає змогу конкретизувати і спрямувати дану роботу, сконцентрувати увагу на безпеку у найважливіших її напрямках. Сфера інформаційної уваги може включати: сферу інтересів, яка може бути представлена інформацією про об'єкти, регіони, галузі економіки, до яких прагне проникнути банк у майбутньому, події, які характеризують відповідні ринки; сферу впливу, яка характеризується інформацією про події, об'єкти, що можуть здійснювати вплив на поточну діяльність банку; сферу безпосередньої інформаційної діяльності - інформацію про об'єкти та події, які характеризують або впливають на проведення тієї чи іншої банківської операції, що здійснюється в банку на даний час [4].

Наступною особливістю інформаційної безпеки банківських установ є система технічних засобів, які забезпечують конфіденційність, збереження інформації, її захищеність від несанкціонованого доступу, псування, вилучення, порушення повноти й цілісності – з одного боку, і ефективне функціонування механізмів поповнення, оновлення, аналізу необхідних для діяльності банку відомостей, доступність цієї інформації для авторизованих (таких, що мають право доступу) користувачів – з іншого. Інформаційна безпека банку тісно

пов'язана із загальною безпекою банку, дотриманням банківської та службової таємниці. Особливим напрямом інформаційної безпеки банківських установ є забезпечення захисту банківських інформаційно-обчислювальних мереж, систем електронних платежів, комп'ютерних баз даних від несанкціонованого проникнення, а також від технічних перебоїв і неполадок

Також, безпека передбачає забезпечення захисту інформації та інфраструктури, що здійснює її підтримку, від будь-якого випадкового або ж зловмисного втручання, в результаті якого інформація може бути втрачена, нанесені збитки її безпосереднім власникам та інфраструктурі, що підтримує її зберігання й існування. Інформаційна безпека виконує завдання, пов'язані з прогнозуванням і запобіганням можливим подібним діям, а також зводить до мінімуму можливий збиток

Крім організаційних та технічних особливостей щодо забезпечення інформаційній безпеці в банківських установ є дотримання норм законодавства так і нормативних документів Національного банку України з питань організації та захисту банківської інформації. А це як правові заходи – закони, укази, положення, постанови, правила, стандарти, інші нормативні документи; так і організаційні заходи – розробка правил обробки інформації, підбір персоналу, організація режиму доступу до приміщень, де розміщена автоматизована система, заходи щодо захисту інформаційної безпеки банківської установи.

Ще однією особливістю інформаційною безпекою банківських установ є система внутрішнього контролю банку що являє собою сукупність організаційної структури банку, процедур, заходів з внутрішнього контролю, спрямованих на:

- досягнення банком цілей, уключаючи виконання запланованих показників його діяльності, забезпечення ефективності та результативності здійснення банком операцій, збереження його активів;

- забезпечення ефективності корпоративного управління в банку шляхом функціонування комплексної, ефективної та адекватної системи управління ризиками; забезпечення повноти, своєчасності та достовірності складання і

надання фінансової, статистичної, управлінської та іншої звітності; відповідності діяльності банку законодавству України, нормативно-правовим актам Національного банку України, стандартам професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк, та внутрішньобанківським документам [5].

Отже, розкриваючи особливості інформаційної безпеки банківських установ дозволить підвищити рівень безпеки клієнтів банку, виявити ризики та зменшити ймовірність їх реалізації, запровадити механізми захисту банківської інформації.

Список використаних джерел

1. Заросило В.О. Загрози фінансовій безпеці та їх класифікація. *Міжрегіональна Академія управління персоналом*. м.Київ. 2017. №52(1). С.17-22.
2. Заросило В.О. Загрози фінансовій безпеці та їх класифікація. *Міжрегіональна Академія управління персоналом*. м.Київ. 2017. № 52(1). С.17-22.
3. Зубок М.І. Інформаційно – аналітичне забезпечення банківської діяльності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / КНЕУ.Київ: 2017.156 с.
4. Подвисоцький Я.О. Дослідження інформаційних ресурсів фінансової установи та загроз їх цілісності. *Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих*: матеріали Збірник наукових праць V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Вінниця: Право. 2016.
5. Положення «Про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах»: ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19?find=1&text=%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4#w1_1 (дата звернення 02.03.2024).

Катерина МОЗГОВА,
студентка 2 курсу 11 групи,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Оксана МУЗИКА-СТЕФАНЧУК,
доктор юридичних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

SWOT-АНАЛІЗ ДЕРЖАВНИХ ОБЛІГАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

SWOT-аналіз – це метод стратегічного планування, покликаний сприяти реалістичному, заснованому на фактах і даних погляду на сильні і слабкі сторони організації або певної галузі. SWOT розшифровується як “сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози” (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Цей метод спочатку був розроблений для бізнесу та промисловості, але з часом його особливостями стали простота і можливість застосування в різних видах діяльності, зокрема в правовій та освітній сферах. Оскільки емісія державних облігацій є частиною бюджетного процесу України, доцільним є надання об’єктивної оцінки внутрішнім та зовнішнім факторам, а також поточному і майбутньому потенціалу обігу цього виду цінних паперів.

Закон України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки” в статті 16 поділяє державні облігації на облігації внутрішніх державних позик та облігації зовнішніх державних позик України. Облігації зовнішньої державної позики (ОЗДП) - це вид цінних паперів, що розміщується на міжнародних ринках капіталу і підтверджує зобов’язання України щодо відшкодування пред’явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій.

Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) - це вид цінних паперів, який розміщується виключно на внутрішніх ринках капіталу і підтверджує зобов’язання України щодо відшкодування пред’явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Одним із різновидів ОВДП є військові облігації, інвестовані кошти з

яких йдуть на фінансування ЗСУ та підтримку економіки під час воєнного стану. Номінальна вартість ОВДП у гривні становить 1000 грн. У додатку “Дія” військові облігації можуть придбати повнолітні громадяни України, мінімальна вартість облігації - 900 грн, максимальна сума купівлі одним платежем - 400 000 грн. Після оплати вони надходять на інвестиційний рахунок особи протягом трьох робочих днів.

За останні два роки внутрішній борговий ринок України активізувався, зокрема, завдяки продажу державних облігацій, і ОВДП стали дуже популярними серед населення. Про це свідчить березнева статистика Національного банку України (НБУ) щодо продажу та погашення ОВДП - з початку 2024 року уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах понад 74 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану - понад 892 млрд грн в еквіваленті [1].

Сильні сторони. Однією з найхарактерніших позитивних особливостей ОВДП є те, що держава Україна гарантує 100% повернення вкладених коштів, тобто гарантований прибуток. Наприклад, у додатку “Дія” зазначено, що дохід залежить від терміну облігації, яку особа придбала. Чим більший термін до дати виплати, тим більші відсотки. В основному діапазон дорівнює від 11 до 16% річних у гривні. В даному випадку має місце інвестиційний прибуток - різниця між доходом від облігацій та їх вартістю. До того ж, при купівлі військових облігацій відсутня комісія.

Не є підставою для невиконання державних облігацій навіть набуття банком статусу такого, що ліквідується. Про це свідчить Постанова КГС ВС від 11 липня 2023 року, згідно з якою прийняттям Правлінням Національного банку України постанови про віднесення банку до категорії неплатоспроможних та надалі постанови Правління НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку не є законодавчою заборонаю щодо повернення грошових коштів кредиторам неплатоспроможного банку на вимогу такого кредитора, та не може свідчити про неможливість виконання зобов'язання в розумінні ст. 607 ЦК України, оскільки процедура повернення кредиторам неплатоспроможного

банку коштів чітко регламентована спеціальним Законом України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”.

Важливим аргументом на користь придбання ОВДП є також їхня перевага над депозитами в аспекті прибутковості. Оскільки дохід від купівлі державних облігацій не підлягає оподаткуванню, а також відсутнє стягнення за військовий збір - інвестор отримує більше відсотків при погашенні ОВДП, ніж від депозиту.

Слабкі сторони. У зв’язку з підвищенням витрат на війну та необхідності виплачувати зовнішні позики, одним із варіантів розвитку подій є реструктуризація термінів погашення частини облігацій. Тоді НБУ не отримає частину коштів, а також і в державних банках виникне розрив між залученням коштів та їх розміщенням, бо держава не повертає або частково повертає кошти, але виплати коштів вкладникам за зобов’язанням ніхто не скасовував. В Україні вже є досвід реструктуризації єврооблігацій, адже зараз діє відтермінування виплат за цими облігаціями, яке завершується вже 1 вересня 2024 року, і при здійсненні виплат заборгованості за цими облігаціями Україна знову зможе повернутися на ринок зовнішніх запозичень протягом 2025 - 2026 років. Але у випадку проведення переговорів про чергову реструктуризацію по єврооблігаціям можуть з’явитися додаткові ризики, оскільки відтермінування може мати вплив на стратегію інвестування та фінансовий стан інвесторів.

Можливості. У зв’язку зі збільшенням попиту на ОВДП серед українців від початку повномасштабного вторгнення РФ до України, сфера можливостей їхньої купівлі-продажу стрімко розвивається з кожним роком. У вересні 2023 року можливим став доступ до онлайн-купівлі українських ОВДП громадянами з інших країн. Така інновація сприяє підтримці ринку цінних паперів нашої держави з боку іноземних інвесторів як одного з основних джерел фінансування державного бюджету, а також, в свою чергу, і фінансування ЗСУ та підтримання економіки України.

Загрози. Придбання облігацій завжди пов’язане з певними ризиками. Одним із таких є загроза дефолту - коли країна не може вчасно і в повному обсязі розрахуватись зі своїми боргами. За таких обставин при внутрішньому дефолті

(внутрішньому банкрутстві держави), теоретично, держава замість визнання неплатоспроможності може реструктуризувати борг, переоформивши ОВДП на інші види цінних паперів та відтермінувати погашення. При зовнішньому дефолті знижується приплив інвестицій в державу, а також починає падати курс національної валюти, і це може бути катастрофічним для ринку цінних паперів, зокрема ОВДП. Іншою загрозою при придбанні державних облігацій є помилковий вибір брокера серед банків-первинних дилерів. Для прикладу можна навести ситуацію з накладанням Радою національної безпеки і оборони України санкцій на інвестиційну компанію “Фрідом Фінанс Україна”. В нашій державі немає чіткого механізму правового регулювання накладання санкцій на фінансові компанії, тому в результаті були заморожені як кошти компанії, так і кошти її клієнтів, зокрема українців, які інвестували свої кошти в цінні папери.

Таким чином, державні облігації мають свої переваги та недоліки, а також значні перспективи в майбутньому. Тому кожній особі, яка бажає їх придбати, варто проаналізувати всі “за” та “проти” перед прийняттям такого рішення.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. З початку 2024 року уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах понад 74 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану – понад 892 млрд грн в еквіваленті. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/z-pochatku-2024-roku-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah-ponad-74-mlrd-grn-v-ekvivalenti-a-zagalom-uprodovj-voyennogo-stanu--ponad-892-mlrd-grn-v-ekvivalenti> (дата звернення: 05.03.2024).

2. Пернарівський О. Державні облігації як інвестиційний інструмент для населення в умовах цифровізації та воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 73–78. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-9> (дата звернення: 04.03.2024).

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 11.07.2023 р. у справі № 910/18432/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112173165> (дата звернення: 04.03.2024).

4. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 05.03.2024).

5. Interfax-Ukraine. Україна за підсумками реструктуризації євробондів у 2024 р. може повернутися на ринок зовнішніх запозичень у 2025-2026 рр. - глава Мінфіну. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/956761.html> (дата звернення: 06.03.2024).

Єлизавета НЕБЕСЬКА,
студентка групи ОБП-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Фінансове право, як важлива галузь правової системи, завжди перебувало під впливом постійних змін у соціально-економічних умовах. Історично, ця галузь права проходила етапи еволюції, змінюючи свої концептуальні засади від традиційних підходів до новаторських стратегій, що відповідають викликам глобалізації та технологічних інновацій.

Визначення терміну «фінанси» становить предмет тривалої та суперечливої дискусії серед вчених і дослідників. Поняття фінансів має історичний характер, виникло у певний історичний період, але точний момент його введення до мовного обороту залишається невизначеним.

Історики припускають, що термін «financia» з'явився в XIII-XV столітті в торгових містах Італії для позначення грошових потоків. Інші вчені

висловлюють гіпотезу, що слово «фінанси» пов'язане з латинським «finis» («кінець»), оскільки у середньовіччі це слово використовувалося при обговоренні строків виплати зобов'язань та пов'язувалося з усіма документами, пов'язаними з боргами. У XVI-XVII столітті термін почав асоціюватися з різноманітними явищами, в Німеччині - із хитрістю та заздрістю, в Франції – із державним господарством. З розвитком торгівлі «фінанси» отримали асоціації з платежами на користь держави, пов'язані з їхнім латинським корінням [1, с. 34].

Адже, інститути фінансового права виникли в античний період (кінець VII ст. до н. е. – перша половина VI ст. н. е.) через наявність бюджетів у державах та їхню політичну структуру, наприклад, у грецьких державах. У цей період існувала дворівнева бюджетна система з постійними та одноразовими видами доходів скарбниці. У середньовіччі з'явилися міжнародні норми для регулювання міжнародної торгівлі та фінансів, що базувалися на конкретних принципах. Це свідчить про становлення галузі, як міжнародне торговельне право, яке включало комплекс міжнародних фінансових норм. Проте, лише в пізньому середньовіччі міжнародні фінансові та торговельні відносини відокремилися в системі міжнародного права. З отриманням структурної самостійності міжнародне фінансове право сформулювалося під час індустріалізації [2, с. 45].

Зокрема, фінанси українських земель у XVI – XVIII століттях були організаційно об'єднані з фінансовими системами російської імперії та королівської Польщі. Жорстка централізована політика російського царизму призвела до остаточної втрати Лівобережною Україною будь-яких автономних прав у фінансово-кредитній сфері [3, с. 36].

У період від кінця XVIII до початку XIX століття наука формувалася в умовах соціально-політичних та економічних змін, спричинених Великою французькою революцією та технологічним прогресом. Початково вчені розглядали фінанси як доповнення до політичної економії, проте в другій половині XIX століття виникло розуміння фінансової науки як самостійної теоретичної галузі. Ця заслуга пов'язана з К. Р. Пау (1806-1873), який вніс

значний внесок у цей процес своїм підручником «Основні начала фінансової науки», опублікованим у 1832 році. У другій половині XIX століття у фінансовій та юридичній літературі виникли дві основні позиції відносно визначення відношень між наукою та наукою фінансового права. Перша позиція відкидала самостійність науки фінансового права та не розпізнавала її відмінностей від інших наук. Представники другої позиції виокремлювали науку фінансового права як окрему галузь юридичних знань, наголошуючи на її власному предметі, методології, категоріальному апараті та ролі у відношенні до практики [2, с. 23–26].

Також, перша і друга світові війни відзначилися серйозним впливом на фінансове право та системи фінансового управління в різних країнах. Під час Першої світової війни завдяки величезним витратам на ведення війни, країни перебували в економічному напруженні. Були впроваджені нові системи оподаткування та управління бюджетом: зріс податковий тягаря для фінансування військових потреб, включаючи впровадження нових податків та зборів. Окрім цього, було створено багато нових інституцій для управління фінансами та координації зусиль для фінансування війни. Під час Другої світової війни країни зазнали великих руйнувань та мали потребу в реабілітації, що призвело до подальших змін у фінансовому законодавстві, включаючи великі витрати на військові потреби. Відбулись реформи оподаткування для забезпечення фінансування військових зусиль та відбудови. Було розширено роль центральних банків та фінансових установ у веденні фінансової політики та обміні ресурсами [4, с. 148–152].

У часи минулого століття, фінансове право залежало від ідеології та політики комуністичного режиму. Фінансова система була вбудована у планову економіку, де кожен аспект господарювання підпорядковувався п'ятирічному плану. Усі засоби виробництва, природні ресурси та інфраструктура були в державній власності, що визначало особливості фінансових операцій та обліку. Засоби фінансування спрямовувалися на задоволення потреб населення та розвиток соціальної інфраструктури. Контрольований характер економіки

призвів до відсутності розвинутого фінансового ринку та фінансових інструментів, які б були характерні для ринкової економіки [4, с. 59].

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що еволюція фінансового права від античності до сучасності відображає неперервний процес адаптації до змін у світі фінансів та економіки. Цей шлях еволюції свідчить про необхідність постійного удосконалення та гнучкості фінансового права, щоб воно ефективно відповідало потребам сучасного глобального економічного середовища.

Список використаних джерел

1. Фінанси: Навчальний посібник в 2-х частинах/ [Баранова В. Г., Волохова І. С., Хомутенко В. П. та ін.] за заг. ред. Баранової В. Г. Одеса: Атлант, 2015. ч.1. 344с.
2. Фінанси : Навчальний посібник / За заг. ред. Меглаперідзе А. С. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 420 с.
3. Історія фінансів: навч.посіб. /Т. О. Ставерська , Іванюта О. М. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2013. 83 с.
4. Гай-Нижник П. П. Перша світова війна і її вплив на європейські державні фінанси. *Фінанси України*. 2004. № 11. С.148–152.

Яна ОБРУЧ,
студентка групи ПБ-21-7,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана СЛАСТЬОНЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ФОРМ МИТНОГО КОНТРОЛЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Митний контроль на сучасному етапі є важливим елементом забезпечення ефективного функціонування міжнародної торгівлі. Здійснення митного

контролю передбачає використання різноманітних методів та форм для забезпечення виконання митних правил, з метою захисту національних інтересів та боротьби з незаконним переміщенням товарів. Методи здійснення митного контролю постійно змінюються та вдосконалюються відповідно до зростаючих викликів та технологічних можливостей. Митний контроль є ключовим елементом в системі міжнародної торгівлі, спрямований на забезпечення дотримання митних правил, захисту національних інтересів та боротьби з незаконним переміщенням товарів. Методи здійснення митного контролю включають різноманітні стратегії та технології для ефективного виявлення порушень і виконання митних процедур.

Митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів за допомогою форм визначених відповідно до статті 336 Митного кодексу:

1) перевірки документів та відомостей, які надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України;

2) митний огляд (огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляду та переогляду ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян);

3) облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України;

4) усне опитування громадян та посадових осіб підприємств;

5) огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю;

6) перевірка обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем.

7) проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів;

8) направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих митному органу;

9) пост-митний контроль [1].

У зв'язку з введенням воєнного стану існують деякі аспекти цього процесу. Перевізники товарів зазвичай зобов'язані подати митні декларації, де вказуються деталі щодо перевезення товарів через митний кордон. Ці декларації містять інформацію про характер товарів, їх кількість, ціну, походження та інші деталі, які необхідно зазначити для митного оформлення. Відповідно до Постанови «Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану» визначено, що громадянам, які ввозять товари, зокрема транспортні засоби, на митну територію України, надається право обирати один з двох способів їх митного оформлення та митного контролю:

1) спрощений спосіб, який передбачає, що митний контроль та митне оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, які ввозяться на митну територію України через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для морського, автомобільного та залізничного сполучення, здійснюється без справляння митних платежів, у тому числі податку на додану вартість, акцизного податку, ввізного мита, шляхом подання декларантом митному органу попередньої митної декларації без проведення митного огляду, без застосування фітосанітарного контролю, заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (крім державного експортного контролю) безпосередньо у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний та митний кордон України;

2) стандартний спосіб, який передбачає, що митний контроль і митне оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, здійснюються у повному

обсязі відповідно до вимог Митного кодексу України, а оподаткування ввезених товарів, у тому числі акцизним податком та податком на додану вартість, здійснюється на загальних підставах, встановлених Податковим кодексом України. Одночасне використання двох способів одним суб'єктом господарювання або громадянином не допускається [2].

Отже, можна зробити висновок що форми та методи здійснення митного контролю допомагають забезпечити ефективний і безпечний рух товарів через митний кордон України, зменшити ризики контрабанди, тероризму та інших негативних явищ. Важливо забезпечити взаємодію між цими методами для більш ефективного контролю та з метою запобігання порушенням митних правил і незаконним діям. Впровадження сучасних технологій та постійне вдосконалення методів контролю є ключовими аспектами забезпечення ефективності митної діяльності в сучасних умовах, а особливо у період воєнного стану, коли ризик контрабанди та тероризму є досить високим, що може значно вплинути на територіальну цілісність України та безпосередньо на життя самих українців.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. № 48. ст. 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> дата звернення (07.03.2024).

2. Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 330. Офіційний вісник. 2022 р. № 330. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-2022-%D0%BF#Text> дата звернення (07.03.2024).

Яна ОБРУЧ,
студентка групи ПБ-21-7,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

КЛАСИФІКАЦІЯ КРЕДИТУВАННЯ БЮДЖЕТУ

Класифікація кредитування бюджету – це процес розподілу кредитних ресурсів, які отримуються державою або місцевими органами влади, з метою забезпечення фінансових потреб уряду та виконання різних функцій державного сектору. Цей процес включає в себе розподіл кредитних коштів за різними критеріями, такими як джерело кредитів, цільове призначення, строків кредитів та умов повернення. Класифікація кредитування бюджету є ключовим елементом фінансової політики, що впливає на економічний розвиток та соціальне благополуччя країни.

Кредитування бюджету класифікується за різними критеріями, зокрема за джерелом отримання кредитів, за строками кредитів, за цільовим призначенням та за умовами повернення кредиту [1].

Відповідно, *за джерелом отримання* кредитування поділяють на:

– внутрішнє - отримане кредитами в межах країни (внутрішнє кредитування бюджету характеризується отриманням фінансових ресурсів державою або місцевими органами влади з внутрішніх джерел. Це означає, що кошти надходять від внутрішніх джерел, таких як внутрішні позикові ринки, банківська система країни, продаж державних облігацій або інші механізми мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів.

Внутрішнє кредитування бюджету може мати кілька переваг, таких як зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування, збільшення стабільності фінансової системи, зниження валютного ризику та сприяння розвитку внутрішнього ринку кредитування. Однак може мати і недоліки такі як

обмежені можливості для залучення великих обсягів фінансових ресурсів, високі відсоткові ставки на внутрішні позики, а також можливість конкуренції за ресурси між різними секторами економіки);

– зовнішнє кредитування, характеризується отриманням кредитів від міжнародних фінансових організацій, іноземних урядів або банків (переваги зовнішнього кредитування можуть включати доступ до додаткових фінансових ресурсів, низькі відсоткові ставки, технічну допомогу та консультації від міжнародних фінансових організацій. Однак це також може створити зобов'язання перед іноземними кредиторами, введення обмежень або умов, а також зростання зовнішнього боргу країни [3]).

За строками кредитів кредитування поділяють на:

– короткострокове кредитування. Це форма фінансування, при якій держава або місцеві органи влади отримують кредити на відносно короткий період, який зазвичай не перевищує одного року. Ця форма кредитування часто використовується для покриття тимчасових дефіцитів бюджету або фінансування невеликих тимчасових проектів.

Однак короткострокове кредитування має свої обмеження і ризики, зокрема високі відсоткові ставки, що можуть вимагати значних фінансових витрат уряду на погашення кредитів у найближчому майбутньому;

– довгострокове кредитування. Це форма фінансування, при якій держава або місцеві органи влади отримують кредити на тривалий період, який зазвичай перевищує один рік. Цей вид кредитування може використовуватися для фінансування великих інфраструктурних проектів, розвитку соціальних програм, освіти, охорони здоров'я, а також інших довгострокових інвестиційних програм.

Однією з переваг довгострокового кредитування є здатність розподілу витрат на протязі тривалого періоду, що дозволяє зменшити негативний вплив на бюджет та сприяє реалізації стратегічних проектів.

За цільовим призначенням кредитування поділяються на:

- бюджетне кредитування для забезпечення поточних витрат уряду.

Дане кредитування характеризується отриманням кредитів або позик на покриття різних видів витрат, що включають у себе зарплати державних службовців, соціальні виплати, фінансування програм і послуг, пов'язаних з наданням основних послуг громадянам, а також інші регулярні витрати уряду.

Важливо враховувати, що бюджетне кредитування для поточних витрат має свої обмеження, такі як необхідність погашення боргу у майбутньому, можливість впливу на фінансову стабільність та обмежені можливості для реалізації стратегічних проектів через зв'язок з поточними потребами;

- інвестиційне кредитування для фінансування розвитку інфраструктури, соціальних програм. Даний вид кредитування спрямований на підтримку та розвиток інфраструктурних об'єктів (дороги, залізниці, енергетичні мережі) та соціальних програм (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист). Інвестиційне кредитування може здійснюватися за допомогою отримання кредитів від міжнародних фінансових організацій, іноземних урядів, міжнародних банків, а також шляхом емісії довгострокових державних облігацій або використання спеціальних інвестиційних фондів.

Головна мета інвестиційного кредитування - це стимулювання розвитку та модернізації інфраструктури країни, підвищення рівня життя населення, забезпечення доступу до ключових послуг та створення сприятливих умов для економічного зростання [2].

За умовами повернення кредиту поділяються на:

- кредити з фіксованим графіком погашення (форма кредитування, при якій платежі по погашенню кредиту розраховані на постійний періодичний графік і залишаються сталими протягом терміну кредиту). У такому виді кредитування позичальник сплачує однакові суми грошей на протязі усього терміну кредиту, включаючи як частину основного боргу, так і відсотки.

Перевагами кредитування з фіксованим графіком погашення є те, що позичальник може легко розрахувати свої фінансові обов'язки, оскільки платежі

залишаються сталими та дозволяють уникнути непередбачуваних змін у розмірах платежів;

– кредити з гнучким графіком погашення. Кредити з гнучким графіком погашення - це вид кредитів, що надають позичальникам можливість змінювати деякі умови кредиту у межах певних параметрів.

Основні особливості даного кредитування:

– змінні ставки (відсоткова ставка може змінюватися з часом відповідно до ринкових умов або інших факторів). Це може призвести до змін у розмірі щомісячних платежів позичальника;

– кредитні канікули (період, протягом якого позичальник може призупинити платежі за кредит, зазвичай на певних умовах, таких як фінансові труднощі або період відстрочки платежів). Під час кредитних канікул позичальник зазвичай продовжує погашати відсотки, але не основний борг [3].

Отже, класифікація кредитування бюджету є важливим аспектом фінансової політики країни. Вона дозволяє систематизувати види кредитів, що надаються бюджетом, з урахуванням їх призначення та строків. А також полягає у визначенні оптимальної стратегії кредитування, яка сприятиме досягненню фінансової стабільності, розвитку економіки та задоволенню потреб населення. Важливо також забезпечити ефективний контроль за використанням кредитних ресурсів та їхню спрямованість на здійснення соціально-економічних цілей країни.

Список використаних джерел

1. Суть та принципи бюджетної класифікації в Україні. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/17712 (дата звернення 07.03.2023).

2. Бюджетна класифікація. Класифікація доходів бюджету. URL: <https://yuristy.sumy.ua/advokatskij-ispit/usna-chastina/37-13-byudzhethne-podatkoveta-mitne-zakonodavstvo/306-byudzhethna-klasifikatsiya-klasifikatsiya-dokhodiv-byudzhetu> (дата звернення 07.03.2023).

3. Бюджетна класифікація, її структура та роль у бюджетній сфері. URL: <https://studies.in.ua/finansove-pravo-shporu/3334-byudzhetna-klasifkacya-yiyi-struktura-ta-rol-u-byudzhetny-sfer.html> (дата звернення 07.03.2023).

Аліна РОМАНЕНКОВА,
студент групи ПБ-21-5,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

СУДОВИЙ ЗБІР ЯК ДЖЕРЕЛО НАДХОДЖЕНЬ ДО СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Фінансове забезпечення належних умов для функціонування судів і діяльності суддів є конституційним обов'язком держави (відповідно до ст. 130 Конституції України) [1], оскільки встановлення окремого порядку фінансового та організаційного забезпечення їх діяльності є однією із гарантій доступності судів. В період повномасштабної війни, та враховуючи внаслідок цього критичний стан недофінансування судової системи, детального аналізу потребує такий складник забезпечення реалізації та функціонування правосуддя як наявність спеціальних джерел фінансування судових органів.

Так, важливу роль у фінансово-господарській діяльності цих установ відіграє спеціальний фонд Державного бюджету України, що був впроваджений у 2000 році на основі Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 року № 2456. Однак, незважаючи на тривалий шлях розвитку цього інституту, визначення терміну «спеціальний фонд бюджету» в українському законодавстві досі немає. Натомість, законодавець у ст. 13 БК України роз'яснює складові частини бюджету. До спеціального фонду він відносить: доходи бюджету, які мають цільове спрямування; видатки, що здійснюються за рахунок конкретно

визначених надходжень спеціального фонду бюджету; кредитування бюджету; фінансування спеціального фонду бюджету [2].

На сьогодні одним із основних джерел надходжень до спеціального фонду Держбюджету України є сплата та стягнення судового збору. Так, при зверненні до суду за подання позовної заяви, апеляційної чи касаційної скарги або ж при необхідності отримання певних судових документів (як-от повторна копія судового рішення) та за їх видачу судами, особа має подати документ про сплату судового збору (квитанцію), який справляється на всій території України та належним чином перевіряється його зарахування до спеціального фонду Держбюджету України. Положення ст. 9 Закону України «Про судовий збір» встановлюють, що кошти судового збору спрямовуються на забезпечення здійснення судочинства та функціонування органів судової влади, а також на забезпечення архітектурної доступності приміщень судів, доступності інформації, що розміщується в суді, для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, тобто мають цільове спрямування [3].

Таблиця 1

**Доходи спеціального фонду Державного бюджету України від сплати
судового збору за 2020-2023 рр. (грн.)**

№	Надійшло за період	Доходи
1.	за 2020 р.	3 362 713 185.75
2.	за 2021 р.	3 927 717 264.22
3.	за 2022 р.	2 777 404 172.84
4.	за 2023 р.	4 732 368 953.83

Аналізуючи наведені показники доходів до спеціального фонду від сплати судового збору, слід зазначити, що порівняно із показником за 2020 рік, у 2021 році дохід від судового збору збільшився на 16,8 %, у період з 2021 року по 2022 рік зменшився на 29,3 %, а у період з 2022 року по 2023 рік збільшився на 70,4 % [4]. На ці статистичні показники здебільшого впливає розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що є основою для обрахунку величини судового

збору. Так, Закон України «Про судовий збір» визначає, що «судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, - у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі» [3]. 9 листопада 2023 року набув чинності Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік», який встановив основні фінансові показники на поточний рік [5]. В порівнянні із 2023 роком, його розмір у 2024 році збільшився (з 2684 грн. до 3028 грн.), а отже, підвищились і ставки судового збору. Відтак, можна очікувати, що дохід від сплати судового збору також збільшиться.

Однак, у ст. 5 Закону № 3674-VI визначено звільнення від сплати судового збору як автоматичну пільгу, яка розповсюджується під час розгляду справи в усіх судових інстанціях та залежить від категорії справи та суб'єктів звернення. Із початку дії воєнного стану на території України до даної статті було додано нові положення. Так, від сплати судового збору звільняються: «заявники, у справах пов'язаних із збройною агресією, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру...»; «центральної орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції, - у справах про застосування санкції, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції»; «Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення на час дії воєнного стану - за подання позовів, предметом яких є стягнення штрафу»; «позивачі - за подання позовів щодо стягнення штрафів за правопорушення у галузі цивільної авіації, вчинені суб'єктами авіаційної діяльності на тимчасово окупованій території» [3]. Таким чином, ці положення дозволяють певним категоріям громадян, установ чи організацій уникнути сплати судового збору в певних ситуаціях, пов'язаних з наслідками збройної агресії, тимчасовою окупацією, надзвичайними ситуаціями та іншими подіями, що вплинули на їхні права та інтереси. І хоч це спрямовано на забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав громадян у важких

умовах воєнного конфлікту та надзвичайних ситуацій, а такі заходи стають важливим елементом соціальної підтримки та захисту, проте варто визнати, що вони можуть значно знизити надходження до Державного бюджету.

Підсумовуючи вищезазначене, варто зауважити, що фінансове забезпечення судів та діяльності суддів є конституційним обов'язком держави, а також важливою гарантією незалежності суддів. Зокрема, встановлення спеціального порядку фінансування судів виконує важливу функцію в цій сфері. У цьому контексті, спеціальний фонд Державного бюджету України відіграє ключову роль, ставлячи перед собою завдання забезпечити належні умови для здійснення судочинства та функціонування органів судової влади. Оскільки стабільне фінансування має велике значення у періоди кризових ситуацій, таких як війна, то сьогодні виникає особлива потреба саме в ефективності забезпечення функціонування правосуддя. Відтак, можна стверджувати, що розмір судового збору та його сплата виявляються ключовими аспектами, які впливають на фінансову стійкість судової системи, а забезпечення достатнього рівня фінансування судів є важливою умовою для збереження їхньої незалежності та доступності у вирішенні правових спорів для усіх громадян.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.02.2024).
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 50-51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 16.02.2024).
3. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. №3674-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#n102> (дата звернення: 16.02.2024).
4. Державний веб-портал бюджету для громадян. Офіційний веб-портал Міністерства фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 16.02.2024).

5. Про державний бюджет на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення:
16.02.2024).

Аліна РОМАНЕНКОВА,
студент групи ПБ-21-5,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: ВПЛИВ ФАКТОРІВ ТА МОНІТОРИНГ СТАНУ

Державний борг – об’єктивне економічне явище, що супроводжується залученням країною додаткових фінансових надходжень на умовах кредиту для забезпечення покладених на неї завдань та функцій. Для української економіки це питання стало одним із ключових викликів ще з моменту здобуття її незалежності. Протягом усього періоду розвитку держави розмір державою боргу постійно коливався, але завжди залишався значним. Отож, такі постійні зміни привертають увагу і вимагають системного дослідження, оскільки є важливими для розуміння поточної ситуації та розробки ефективних стратегій управління борговим навантаженням.

Національне законодавство закріплює визначення терміну «державний борг» в Бюджетному кодексі України, а саме в статті 2, і визначає його як «загальну суму боргових зобов’язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення» [1]. Традиційно державний борг за типом кредиторів прийнято поділяти на зовнішній та внутрішній борг. Зовнішнім державним боргом є борг країни перед іншими країнами, міжнародними економічними організаціями тощо, внутрішній - державний борг власників державних облігацій та інших кредиторів [2, с. 211-212].

Природа державного боргу полягає у певній деформації економіки, гальмуванні розвитку різноманітних економічних процесів, та як результат, неефективності розвитку країни в цілому. Таким чином, він набуває характеру не тільки фінансової, але і соціально-політичної проблеми, яка на пряму пов'язана із проблемою фінансової безпеки країни.

Вже наявні проблеми у галузі управління та розпорядження державним боргом посилили військові дії росії, що викликали майже миттєве зростання розміру державного боргу України. Поточна економічна ситуація характеризується загрозливою тенденцією зростанням боргового навантаження, що складає один із базових чинників гальмування розвитку нашої економіки. Так, протягом останніх 4 років сукупний обсяг державного боргу зріс в 1,5 рази (від 90,25 млрд дол. США (2551,88 млрд грн. в еквіваленті) до 145,32 млрд. дол. США (5519,48 млрд. грн. в еквіваленті) (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Динаміка державного та гарантованого державою боргу України
за 2020-2023 рр. (млрд. дол. США)

№	Станом на період	Сума внутрішнього боргу	Сума зовнішнього боргу	Сума загального боргу
1.	31.12.2020 р.	36,53	53,72	90,25
2.	31.12.2021 р.	40,75	57,20	97,95
3.	31.01.2022 р.	38,58	56,80	95,38
4.	28.02.2022 р.	36,49	56,83	93,32
5.	31.03.2022 р.	37,61	59,20	96,81
6.	31.12.2022 р.	39,98	71,40	111,38
7.	30.04.2023 р.	41,17	83,11	124,28
8.	31.07.2023 р.	42,15	90,77	132,92
9.	31.10.2023 р.	43,57	92,77	136,35
10.	31.12.2023 р.	43,61	101,70	145,32

Аналізуючи наведені показники державного боргу, слід зазначити, що порівняно із показником за 31 грудня 2021 роком у лютому 2022 року загальний борг зменшився на 4,7 %. Проте, враховуючи початок повномасштабної війни,

вже у березні 2022 року, державний борг збільшився на 3,7 %. В свою чергу, на кінець 2022 року державний борг, порівнюючи із 2021 роком збільшився на 13,7 %.

Розглядаючи стан загального боргу на основі статистичних даних у 2023 році, варто зауважити, що з кожним наступним місяцем, у зв'язку із кризовою ситуацією в країні, державний борг почав все більше зростати, зокрема, основну частину склав саме зовнішній борг, що збільшився на 44,87 млрд. дол. США. Відповідно, за період із 2022 по 2023 рік загальний державний борг виріс на 30,4 %. Безумовно, така динаміка показників пов'язана із зростанням попиту на величезну кількість фінансових ресурсів для забезпечення обороноздатності нашої країни.

Відтак, спостерігається збільшення як внутрішнього, так і зовнішнього державного боргу. Проте, якщо внутрішній борг зростає за рахунок розміщення облігацій внутрішньої державної позики, то зовнішній - за рахунок інших джерел, в основному, коштів іноземних кредиторів. Так, такими значущими кредиторами для України наразі є Європейський Союз (31,9 млрд. дол.), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (13,05 млрд. дол.), Міжнародний валютний фонд (10 млрд. дол.), Європейський Інвестиційний Банк (3,03 млрд. дол.) (див. рис 1).

Рис. 1. Співвідношення показників зовнішнього боргу за кредиторами станом на 31.12.2023 р., млрд дол. США

Джерело: розроблено за даними Міністерства фінансів України [4]

Підсумовуючи статистичні дані, можна зробити висновок, що внаслідок негативного впливу кризи в економіці України, та посилення її зовнішніми чинниками, країна вимушена постійно отримувати кредити від міжнародних кредиторів. З одного боку, цей процес дозволив швидше вирішувати екстрені внутрішні та, наразі, оборонні питання, а з іншого, викликав реальну загрозу для фінансової безпеки держави.

Відтак, на наданому етапі Україна має гіпертрофоване боргове навантаження, що набуло свого рекордного значення на кінець 2023 року і становить – 145,32 млрд. дол. США. Вирішення цього питання, насамперед, потребує відродження економіки, її активний розвиток та забезпечення ефективності. Для цього уряд має виробити дієву систему управління державним та гарантованим державою боргом, а саме розробити довгострокову бюджетну стратегію, стимулювати ділову активність, контролювати обсяги і динаміку державного боргу, а також проводити боротьбу з корупцією, що пов'язана з використанням цих коштів.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 26.02.2024).
2. Качула С. В., Павлова Г. Є., Лисяк Л. В., Добровольська О. В., Катан Л. І. Бюджетна система України : навчальний посібник в схемах і таблицях. Дніпро : Монолит, 2021. 332 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Kachula-S.V.-Byudzhetna-systema.pdf (дата звернення: 26.02.2024).
3. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державного боргу України (станом на 31.12.2023 р.). URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 26.02.2024).
4. Державний та гарантований державою борг України за станом на 31.12.2023. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/> (дата звернення: 26.02.2024).

Богдана РОМАНЮК,
здобувачка освіти першого (бакалаврського) рівня,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Тетяна ЯМНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕРНЕТ-КРАУДФАНДИНГУ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Інтернет-краудфандинг, або краудфандинг в мережі Інтернет – це процес, що відкриває широкі можливості для заохочення фінансування проєктів та ідей шляхом залучення коштів від великої кількості осіб, які вкладають невеликі суми, через онлайн-платформи. Цей вид фінансування відзначається значною динамікою, що часто виходить за межі традиційних фінансових механізмів. Він не є новим явищем, однак сьогодні отримав велике розповсюдження завдяки його доступності, широкому охопленню та можливості залучення коштів для чималого спектру проєктів, від творчих до технологічних. Основною особливістю краудфандингу є можливість залучення коштів від широкого кола інвесторів чи спонсорів на добровільній основі, що відкриває доступ до фінансування для багатьох проєктів, які раніше можливо не мали б фінансової підтримки через традиційні канали [1].

Розвиток краудфандингу в Україні частково переймає риси загальносвітового, відображаючи глобальні тенденції, наприклад: зростання інтересу до даного способу залучення коштів в періоди економічних криз, коли традиційні форми фінансування, такі як банківські кредити та прямі інвестиції, стають менш доступними. Із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну ми спостерігаємо значне піднесення та широке застосування краудфандингу. В українському суспільстві поступово формується культура колективного фінансування, з перевагою краудфандингу у сфері благодійності. Активність українських стартапів на міжнародних краудфангових платформах також відображає цю течію [2].

Сьогодні можна простежити тенденцію щодо організації успішних краудфандингових кампаній в Україні, долучення значної кількості населення до впровадження важливих для країни ініціатив. Більшість з них зосереджені на зборі коштів на рахунки волонтерів, громадських організацій та фондів, тобто спрямовані на некомерційні цілі. Як ми знаємо, одним із найяскравіших прикладів даного виду фінансування є благодійна організація «Фонд Сергія Притули», яка з початком повномасштабної війни спеціалізується на допомозі Силам оборони України та постраждалим від російської агресії. Шляхом активної комунікації членів організації із застосуванням різних майданчиків, детального планування та обґрунтованості бюджету проекту, небайдужими була зібрана значна кількість коштів для купівлі БПЛА, автомобілів та бронетранспортерів [3].

Саме активна цифровізація багатьох сфер української економіки, зростання зацікавленості громадян до сталого розвитку та можливості впливу на суспільні події шляхом фінансування різних проєктів, детальне планування усіх етапів краудфандингових кампаній є позитивними чинниками, які сприяють розвитку краудфандингу в Україні. Проте варто зазначити, що нормативного визначення даного виду фінансування вітчизняним законодавством не закріплено. Досліджено, що приватноправовий характер краудфандингових відносин створює ряд викликів і ризиків щодо порушення прав сторін та публічних інтересів у випадках відсутності відповідного правового регулювання.

В результаті аналізу було встановлено, що чинне законодавство не містить чітких, прозорих та ефективних механізмів захисту прав осіб, які надають фінансову підтримку у відносинах краудфандингу, через недостатню регуляцію самого процесу колективного фінансування. Це може включати питання стосовно захисту інвесторів, недостатньої прозорості та ризику фінансового шахрайства. Крім того, існує розбіжність в практиці застосування права у визначенні характеру таких відносин та неоднозначність у статусі краудфандингових платформ. Таким чином, регулювання інтернет-

краудфандингу в контексті фінансового права є необхідним для забезпечення стабільності та довіри до цього ринку, а також захисту інтересів усіх учасників.

Проблеми, пов'язані з регулюванням краудфандингу у сфері фінансового права, включають різноманітні аспекти. Відсутність законодавчого регулювання даного виду фінансування створює значний ризик невиконання своїх обов'язків засновниками проєктів та нецільове використання коштів, зібраних бекерами. Це означає, що учасники вказаних правовідносин можуть бути недостатньо юридично захищені. Тобто серед проблем регулювання ми можемо виділити відсутність системи, що веде спостереження за станом і прогресом розвитку ринку краудфандингу.

Ще одним аспектом, пов'язаний із зазначеною системою аудиту, є відсутність спеціальних податкових режимів для проведення краудфандингових кампаній. Це означає, що необґрунтованість бюджету проєкту, недостатнє планування та відсутність звітності щодо використання коштів може створити ризики утворення каналів для відмивання грошей, наприклад, для приховування факту корупції чи появи інших незаконних доходів. В такому випадку буде складно прослідкувати за переміщенням коштів, оскільки краудфандинг має значні особливості у сфері оподаткування. Через це деякі підприємці-засновники платформи даного типу уникають подвійного оподаткування шляхом пошуку інших шляхів співпраці з різними неприбутковими організаціями для уникнення подвійного оподаткування та зниження значного тиску на бюджети проєктів [4].

На мою думку, дана сфера фінансування повинна мати своє правове регулювання, у першу чергу пов'язане із ліцензуванням та реєстрацією, для того, щоб органи влади могли вимагати від платформ дотримання вимог щодо фінансової звітності. Захист прав інвесторів може полягати у включенні обмеження щодо суми, яку може інвестувати окрема особа, та надання бекерам повної та чіткої інформації про проєкт, включаючи можливі ризики та потенційні доходи. Уряд також може встановити податкові правила для краудфандингу, включаючи оподаткування прибутку або інші податкові зобов'язання з метою зменшення ризиків податкового шахрайства.

Підсумовуючи можна сказати, що регулювання інтернет-краудфандингу в контексті фінансового права є необхідним для забезпечення стабільності та довіри до цього ринку, а також захисту інтересів усіх учасників даних суспільних відносин. Слід зазначити, що положення про необхідність встановлення механізмів регулювання краудфандингових відносин в контексті приватно-правового регулювання знаходиться у тексті розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року», проте, навіть після проведення стратегічного планування та надання обіцянок щодо розробки проектів законів, ситуація не змінилася [5]. Однак маємо надію, що поступова імплементація норм ЄС та інтеграція до європейських платформ сприятимуть зміні ситуації на ринку краудфандингу [6].

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560- XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. ст. 646. (Дата звернення 09.03.2024).
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 19, ст. 80. (Дата звернення 09.03.2024).
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5.07.2012 №5073-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013, № 25. ст. 252. (Дата звернення 09.03.2024).
4. Звіт про кращі практики «Краудфандинг для підтримки ініціативи сталого соціального підприємства» представлений партнером-координатором HigherIncubatorGivingGrowth&Sustainability, ВкторосУгко 15, 10437 Афіни, Греція. Назва проекту: "Підтримка ініціативи сталого соціального підприємництва в цифрову еру: інструменти краудфандингу" Номер проекту 2021-1-EL01-KA220-ADU-000033592.

5. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, Інформація, Форма типового документа, План, Заходи від 24.05.2017 № 504-р

6. О.С. Омельчук, Д.Р. Байталюк. Проблеми і перспективи правового регулювання краудфандингу в Україні.
URL:<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e94eca7-1bba-41d2-9f14-a6987df43ef7/content>

Софія САМГОРОДСЬКА,
студент групи ПБ-21-7,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ФІНАНСІВ

Розвиток зелених фінансів в сучасному світі вимагає уваги до правових аспектів. Це обґрунтовано не лише потребою забезпечити стійкий економічний зріст, а й заради збереження природних ресурсів та боротьби з кліматичними змінами.

Важливою подією на шляху становлення зелених фінансів стала революційна праця Римського клубу. Так Донелла та Денніс Медоузів і Йорген Рандерс у 1972 році підготували звіт «Межі зростання», який привернув увагу до обмеженості ресурсів планети. Згодом, у 1989 році, був опублікований «План розвитку зеленої економіки» Аніла Маркандая та Едварда Барб'є, де автори визначили її як ефективний спосіб використання ресурсів з урахуванням збереження природи [1]. Ці події спричинили формування розуміння зелених фінансів як засобу забезпечення екологічної стійкості у господарській діяльності. Зелені фінанси включають в себе врахування екологічних та

соціальних аспектів при інвестуванні, сприяючи розвитку довгострокових ініціатив.

Екологічні міркування стосуються зменшення впливу на кліматичні зміни та адаптації до них, охорони навколишнього середовища та мінімізації пов'язаних ризиків, таких як стихійні лиха. Соціальні аспекти включають нерівність, умови праці, інвестиції у людський капітал та вплив екології на здоров'я. Зелені фінанси охоплюють різноманітні фінансові механізми, включаючи стимулювання відновлювальної енергетики та інвестиції у зелені проекти через різні інструменти, такі як зелені кредити та облігації [2]. Такі фінансові інструменти можна класифікувати за чотирма базовими групами, як визначив Х. Дж. Но [3]: роздрібні фінанси, корпоративні/інвестиційні фінанси, управління активами та страхування. Для успішного розвитку зелених фінансів важливо визначити основні елементи та джерела фінансування на різних рівнях, включаючи національний, міжнародний та регіональний.

На національному рівні фінансування передбачає стимулювання податкової реформи та митного регулювання. Деякі країни вже впроваджують податки на викиди вуглецю. Крім того, необхідно управляти державними фінансами, щоб спрямовувати кошти на проекти, що сприяють сталому розвитку. Приватні інвестори грають важливу роль у розвитку зелених фінансів, як споживачі екологічно чистих товарів та як джерела інвестицій [4]. Всі ці елементи взаємодіють та впливають на розвиток зелених фінансів, але потребують уважного виваження, щоб уникнути негативних наслідків, таких як збільшення тіньової економіки.

Отже, все вищезазначене підводить нас до теми правових аспектів розвитку зелених фінансів. Законодавець України передбачає певні зрушення в цій сфері, наприклад:

– Закон України «Про відходи» визначає умови та правила для безпечної обробки відходів та встановлює заходи для стимулювання ресурсозбереження

[5]. Цей закон важливий для підприємств, які повинні планувати витрати на дотримання екологічних норм.

– Кодекс України «Про надра» встановлює права та обов'язки для підприємств, що займаються видобутком корисних копалин.

– Лісовий кодекс регулює володіння, користування та розпорядження лісами з метою їх охорони та сталого використання[6]. Цей кодекс важливий для підприємств, які використовують деревину в сировинному вигляді.

– Водний кодекс України регулює використання водних ресурсів та забезпечує їх охорону від забруднення та вичерпання, що є важливим для підприємств та громадян [7].

– Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначає стратегічні напрямки для екологічного захисту, включаючи розвиток зелених фінансів та створення нових правил для виробництва [8].

– Закон України «Про охорону атмосферного повітря» стосується підприємств з викидами у повітря, наприклад, чадних або вуглецевих газів. Закон про дозвільну систему у сфері господарської діяльності визначає правила отримання ліцензій, що є важливим для організаційних питань підприємства.

– Закон «Про оцінку впливу на довкілля» вимагає від підприємств подавати звіти про екологічний вплив їхньої діяльності до Єдиного реєстру». Також важливі закон «Про доступ до публічної інформації» та Господарський кодекс, що регулюють права та обов'язки підприємств [9; 10].

– Кримінальний кодекс України визначає відповідальність за порушення екологічного законодавства для всіх суб'єктів господарювання [11]. Ці правові документи тісно пов'язані з Податковим кодексом України, який встановлює податки та відповідальність за порушення законодавства.

Всі ці нормативно-правові акти впливають на зелені фінанси як частину комплексу факторів, що визначають екологічну ситуацію країни. Тому ми

вважаємо, що вони важливі для зелених фінансів, хоча перелік цих документів не є повним.

Ці закони фактично регулюють організаційні аспекти діяльності підприємств, зокрема, створення виробництва, яке відповідає екологічним стандартам. Вони також визначають механізми реєстрації та взаємодії підприємств з державними органами, наприклад, механізм реєстрації як платника екологічного податку або процедуру утилізації відходів.

Таким чином, правові аспекти розвитку зелених фінансів включають закони та правові акти, що сприяють відповідальній діяльності підприємств в сфері екології. Встановлюються стандарти безпеки, оподаткування та механізми моніторингу, сприяючи сталому розвитку та збереженню ресурсів держави та сумлінному відношенню до екології.

Список використаних джерел

1. Сущенко О. М. Зелена економіка та зелені фінанси – больові точки для України. URL: <https://delo.ua/business/zelena-ekonomika-ta-zeleni-finansi-bolovi-tochki-346686/> (дата звернення: 02.03.2024).
2. Гацька Л. П. Тенденції екологізації фінансової системи, можливості для країн, що розвиваються. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuvcgiirbis_64.exe (дата звернення: 02.03.2024).
3. Noh H. J. Financial strategy to accelerate innovation for green growth. 2010. P. 31. URL: <https://www.oecd.org/sti/ind/45008807.pdf> (date of access: 01.03.2024).
4. Добровольська О. В. «Зелені» фінанси як парадигма сталого розвитку. Бізнесінформ. № 5. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuvcgiirbis_64.exe (дата звернення: 02.03.2024).
5. Про відходи : Закон України від 01.05.2019 р. № №187/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр>; (дата звернення: 02.03.2024).
6. Лісовий кодекс України: Закон України від 21.01.1994 р. №3852-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>; (дата звернення: 02.03.2024).

7. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 р. №213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>; (дата звернення: 02.03.2024).

8. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № №2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>; (дата звернення: 02.03.2024).

9. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 29.01.2020 р. № №2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>; (дата звернення: 02.03.2024).

10. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 18.12.2019 р. № №1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>; (дата звернення: 02.03.2024).

11. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20141108>; (дата звернення: 03.03.2024).

Даніл СЕРБІН,
здобувач освіти другого (магістерського) рівня,
Київський національний університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Тетяна ЯМНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Київський національний університету імені Тараса Шевченка

ПОДАТКОВІ ПЛІГКИ ПРИ ВТРАТІ АБО НЕМОЖЛИВОСТІ ВИВЕЗЕННЯ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Наша країна вже два роки живе у стані війни з агресором. Від окупаційної навали страждає економіка держави і суб'єкти господарювання, які є невід'ємними рушійними елементами української економіки. Тож за даних умов прослідковується пряма залежність двох факторів: наскільки кожен окремий суб'єкт господарювання зможе реалізувати своє основне призначення в

господарській діяльності, настільки стійкою та стабільною буде вся структура економіки держави в цілому.

Податкові пільги є невід'ємною складовою будь-якої податкової системи, не тільки тому що з використанням податкових пільг можна урівноважити диспропорційність податкового навантаження, що покладається на платників податків, залежно від їх соціального, матеріального становища тощо, а також і тому, що податкові пільги є інструментом, з використанням якого держава може оперативно реагувати на будь-які суспільні зміни, шляхом внесення відповідних положень до нормативно-правових актів. При цьому, податкові пільги залишаються об'єктом особливої уваги та зацікавленості всіх платників податків, оскільки наявність комплексу податкових пільг означає повне або часткове звільнення від виконання податкових обов'язків [1, с.406].

У зв'язку з початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, вся країна була вимушена пристосовуватись до нових воєнних реалій, і система законодавства, як впорядкована сукупність нормативних актів, що відображають правила та норми поведінки в суспільстві, на відповідному етапі розвитку людських взаємовідносин, в жодному разі не могла залишитись незмінною.

Враховуючи руйнівний характер широкомасштабної війни, переміщення платників податків, знищення об'єктів оподаткування, владно-майновий характер податкових правовідносин, то серед іншого, існувала нагальна потреба у терміновому внесенні змін до Податкового кодексу України (далі – ПКУ), як до законодавчого акта, що визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування [2, с.1]. Так, згідно з Законом України №2118-IX від 03.03.2022 підрозділ 10 розділу XX ПКУ було доповнено пунктом 69, яким визначено, що тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України справляння податків і зборів здійснюється з урахуванням особливостей, визначених у цьому пункті [3, с.1].

При цьому, підпунктом 69.28 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX ПКУ було встановлено, що до платників податків/податкових агентів, які провадили

діяльність на територіях активних бойових дій або на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України та не можуть пред'явити первинні документи, на підставі яких здійснюється облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, як виняток із положень статті 44 цього Кодексу застосовуються спеціальні правила для підтвердження даних, визначених у податковій звітності.

Зауважимо, що вищезгаданою статтею 44 ПКУ встановлено загальні положення щодо зберігання та повідомлення контролюючих органів про втрату первинних документів. Таким чином, перехідними положеннями ПКУ фактично було встановлено спеціальні податкові пільги, що застосовуються до платників податків, які провадили свою діяльність на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, та які не можуть пред'явити первинні документи у зв'язку їх втратою або їх знаходженням на таких територіях, що унеможливує їх вивезення, або їх вивезення пов'язане з ризиком для життя чи здоров'я, чи неможливе у зв'язку з адміністративними перешкодами, встановленими органами влади.

Умовою застосування податкової пільги за наявності вищезазначених обставин є направлення повідомлення контролюючому органу в довільній формі, підписане керівником та головним бухгалтером. У випадку направлення відповідного повідомлення, дані та показники податкової звітності платника податків, за податкові періоди зазначені в повідомленні, не можуть бути піддані сумніву контролюючим органом, виключно з причин відсутності первинних документів, а також, відповідно до положень законодавства, запроваджується мораторій на проведення документальних перевірок щодо зазначених у повідомленні податкових (звітних) періодів.

Цікавим видається те, що після направлення повідомлення платником податків до контролюючого органу, від останнього не вимагається вчинення будь-яких активних дій, що свідчитимуть про прийняття повідомлення та застосування мораторію на проведення перевірок за відповідні періоди. Навпаки, у випадку відмови, контролюючий орган протягом одного місяця з дати

отримання повідомлення від платника податків/податкового агента має надати вмотивоване рішення із зазначенням підстав та доказів такої відмови. Проте, на жаль, як це часто буває у взаємовідносинах із контролюючими органами, останні не завжди йдуть на зустріч платникам податків та видають суто формальні відмови, без зазначення конкретних, обґрунтованих причин, у зв'язку із чим платники податків вимушені звертатись до процедури оскарження таких дій контролюючих органів в адміністративному та/або судовому порядку, внаслідок чого вже станом на зараз маємо судову практику щодо застосування згаданих вище пунктів перехідних положень ПКУ. Зауважимо, що саме від платника податків вимагається вчинення активних дій – направлення повідомлення контролюючому органу. Саме подання до контролюючого органу повідомлення про втрату/неможливість вивезення первинних документів є єдиною підставою для запровадження мораторію. Сам факт знаходження платника податків на відповідній території та неможливість вивезення/знищення первинних документів не є підставою для запровадження мораторію на проведення податкових перевірок. Така правова позиція була озвучена п'ятим апеляційним адміністративним судом у справі № 420/12229/22 [4, с.8].

Водночас якщо втрата/неможливість вивезення первинних документів не пов'язана з проведенням на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, та на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, бойових дій, то платник податків не має права на застосування положень підпункту 69.28 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX ПКУ. При цьому, платник податків як при поданні повідомлення до контролюючого органу, так і у разі розгляду справи в межах судового процесу, має подати докази ведення господарської діяльності на територіях активних бойових дій або тимчасово окупованих територіях України, та знаходження (зберігання) первинних документів на таких територіях, що зумовлює неможливість їх вивезення, або відповідно втрати первинних документів, а контролюючий орган зі своєї сторони, при розгляді повідомлення від платника податків, або суд при розгляді справи в суді, встановлює причинно-

наслідковий зв'язок між зазначеними обставинами та неможливістю вивезення / втратою первинних документів.

В контексті даного дослідження також варто наголосити на правильному способі правового захисту, оскільки в такому випадку спосіб правового захисту є достатньо нетиповим, а саме, відповідно до позиції, викладеної у постанові Третього апеляційного адміністративного суду по справі № 160/18083/22, належним способом правового захисту при оскарженні рішення контролюючого органу про відмову у застосуванні спеціальних правил, передбачених підпунктом 69.28 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX ПКУ є саме зобов'язання відповідача – контролюючого органу повторно розглянути повідомлення прийняти рішення з урахуванням висновків суду, викладених у відповідному судовому рішенні [5, с.12].

Підсумовуючи можна дійти висновку, що податкові пільги при втраті або знищенні первинних документів під час війни, які передбачені нині чинним податковим законодавством, є важливим інструментом для врегулювання фінансового стану громадян та підприємств, які потерпіли в результаті воєнних дій. При цьому, законодавцю слід ретельно розглядати та вивчати можливість розширення та вдосконалення таких податкових пільг, адаптуючи їх до конкретних потреб та актуальних реалій війни. Такі дії сприятимуть не лише відновленню економіки та соціальної стабільності, але і допоможуть укріпити та підсилити довіру громадян до державної податкової політики в умовах кризи воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Податкові відносини суб'єктів підприємництва: управління та адміністрування: навч. посіб. / В. І. Аранчій та ін. Полтава : ПДАА, 2017. 473 с.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 19.05.2011 р. № 3393VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17. Ст 112.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання

звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 р. № 2118-IX. Дата оновлення 25.11.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 07.03.2024).

4. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 15.03.2023 р. у справі № 420/12229/22. URL:<https://verdictum.ligazakon.net/document/109570903>

5. Постанова Третього апеляційного адміністративного суду від 03.08.2023 р. у справі № 160/18083/22. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/112642604>

Володимир СТЕПАНОВ,
здобувач 1 року навчання ОР «Магістр»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Владислава САВЕНКОВА,
кандидат юридичних наук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану для збереження української державності та нації гостро постає проблема забезпечення національного сектору безпеки та оборони, тож пропонується розглянути особливості його фінансування. Відповідно до положень статті 12 Закону України «Про національну безпеку України» сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з

надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику (наразі це Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України) [1]. Відповідно до положень частин 1, 2 статті 6 Бюджетного кодексу України зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави. Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей, міст Києва та Севастополя [2]. Загальна сума доходів Зведеного бюджету України за січень-грудень 2023 року становила 3 104,3 млрд грн, що на 907,7 млрд грн, або на 41,3 відсотка більше ніж за аналогічний період 2022 року. Питома вага податкових надходжень в загальному обсязі надходжень до зведеного бюджету України становила 52,8 відсотка, неподаткових надходжень – 33,1 відсотка, офіційні трансферти від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ – 14 відсотків. У структурі видатків Зведеного бюджету України найбільша частка припадала на оборону (47,2 відсотка) [3].

Також важливим джерелом фінансування національних потреб є благодійні внески, сформовані з ініціативи та за рахунок економічних агентів і спрямовані на потреби національної оборони. Таке додаткове джерело фінансування є цілком регламентованим нормами чинного законодавства (зокрема, ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Постановою КМ України від 27 травня 2015 р. № 339 «Про затвердження Порядку фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації та Збройних Сил за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб») та передбачене як офіційне джерело

покриття потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації ЗС України [4,5].

З початку повномасштабної військової агресії з боку росії досить стрімко розвивається інституційна складова мобілізаційної платформи благодійних внесків. Так, станом на 01.01.2023 року в Україні зареєстровано 26846 благодійних організацій (130% до аналогічного періоду минулого року). Крім того, упродовж дев'яти місяців повномасштабної військової агресії ТОП-10 благодійникам за версією Forbes вдалося акумулювати більше 63 млрд грн., що еквівалентно 4% доходів Державного бюджету України на 2022 рік [6, с. 86].

Відповідно до ЗУ «Про Державний бюджет України на 2024 рік» та додатків до нього плануються наступні видатки: видатки державного бюджету – 3 трлн 355 млрд грн, видатки загального фонду – 3 трлн 120,6 млрд грн та видатки спеціального фонду – 234,5 млрд гривень. 1 трлн 692,6 млрд грн державного бюджету планується виділити на сектор оборони і безпеки. Це становить 22,1% ВВП [7].

Висновок. Попри існуючу загрозу українській державності, економічну нестабільність та зростаючий зовнішній державний борг, Україна продовжує більшу частину видатків направляти у сектор безпеки і оборони. Проте треба зазначити, що заплановані у ЗУ «Про Державний бюджет України на 2024 рік» видатки виділені на сектор оборони і безпеки не є задовільною сумою, адже порівняно з Державний бюджетом на 2023 рік, ухвалені показники в секторі безпеки і оборони є меншими. Проте важливо згадати, що на момент прийняття Державного бюджету на 2023 рік, сектор безпеки і оборони складав 18% ВВП з показниками у 1,1 трлн, втім протягом 2023 року до Держбюджету 2023 року періодично вносили зміни, збільшуючи фінансування і, відповідно видатки. Так за минулий рік оборонний бюджет зріс у близько 800 млрд і наразі складає 1,9 трлн [8]. Сподіваємось, що фінансування сектору безпеки і оборони так само буде збільшуватись протягом 2024 року.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
3. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за січень-грудень 2023 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 (дата звернення: 12.02.2024).
4. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2015 р. № 339 «Про затвердження Порядку фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації та Збройних Сил за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
6. Жежерун Ю.В., Запорожець С. В. Фінансово-економічний розвиток сектору оборони, Випробування та сертифікація, Вип. №1 (1) (2023). URL: <https://doi.org/10.37701/ts.01.2023.11> (дата звернення: 12.02.2024).
7. Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» від 09.11.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
8. Незалежна антикорупційна комісія – НАКО. 22,1% ВВП на оборону: Верховна Рада ухвалила держбюджет на 2024 рік. URL: <https://nako.org.ua/news/221-vvp-na-oboronu-verhovna-rada-uxvalila-derzbyudzet-na-2024-rik> (дата звернення: 12.02.2024).

Віолетта ТКАЧУК,
студентка групи ПБ – 21-4,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО ПРАВА

У сучасному глобалізованому світі міжнародне фінансове право відіграє все більш важливу роль. Це пов'язано з розвитком міжнародних економічних відносин, зростанням обсягів транскордонних фінансових потоків, а також появою нових фінансових інструментів та ринків.

Національні законодавчі системи повинні бути адаптовані до міжнародних стандартів та норм, щоб забезпечити ефективне регулювання фінансової діяльності, захищати права та інтереси учасників фінансових ринків, а також сприяти розвитку національної економіки.

В умовах глобалізації економіки та зростання транскордонних фінансових операцій адаптація національного законодавства до міжнародного фінансового права стає все більш важливою. Це зумовлено необхідністю забезпечення:

- сприятливого інвестиційного клімату: законодавство, яке відповідає міжнародним стандартам, робить країну більш привабливою для іноземних інвесторів;
- стабільності та прозорості фінансової системи: чітке та зрозуміле законодавство, яке відповідає міжнародним нормам, сприяє кращому регулюванню та нагляду за фінансовими ринками;
- захисту прав та інтересів учасників фінансових відносин: уніфіковані правила та стандарти на міжнародному рівні допомагають гарантувати справедливе та прозоре ведення бізнесу для всіх учасників фінансових ринків [1, с. 56-62].

Процес адаптації національного законодавства до міжнародного фінансового права в Україні стикається з низкою проблем, таких як:

- недостатня координація роботи органів влади: відсутня єдина система координації роботи органів влади з питань адаптації національного законодавства до міжнародного фінансового права;
- недосконалість законодавчої процедури: процес прийняття законів та інших нормативно-правових актів часто є тривалим і складним;
- недостатня кваліфікація фахівців: не вистачає кваліфікованих фахівців, які володіють знаннями та досвідом у сфері міжнародного фінансового права.
- недостатня інформаційна просвітницька робота: недостатньо інформується суспільство про зміни в законодавстві та їх вплив на фінансову систему [2, с. 17-22].

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно створити єдину систему координації роботи органів влади з питань адаптації національного законодавства до міжнародного фінансового права. Вдосконалити законодавчу процедуру з метою скорочення термінів розробки та прийняття законів та інших нормативно-правових актів. Підвищити кваліфікацію фахівців шляхом організації навчань та семінарів з питань міжнародного фінансового права. Проводити активну інформаційну просвітницьку роботу серед населення щодо змін в законодавстві та їх впливу на фінансову систему.

Вдосконалення механізмів адаптації національного законодавства до міжнародного фінансового права дозволить підвищити привабливість України для іноземних інвесторів. Зміцнити стабільність та прозорість фінансової системи. Захистити права та інтереси учасників фінансових відносин. Сприяти інтеграції України до світового фінансового простору [3, с. 108 - 113].

У висновку варто зазначити, що вдосконалення механізмів адаптації національного законодавства України до міжнародного фінансового права є критично важливим кроком для інтеграції країни до світового фінансового простору, залучення інвестицій та зміцнення фінансової системи.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України, зміцненню стабільності та прозорості фінансової системи, захисту прав учасників фінансових відносин та інтеграції країни до світової фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Адаптація національного законодавства до міжнародного фінансового права: проблеми та перспективи // Вісник Національної академії правових наук України. 2017. № 4. С. 56-62.

2. Шляхи вдосконалення механізмів адаптації національного законодавства до міжнародного фінансового права // Актуальні проблеми держави і права. 2018. № 60. С. 17-22.

3. Інтеграція України до світового фінансового простору: правові аспекти // Юридичний вісник. 2019. № 3. С. 108-113.

Марія ФЕДЧУК,
Катерина ХАЛІМОНЧУК,
студентки групи ОБП-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ ТА ЇХ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Фінансові ризики є невід'ємною частиною діяльності банківської системи і можуть виникати з різних джерел, таких як: кредитний ризик, ринковий ризик, ліквідний ризик, операційний ризик та інші. Ці ризики можуть призвести до фінансових втрат для банків та клієнтів, порушення стабільності фінансової системи та загрози для економічної безпеки країни.

Для зменшення та управління фінансовими ризиками банківської системи важливе значення має правове регулювання. Україна має ряд законодавчих актів, які встановлюють вимоги до управління ризиками банківських установ, включаючи Закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про фінансові послуги та фінансові компанії», а також нормативно-правові акти Національного банку України.

Ці законодавчі акти встановлюють вимоги до капіталу банків, процедури оцінки та управління ризиками, вимоги до ліквідності та платоспроможності банків, а також механізми нагляду та контролю за дотриманням цих вимог. Дотримання встановлених норм та правил допомагає зменшити ризики для банківської системи та забезпечити її стабільність.

Згідно з Законом України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [1]: профіль ризику – оцінка загального рівня вразливості фінансової установи до ризиків, на які вона наражається у своїй діяльності, в агрегованому вигляді та в розрізі всіх видів ризиків, проведена на визначену дату.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» [2]: профіль ризику банку – результат оцінки рівня ризиків банку на певну дату до врахування заходів для мінімізації ризиків, а також з урахуванням таких заходів, у розрізі кожного з видів ризику та в агрегованому вигляді.

Адже, правове регулювання страхування банківських ризиків в Україні починається з огляду розвитку та взаємодії банківського та страхового ринків. Існують чотири аспекти співпраці між банками і страховими компаніями: банки як клієнти страхових компаній, банки-страховики, банки як консультанти страхових компаній та банки як ініціатори страхування фінансових ризиків клієнтів [3].

Тому, ризики, які страхуються банками, можна поділити на внутрішні (кредитний, процентний, ринковий, валютний, операційно-технологічний, репутаційний, юридичний, стратегічний, ризик надмірного регулювання та ліквідності) та зовнішні (комерційні кредити, споживчі кредити, експортні

кредити, страхування втрати прибутку, ризики пластикових карток, гарантійне та комплексне страхування банківських інститутів) [3].

Останнім часом зростаючий обсяг та зміна характеру фінансових послуг вимагають від українських банків управління не лише кредитними та ліквідними ризиками, але й ринковими та операційними. Органи банківського нагляду повинні співпрацювати з банками для покращення управління ризиками та стимулювання їх до вдосконалення систем ризик-менеджменту. Важливими завданнями в цьому контексті є формування систем раннього виявлення кризових ситуацій, удосконалення наглядових рейтингів, розвиток методичних підходів до оцінки якості управління кредитними установами та стимулювання банків до вдосконалення систем управління ризиками [4].

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що фінансові ризики в банківській системі потребують уваги та ефективного правового регулювання для забезпечення стабільності та надійності фінансової системи. Наявність відповідних нормативів, контролю та стратегій ризик-менеджменту є важливими для мінімізації негативного впливу фінансових ризиків на функціонування банків та економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 1 січня 2024 року № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення 06.03.2024).

2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 1 січня 2024 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 06.03.2024).

3. Чайкін І. Б. Правове регулювання страхування ризиків на ринках фінансових послуг: автореф. Дис. На здобуття наук ступеня кандидата юр. Наук: 12.00.04. Харків, 2007 21 с.

4. Ризик-орієнтована стратегія державної політики в сфері банківської діяльності. *Електронний журнал Ефективна економіка* : веб-сайт. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=95> (дата звернення 06.03.2024).

Ірина ФРАНКО,
студентка групи ПБ-21-5,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

РОЛЬ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Чинне законодавство України не надає визначення поняття «бюджетний контроль». У ст. 26 Бюджетного кодексу України (надалі – БК України) використовується термін «контроль за дотриманням бюджетного законодавства», який спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до БК України та іншого законодавства [1]. У вказаному визначенні контролю за дотриманням бюджетного законодавства можна простежити його такі особливості:

1. Здійснюється спеціальними суб'єктами, які беруть участь у бюджетному процесі.
2. Реалізується в рамках правовідносин, що виникають на всіх етапах бюджетного процесу.
3. Має на меті забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами.
4. Регламентується нормами БК України та іншим законодавством.

Бюджетний контроль виникає з поняття «контролю», що є об'єктом вивчення у сфері права і розглядається фахівцями в контексті різних суспільних

відносин. Косінов С. А. узагальнюючи різні концепції контролю, запропоновані в юридичній науці та інших галузях, виділяє такі підходи до розуміння контролю: як органічну функцію управління; як набір інструментів регулювання поведінки окремих осіб чи організацій; як обмежувальну функцію системи, яка забезпечує нагляд за станом системи в цілому через зворотний зв'язок [3].

Деякі вчені вважають, що контроль за виконанням бюджету є необхідною частиною бюджетного процесу. Згідно із ч. 2 ст. 19 БК України, контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами проводяться на всіх етапах бюджетного процесу відповідно до законодавства [4].

У контексті взаємозв'язку між етапами бюджетного процесу та функціями управління важливо відзначити, що стадія складання Бюджетної декларації та стадія розробки проекту бюджету співпадають з функцією планування і прогнозування. Проте, вони використовують різні підходи до управління бюджетом: перший – процесний, а другий – функціональний. Контроль за бюджетом здійснюється на всіх етапах бюджетного процесу, включаючи складання, затвердження та виконання. Також важливо зазначити, що функція регулювання також здійснюється на всіх етапах бюджетного процесу, а не обмежується лише етапом виконання бюджету.

Контроль розглядається як функція управління. Бюджет є об'єктом управління, а суб'єкти управління бюджетом – це ті ж учасники бюджетного процесу [4].

Так, зокрема, ст. 109 Бюджетного кодексу України встановлює, що Верховна Рада України здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства у процесі:

- 1) розгляду Бюджетної декларації;
- 2) розгляду проекту та прийняття закону про Державний бюджет України;
- 3) внесення змін до закону про Державний бюджет України;
- 4) виконання закону про Державний бюджет України, у тому числі шляхом заслуховування звітів про виконання Державного бюджету України; тощо [1].

При здійсненні контрольних повноважень Верховною Радою України важливу роль відіграють спеціально створені нею власні контролюючі органи, зокрема Рахункова палата. Згідно зі статтею 110 БК України, до компетенції Рахункової палати належить контроль за надходженням та використанням коштів Державного бюджету України, у тому числі за утворенням, обслуговуванням і погашенням державного боргу, ефективністю управління коштами державного бюджету, використанням коштів місцевих бюджетів у частині трансфертів, що надаються з державного бюджету [1].

Бюджетний контроль також здійснюють виконавчі органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Згідно зі ст. 111 БК України, Міністерство фінансів України здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу як щодо державного бюджету, так і місцевих бюджетів, якщо інше не передбачено законодавством України [1].

У бюджетно-правовій літературі висвітлюється необхідність впровадження адекватної бюджетної системи, яка забезпечуватиме ефективний контроль за управлінням бюджетними коштами. Це стає особливо актуальним у зв'язку із створенням нових державних органів та змінами в бюджетних технологіях. Така система повинна дозволити координувати діяльність всіх компетентних державних органів у процесі планування та виконання бюджетних видатків, а також забезпечувати правильне використання та збір бюджетних коштів.

Одним із основних принципів бюджетної системи і бюджетного процесу є принцип результативності та ефективності використання бюджетних коштів [2]. Один з ключових принципів бюджетної системи та процесу полягає в забезпеченні результативності та ефективності використання бюджетних коштів. Це передбачає, що учасники бюджетного процесу, керуючись своїми повноваженнями, мають працювати на досягнення поставлених цілей за найменші витрати. Тому проведення аудиту ефективності та результативності використання бюджетних коштів є важливим для забезпечення законності у виконанні бюджетних обов'язків.

Отже, об'єктом бюджетного контролю є соціальні відносини, що виникають на всіх етапах бюджетного процесу. Ці етапи включають складання Бюджетної декларації, проекту бюджету, його розгляд і затвердження, виконання бюджету та бюджетного обліку, а також підготовку, розгляд і затвердження звіту про виконання відповідного бюджету.

На підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що бюджетний контроль – це вид управлінської діяльності у сфері бюджетного процесу, що забезпечує законність здійснення бюджетних операцій та має на меті співставлення показників бюджетної діяльності зі встановленими нормами бюджетного права. Незважаючи на велику кількість думок, багато питань залишається відкритими, адже питання бюджетного контролю потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 07.03.2024).
2. Гарбінська-Руденко А.В., Данчук І.О., Дуброва А.В. Правове регулювання бюджетного контролю як виду управлінської діяльності у бюджетному процесі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Вип. 2 (74) 2022. С. 43–47.
3. Григор'єв Д. Поняття та особливості бюджетного контролю в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 124-130.
4. Іляшенко А. Значення та роль бюджетного контролю в системі бюджетного процесу. *Економіка та суспільство*, (24) 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-33> (дата звернення: 07.03.2024).

Ірина ФРАНКО,
студентка групи ПБ-21-5,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

Фінансова система – сукупність фінансових ланок (інститутів), об'єднаних за ознакою спільності форм і методів організації, розподілу і використання фондів коштів та за ознакою їх правового регулювання [1].

Вивчення фінансової системи України в умовах дії воєнного стану стає надзвичайно важливим, оскільки успішне функціонування цієї системи визначає можливість забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер суспільного життя. Крім того, розвиток економіки країни та збільшення її темпів є важливими для запобігання глобальним фінансовим кризам.

На сучасному етапі фінансова система України характеризується наявністю багатьох проблем. Так, це наприклад, політична нестабільність, гальмування економічних, фінансово-кредитних, правових та суспільних реформ [5]. Внаслідок війни Україна зазнала серйозного тиску на свою економіку. Всі фінансові ресурси довелося спрямовувати на потреби обороноздатності. Тисячі людей втратили роботу та житло, мільйони були змушені переселятися в безпечні місця. Багато підприємств припинили свою діяльність, а об'єкти критичної інфраструктури опинилися під загрозою знищення [2].

Однак, фінансова система України доволі швидко адаптувалась до військових умов, адже витримала найбільший удар за період незалежності. Так, незважаючи на війну в Україні, банки продовжують працювати, ліквідність банківської системи висока, не має «банкопаду», який був в 2014–2015 рр., безготівкові розрахунки працюють, готівковий обіг забезпечений по всім

регіонам, де не йдуть активні бойові дії, виплачуються соціальні виплати найбільш вразливим верствам населення, тощо.

Тобто, в сучасній фінансовій науці виникають важливі питання щодо того, як зміцнити фінансову систему країни. Це охоплює такі аспекти, як розробка стратегій і інструментів для забезпечення стійкості фінансових інституцій, поповнення державного бюджету шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами, а також зміцнення національної валюти для забезпечення стабільності економіки та збереження конкурентоспроможності на міжнародному рівні [5].

Однією з ключових проблем фінансової системи України є неефективна система державного регулювання, яка перешкоджає сталому розвитку. Для подолання цього можна звернутися до передового світового досвіду країн, таких як Велика Британія, Німеччина і Японія, і впровадити систему єдиного регулятора фінансової системи. Це допоможе уникнути протиріч у контролі за фінансами і створить надійну основу для інтеграції України у світову фінансову систему, що є критично важливим для відновлення економіки після війни [5].

Державний бюджет відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи. Він є центром координації, який надає різноманітну допомогу, таку як бюджетні дотації, субвенції, субсидії, кредити, гарантії та інше, особливо у ринковій економіці. Організація бюджетної системи також повинна базуватися на чітких законодавчих процедурах, нормах та принципах, які деталізують способи функціонування фінансової системи.

Так, 1 квітня 2022 року Президент підписав Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану». Цей закон передбачає звільнення від оподаткування митними платежами операцій з ввезення товарів, які призначені для правоохоронних органів, Міністерства оборони та Збройних Сил України та інших підрозділів, що беруть участь у стримуванні збройної агресії російської федерації, тощо [4].

Однією з основних проблем нестійкості фінансової системи України є відсутність належного державного контролю. Більшість перевірок, які проводяться, мають фіскальний характер і обмежені лише виявленням фінансових порушень. Вони не забезпечують можливості запобігти порушенням або провести докладне розслідування їх причин. Щоб вирішити цю проблему, необхідно вдосконалити систему фінансового контролю шляхом збалансування місцевих та державних бюджетів, досягнення самодостатності у фінансах окремих регіонів країни та галузей економіки, а також забезпечити економічну безпеку держави. Це може сприяти ефективному функціонуванню державних фінансів і підвищити престиж країни перед міжнародною спільнотою. Наразі фінансова система України не відповідає світовим стандартам, але значно залежить від зовнішніх відносин, що стимулює її трансформацію з метою інтеграції до загального фінансового простору.

Особливу увагу слід приділити створенню потужної групи банків, зменшенню податкового тиску та впорядкуванню фінансових потоків. Ці аспекти вимагають втручання відповідних органів законодавчої та виконавчої влади. Ефективне функціонування фінансової системи можливе лише тоді, коли кожна її складова працює належним чином, а також за умови їхньої взаємодії.

Багато експертів і практиків мають єдину думку, що фінансова система України стикається з трьома загальними проблемами. По-перше, це відсутність системного підходу до забезпечення цілісності функціонування фінансової системи. По-друге, повільний темп реформ та невизначеність конкретного напрямку реформування. По-третє, нестабільність валютного курсу, яка негативно впливає на іноземних інвесторів через коливання.

Отже, фінансова система має бути гнучкою та динамічною, здатною до саморегулювання. Держава повинна розробити оптимальні стратегії реструктуризації, керувати процесами розвитку і забезпечувати стабільність у всій системі. Особливо важливо після війни буде вжити більш ефективних заходів для підвищення платіжної дисципліни та відповідальності суб'єктів

підприємницької діяльності за своєчасні розрахунки та виконання договірних зобов'язань.

Таким чином, можна зробити висновок, що фінансова система є тією рушійною силою, яка забезпечує життя держави та підтримує розвиток усіх сфер та ланок господарства країни. Незважаючи на велику кількість досліджень, багато питань залишається відкритими, адже питання фінансової системи потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Воронова Л. К. Фінансове право України: Підручник. К.: Прецедент; Моя книга, 2006. 448с.
2. Маршук Л. М., Бурлака М. О. Фінансова система України в умовах війни. *Економіка та суспільство*, (44) 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-26> (дата звернення: 06.03.2024).
3. Савліва Н. О., Бардачевська А. М. Проблеми розвитку фінансової системи України. *Юридичний вісник*, 2022. - 103с.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01.04.2022 № 2173-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text> (дата звернення: 06.03.2024).
5. Устинова І. П., Бардачевська А. М., Савліва Н. О. Проблеми розвитку фінансової системи України. *Юридичний вісник*. Вип. 2 (63) 2022. URL : file:///C:/Users/%D0%86%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_PC/Downloads/16.pdf (дата звернення: 06.03.2024).

Євгеній ШЕМЧУК,
студент групи ПБ-21-4,
Олександра ЯКИМЧУК,
студентка групи ПБ-21-4,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Залучення інвестицій є ключовим фактором у забезпеченні стабільності економіки та зміцненні національної безпеки. Україна, перебуваючи у воєнному стані, потребує значних інвестиційних ресурсів для відновлення економічної інфраструктури, розвитку соціально-економічних сфер, а також забезпечення військових потреб. Приваблення іноземних інвестицій, розширення внутрішніх інвестиційних можливостей та створення сприятливого інвестиційного клімату стають важливими завданнями для українських владних структур і бізнес-спільноти, спрямованими на ефективне забезпечення економічного розвитку та зміцнення національної безпеки країни.

Умови воєнного стану в Україні створюють значні виклики для інвестиційної сфери та загального економічного розвитку країни. Повномасштабна війна стала новим фактором впливу на рівень ділової активності та інвестиційного середовища в Україні. Так, інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України на початку війни в 2022 року впав на пів пункту та склав 2,17 балів з 5-ти можливих. Це значення стало найнижчим з 2013 року [1].

На сьогодні держава має всі підстави стати одним з експериментальних майданчиків, де світ почне моделювати та випробовувати нову реальність, нову етику та нову раціональність, де творитиметься один із трендів нової цивілізації [2]. Необхідно відзначити, що в рамках здійснення інвестиційної діяльності

національні фінансово-правові норми та інститути мають значний вплив і можуть ефективно функціонувати в умовах глобалізації світової економіки. Зокрема, для іноземних інвесторів у країнах з перехідною економікою, крім проблем, що виникли внаслідок війни, актуальною є неефективність фінансово-економічних інститутів, особливо в умовах зростаючої активності світової фінансової системи. Однак універсальні правові норми і положення, які визначають правовий режим іноземних інвестицій, закладені, зокрема, в міжнародно-правових актах Всесвітньої торгової організації, Статутах Міжнародного валютного фонду і Світового банку, Модельних кодексах ОЕСР, документах неурядових фінансових організацій, що знаходяться під егідою Лондонського і Паризького клубів, а також в універсальних фінансових конвенціях, прийнятих в рамках міжнародних економічних організацій, таких, як ЮНСІТРАЛ, УНІДРУА, ЮНІДО, ЮНКТАД і ін.

Для України ефективність її фінансово-правових норм і інститутів стає критичною у залученні іноземних інвестицій, особливо в умовах глобалізації світового господарства та конкуренції на світовому ринку. Війна з росією створює ряд проблем для України щодо інвестицій та створення привабливого інвестиційного клімату. Специфічні ризики та виклики інвестування в умовах війни створюють непередбачувані обставини, які можуть серйозно вплинути на інвестиційні рішення та прибутковість.

Проаналізуємо їх детальніше.

1. Воєнний стан спричиняє надзвичайно нестабільні політичні умови. Невизначеність щодо політичного майбутнього та геополітичні турбуленції можуть призвести до змін у законодавстві, непередбачуваних змін у власності, а також введення обмежень на здійснення бізнесу.

2. Інвестори стикаються зі значним ризиком для безпеки свого майна, персоналу та інфраструктури через можливість військових дій. Збитки можуть бути значними та важко передбачуваними. Руйнування інфраструктури, знищення підприємств і торгових маршрутів, перешкоди у перевезенні товарів

— усі ці фактори створюють серйозні перешкоди для ефективного функціонування економіки, що відлякує потенційних інвесторів.

3. Воєнний стан призводить до економічного спаду, зменшення споживчого попиту та призупинення діяльності підприємств. Інвестори можуть зіткнутися із зростаючими ризиками неплатоспроможності підприємств та банкрутства.

4. В умовах воєнного стану, валютні курси можуть зазнати значних коливань, а інфляція може стрімко зростати. Це може вплинути на вартість інвестицій та можливість отримання прибутку та ін.

У кожному випадку інвестування в умовах воєнного стану вимагає ретельного аналізу ризиків та розробки стратегій для їх зменшення та управління. Всі ці фактори можуть ускладнювати завдання України зі створення привабливих умов для іноземних інвестицій та розвитку стійкого інвестиційного клімату.

Отже, ризики і виклики, пов'язані із війною, вимагають від інвесторів нових стратегій та підходів для збереження та зростання свого капіталу. Непередбачувані обставини військових дій створюють надзвичайно нестабільне інвестиційне середовище. Проте, в цьому контексті можуть з'явитися і нові можливості для інвесторів, які готові адаптуватися до змін у ринкових умовах та ефективно управляти ризиками. Для підтримки інвестиційної активності в умовах воєнного стану, важливо, щоб держава вживала ефективні заходи для зменшення ризиків та забезпечення привабливості для інвесторів. Реформи у правовій системі та зменшення бюрократичних бар'єрів можуть створити стійкі умови для приваблення капіталу. В умовах воєнного стану важливо активно взаємодіяти з міжнародними партнерами та інвесторами для сприяння стабільності та розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Чернега, В., Полозун, А., Касьян, А. Сучасні тенденції інвестування в Україні. *Економіка та суспільство*. Вип. 44, 2022 р. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1849/1783> (дата звернення: 13.03.2024).

2. Не спізнитися на «український потяг». URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/> (дата звернення: 13.03.2024).

Христина ЗУБКО,
студентки групи ПБ 21-б,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Важливою темою сьогодення є тематика правового регулювання оподаткування в зарубіжних країнах, адже саме завдяки чіткому розумінню цілей і механізмів роботи міжнародних систем оподаткування, способів розподілу податків, акумуляційних процесів, прийомів у міжнародній системі оподаткування, завдяки імплементації міжнародного досвіду у нарахуванні податків, їх розподілу задля ефективного соціального профілю у співпраці з іноземними країнами Україна отримує неоціненний досвід та практику ведення справ від країн з розвиненою економікою.

Іноземні країни розраховують податки відповідно до декількох принципів, перший з яких це принцип платоспроможності, тобто якщо громадяни мають більші доходи то і податок вони сплачують більший у грошовому еквіваленті, відповідно для громадян з меншим доходом цей самий вид податку нараховується в меншій сумі. Другий принцип передбачає те, що у країнах з високорозвиненою економікою більш високі рівні доходів, і відповідно до цього вираховуються більші ставки податків. Варто звернутися до загально визначеної

шкали порівняння податків у іноземних країнах, де ставки податків на доходи фізичних осіб значно відрізняються. Найвищий рівень максимальної ставки податку на доходи фізичних осіб відповідно до показників загальнодоступних інформаційних даних що знаходять на інтернет ресурсах передбачають такі дані: у Фінляндії (56,59%), Данії (55,90%) і Австрії (55%). Також передбачається що найнижчий рівень максимальної ставки податку в таких країнах, як: Болгарія (10%), Румунія (10%) та Угорщина (15%). Середні значення максимальної ставки податку в країнах південної Європи були у таких країнах: Португалія, Іспанія, Греція, Італія, Кіпр та Мальта (корисно з показниками доходів і варіюється від 44 % до 35%). На сьогоднішній час такі країни як США, Греція, Канада, Чехія, Данія, Австрія, Бельгія, Іспанія користуються користю і узгодженістю щодо оподаткування доходів домогосподарств. адже за даних умов вони мають можливість обирати найоптимальніший варіант оподаткування доходу (тобто спільне або окреме оподаткування доходів), враховуючи соціальні особливості домогосподарства, а саме приділяється увагу питанню, чи є соціально незахищені особи в домогосподарстві. У розвинутих країнах важливу увагу приділяють принципам нарахування неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Перспективним питанням є запровадження поступового розширення податкових пільг відповідно до прикладів механізмів організації роботи з податками у розвинених країнах світу. Позитивним зрушенням було б і імплементація міжнародних доктрин з цього приводу і перейняття досвіду стосовно певних аспектів роботи, наводячи приклад можна зрозуміти, сформуванню такої можливості, наприклад, витрати бюджету на субсидії чи інші соціальні виплати можуть бути замінені на податкові пільги, що значно полегшить процес адміністрування таких виплат. В Україні як і у зарубіжних країнах є деякі випадки тінізації і ухилення від сплати податків, і саме тому це потребує значної уваги щодо вивчення зарубіжного досвіду, міжнародних доктрин і світових здобутків. Передбачається необхідність підвищення ефективності формування і використання інвестиційного потенціалу домашніх

господарств України і саме тому виникає питання стосовно пошуку шляхів переходу від системи оподаткування доходів фізичних осіб до оподаткування сімейних(тобто саме домашніх господарств) із урахуванням впровадження міжнародного досвіду у цій сфері [1].

У Японії найбільші доходи державі приносить прибутковий податок. На території Англії затверджена прогресивна шкала прибуткового податку— від 0 до 45%. Ще однією відмінністю є те,що у таких країнах Європи, як Болгарія, Латвія, Кіпр, Естонія, Греція, Норвегія, особистий прибутковий податок відноситься до групи місцевих податків, а в Бельгії, Фінляндії, Швеції та Данії органи місцевого самоврядування самостійно визначають ставки податків.Світовий Податковий кодекс встановлює головні вимоги, яких потрібно притримуватися для того,щоб зрозуміти приципи побудови і створити ефективну податкову систему: 1)запровадження єдиного загального кодексу на усі податки замість великої кількості податкових законів; – відмова саме від протекціоністських податків, – відмова від податкових пільг і закріплення їх субсидіюванням; – створення,затвердження постулатів,документально затверджених меморандумів, також затвердження плановості оптимізаційних процесів які впливають на створення ефективної і високо компетентної податкової служби. Важливу роль відіграють і показники "граничного доходу" – це існування мінімального розміру отриманого доходу, і власне з цього і починається сплачуватися податок. Даний показник залежить від сімейного стану платника податку, від кількості дітей і способу оподаткування за єдиною або роздільною системою. У таких країнах, як Корея, Мексика, Ірландія, Туреччина неоподатковуваний мінімум становить 30% від середньої заробітної плати у виробничому секторі. У Нідерландах розвинена система індивідуального прибуткового податку,там затверджено п'ять видів податкових відрахувань, і вони залежать від віку, кількості дітей, доходу батьків і відрізняються сумою, на яку дозволено зменшувати оподатковуваний дохід (в євро на одну дитину) [2].

Іноземні країни регулюють доходи громадян, що відповідно впливає на збільшення їх платоспроможності, стимулювання попиту, розмір споживання та

заощадження. Варто зазначити досвід Грузії і Естонії, а саме їхньої альтернативної системи оприбуткування прибутку. Мета запровадження-стимулювання підприємницької діяльності, збільшення інвестицій, формування додаткових робочих місць. Високий рівень конкурентоспроможності і ефективної і цілеспрямованої податкової системи Естонії досягається завдяки ставці корпоративного податку (становить 20%), що застосовується тільки до розподіленої частини прибутку підприємств, тобто лише в умовах виплати (або розподілу) прибутку акціонерам (власникам), що є його остаточним оподаткуванням [3].

Завдяки затвердженню податку на розподілений прибуток забезпечується стимулювання розвитку підприємницької діяльності, і в особливому порядку малого бізнесу, призупинення відтоку капіталу, і також зменшення відсотку «тінізації» економіки у цілому в державі. Підсумовуючи варто зазначити, що раціональними рішеннями які можуть бути прийнятими для розвитку податкової системи є досвід економічно-розвинених держав, тобто відмова саме від протекціоністських податків, запровадження єдиного податкового кодексу замість великої кількості податкових законів, бо велика кількість податкових законів впливає на ускладнення зрозумілості прав і обов'язків зі сплати податків для звичайних громадян. Для іноземних країн характерним є принцип соціальної справедливості, тобто коли більше платять ті громадяни, які мають більший дохід, тим самим регулюються доходи громадян, збільшується їх платоспроможність.

Список використаних джерел

1. Ключник А.В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та його шляхи вдосконалення в Україні. Актуальні проблеми розвитку фінансово-економічної системи: пріоритети та перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (19 жовтня 2023 р.). К.: Алерта, 2023. С.133-135

2. Слепцова Н. В., Кочура Л. В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування пдфо в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 82–85.

3. Полторак А.С. Оподаткування прибутку юридичних осіб: світовий досвід. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: IV Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція (20 квітня 2018 р.) – Полтава: Полтавська державна аграрна академія, 2018. С. 141-143.

**Анна ДИНЮК,
Олена КРАВЧУК,**
студентки група ПМЦ-21-3
Державний податковий університет
Науковий керівник: Ірина ЧЕХОВСЬКА,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу,
Державний податковий університет

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ У СФЕРІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Згідно з доктриною цивільного права, до складу цивільного правопорушення належить шкода, протиправна поведінка, причинний зв'язок між протиправною поведінкою особи та завданою шкодою, а також вина правопорушника.

Акцентуємо, що цивільно-правова відповідальність за правопорушення інформаційних цивільних прав настає за умови, якщо дія чи бездіяльність, якими заподіяно шкоду, є протиправними або забороненими законом. У сфері надання медичної допомоги протиправними слід вважати дії медичного працівника, які не відповідають стандартам у сфері охорони здоров'я та нормативним документам локального характеру. А.А. Герц у своїй дисертації вказує, що

протиправними можуть також визнаватися дії медичного працівника, які не відповідають сучасним науково обґрунтованим вимогам, що стосуються процесу надання медичної допомоги при певному захворюванні [1, с. 320]. Особливої актуальності набуває це питання з проєкції тотального вакууму стандартів щодо певних нозологій у сфері охорони здоров'я.

Протиправною поведінкою визнається така поведінка учасника інформаційних правовідносин, яка порушує приписи правової норми, незалежно від того знав чи не знав правопорушник про неправомірність своєї поведінки. Так, за поширення інформації, яка становить медичну таємницю про стан здоров'я фізичної особи, передбачено відповідальність не обмеженого законом кола суб'єктів, а будь-якої особи, якій стала відома така інформація, у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел. Тобто, коло цих осіб нині законодавством не обмежується лікарями, медичними сестрами тощо. До таких осіб належать: водії швидкої допомоги, працівники архівів, працівники реєстратури та ін. Порушник при цьому може не знати про наявність такої норми у чинному законодавстві.

Досліджуючи реалізацію інформаційних прав, не можемо оминути увагою питання свідочького імунітету, яке виникає при судовій формі захисту, тим більше, що це питання нерозривно пов'язане з інформаційною сферою. Слід наголосити, що в новій редакції ЦПК України (ст. 70), з-поміж суб'єктів, які не підлягають допиту як свідки, вилучено осіб, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з їхнім службовим чи професійним становищем, тобто до цього кола належали і медичні працівники, й інші особи, які працюють у сфері охорони здоров'я (для прикладу, працівники управлінь і департаментів охорони здоров'я). Питання свідочького імунітету тісно пов'язано з правом особи на таємницю про стан здоров'я. Більш чіткий виклад норм із відповідним гарантуванням прав людини забезпечено в КПК України (п. 2 ч. 2 ст. 65), в якому закріплено положення, за яким медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та

їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи, не можуть бути допитані як свідки про відомості, що становлять лікарську таємницю. Звільнення від окресленого професійного обов'язку може бути здійснено лише особою, яка довірила зазначеним особам відомості, які становлять медичну таємницю. Обсяг відомостей, які можуть бути правомірно розголошені, також визначає особа, яка їх надала, тобто це пацієнт чи його законний представник. Слід наголосити, що нормативно встановлено й алгоритм дій щодо такого звільнення від обов'язку, а саме письмову форму волевиявлення за підписом особи, що довірила зазначені відомості. На жаль, ЦПК України нині не лише не удосконалив редакцію, яка існувала в ст. 51 ЦПК України, а загалом виключив з кола осіб, які не можуть бути допитані як свідки, суб'єктів, які зобов'язані зберігати медичну таємницю, чим поставив під загрозу порушення прав людини, зокрема права, гарантованого ст. 8 Конвенції [2, с. 342].

Аналіз п. 5 ч. 1 ст. 70 ЦПК України [3] вказує на невизначене коло суб'єктів, які не можуть бути допитані як свідки, однак із окресленням нормативних меж: інші особи, які не можуть бути допитані як свідки, згідно зі законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

З огляду на законодавчі положення, можемо зробити декілька висновків: 1) в спеціальному законодавстві немає чіткої заборони допитувати медичних працівників як свідків. В Основах є лише обов'язок лікаря зберігати лікарську таємницю, яка не корелюється зі свідоцьким імунітетом. Про неможливість допиту медичних працівників як свідків зазначено лише в ст. 65 КПК України; 2) застосовувати в цивільному процесі аналогію, є, на нашу думку, неможливим, адже в ст. 10 ЦПК України йдеться про можливість застосувати аналогію закону за наявності спірних правовідносин, які не врегульовані законом. В аналізованому випадку спірності немає; 3) поширення норми ст. 65 КПК України буде реальним лише під час розгляду цивільного позову в кримінальній справі, оскільки допити медичних працівників здійснюватимуться в рамках кримінального провадження; 4) у п. 5 ч. 1 ст. 70 ЦПК України зазначено, що

допит може бути проведено за згодою осіб, які допитуватимуться. Вважаємо такий підхід некоректним, адже, на нашу думку, ініціатива має виходити не від лікаря, а від пацієнта чи його законного представника, адже інформація, якою володіє лікар, належить насамперед пацієнту.

З огляду на наведене, слід вказати, що положення ст. 70 ЦПК України спричинить нерівність учасників медичних правовідносин в аспекті дотримання їхніх прав під час розгляду позовів у межах кримінального та цивільного судочинства. Вважаємо, що норма ст. 70 ЦПК України потребує внесення змін шляхом визначення з-поміж суб'єктів, які не можуть бути допитані як свідки, осіб які зберігають медичну таємницю, а також із законодавчим закріпленням пріоритету звільнення від обов'язку збереження таємниці саме за пацієнтом або його законним представником.

Список використаних джерел

1. Герц А. А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг: дис. ... д-ра юрид. наук. Львів, 2016. 421 с.
2. Сенюта І. Я. Цивільно-правове регулювання відносин у сфері надання медичної допомоги: питання теорії і практики: монографія. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2018. 640 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 40-41,42, ст. 492).